

Krajský pamiatkový úrad Žilina

PAMIATKOVÁ ZÓNA PARTIZÁNSKA ĽUPČA

Zásady ochrany pamiatkového územia

Žilina 2018

Krajský pamiatkový úrad Žilina

riaditeľ krajského pamiatkového úradu: Ing. Miloš Dudáš, CSc.

zodpovedný riešiteľ: Ing. arch. Martina Magová

autorská spolupráca: Ing. arch. Karol Ďurian

Mgr. Martin Furman, PhD - archeológia

Mgr. Ing. Miroslava Šichtová – historická zeleň

OBSAH

A. VSTUPNÉ ÚDAJE.....	5
A.1. POŽIADAVKA A DÔVOD SPRACOVANIA ZÁSAD OCHRANY PAMIATKOVÉHO ÚZEMIA	5
B. ZÁKLADNÉ ÚDAJE O ÚZEMÍ.....	7
B.1. NÁZOV PAMIATKOVÉHO ÚZEMIA	7
B.2. ZÁKLADNÉ ÚDAJE.....	7
B.3. ORGÁN, KTORÝ PAMIATKOVÉ ÚZEMIE VYHLÁSIL, DÁTUM VYHLÁSENIA	8
B.4. ZÁKLADNÉ ÚDAJE.....	8
C. PARCELNÉ VYMEDZENIE HRANÍC ÚZEMIA PODĽA PLATNÉHO ROZHODNUTIA O VYHLÁSENÍ PAMIATKOVÉHO ÚZEMIA.....	9
C.1. POPIS HRANICE PAMIATKOVEJ ZÓNY	9
D. ÚDAJE O VÝCHODISKOVÝCH PODKLADOCH A MATERIÁ- LOCH.....	10
D.1.PREHĽAD PREDCHÁDZAJÚCICH URBANISTICKO-HISTORICKÝCH VÝSKUMOV S OVERENÍM ICH PRAVOPLATNOSTI.....	10
D.2.PREHĽAD SPRACOVANEJ ÚZEMNOPLÁNOVACEJ DOKUMENTÁCIE A ŠTÚDIÍ S OVERENÍM ICH PRAVOPLATNOSTI.....	10
D.3.MAPOVÉ PODKLADY.....	10
D.4. STARŠIE PRIESKUMY A VÝSKUMY, ARCHEOLOGICKÉ VÝSKUMY ÚZEMIA (MIESTO ULOŽENIA, DOPLNENIE).....	11
D.5. ARCHÍVNE MATERIÁLY - PRIESKUMY A VÝSKUMY.....	13
E. HISTORICKÝ A URBANISTICKO-ARCHITEKTONICKÝ VÝVOJ ÚZEMIA SO ZAMERANÍM SA NA ARCHEOLOGICKÝ POTENCIÁL ÚZEMIA (DOPLNENIE K URBANISTICKO-HISTORICKÉMU VÝSKUMU).....	14
E.2. HISTORICKÝ A URBANISTICKO-ARCHITEKTONICKÝ VÝVOJ ÚZEMIA (DOPLNOK K URBANISTICKO-HISTORICKÉMU VÝSKUMU, M. NEMEC).....	17
F.1. PAMIATKOVÉ HODNOTY ÚZEMIA HMOTNEJ POVAHY (DOPLNENIE K URBANISTICKO-HISTORICKÉMU VÝSKUMU).....	29
F.1.7. ARCHEOLOGICKÉ NÁLEZISKÁ A MIESTA POD ZEMOU AKO POZOSTATKY ZANIKNUTÝCH STAVIEB (NAPR. HISTORICKÉ CHODBY, PIVNICE) PREHĽAD ARCHEOLOGICKÝCH NÁLEZÍSK S ICH STRUČNOU CHARAKTERISTIKOU A UPOZORNENIE NA PREDPOKLADANÉ MIESTA ARCHEOLOGICKÝCH NÁLEZOV STARŠIEHO OSÍDLENIA.....	29
G. ZÁSADY OCHRANY, OBNOVY A PREZENTÁCIE HODNÔT ÚZEMIA PAMIATKOVEJ ZÓNY V PARTIZÁNSKEJ ĽUPČI.....	30
G.1. POŽIADAVKY NA PRIMERANÉ FUNKČNÉ VYUŽITIE	31
G.2. POŽIADAVKY NA ZACHOVANIE, ÚDRŽBU A REGENERÁCIU HISTORICKÉHO PÔDORYSU A PARCELÁCIE.....	33

G.2.1. POŽIADAVKY NA ZACHOVANIE A OCHRANU HISTORICKEJ PÔDORYSNEJ SCHÉMY, VEREJNÝCH PRIESTRANSTIEV, NÁMESTÍ, HLAVNÝCH A VEDĽAJŠÍCH ULIČNÝCH PRIESTOROV, ULIČNÝCH ČIAR.....	33
G.2.2. POŽIADAVKY NA REGULÁCIU NOVEJ ZÁSTAVBY.....	34
G.3. POŽIADAVKY NA ZACHOVANIE, ÚDRŽBU A REGENERÁCIU HODNOTNEJ OBJEKTOVEJ SKLADBY A VÝŠKOVÉHO A PRIESTOROVÉHO USPORIADANIA OBJEKTOV PAMIAJKOVÉHO ÚZEMIA.....	36
G.3.1. ZÁKLADNÉ POŽIADAVKY NA OCHRANU CHARAKTERU TRADIČNEJ SKLADBY ZÁSTAVBY.....	36
G.3.2. POŽIADAVKY NA ZACHOVANIE A OCHRANU HISTORICKÝCH DOMINÁNT A KOMPOZÍCIE VÝŠKOVÉHO ZÓNOVANIA PAMIAJKOVÉHO ÚZEMIA.....	38
G.4. POŽIADAVKY NA ZÁSADY DIFERENCOVANÉHO PRÍSTUPU K OCHRANE, OBNOVE A ÚDRŽBE OBJEKTOV A ZACHOVANIE ICH PAMIAJKOVÝCH HODNÔT.....	40
G.5. POŽIADAVKY NA ZACHOVANIE, ÚDRŽBU A REGENERÁCIU PRVKOV INTERIÉRU A ULIČNÉHO PARTERU.....	44
G.5.1. POŽIADAVKY NA TYPICKÉ PRVKY PROSTREDIA.....	44
G.5.2. POŽIADAVKY NA OCHRANU TYPICKÝCH A VÝBER A POUŽITIE CHARAKTERISTICKÝCH STAVEBNÝCH MATERIÁLOV.....	45
G.5.3. POŽIADAVKY NA ZACHOVANIE, OCHRANU, OBNOVU A ÚDRŽBU PAMIAJKOVÝCH HODNÔT DROBNEJ ARCHITEKTÚRY A VÝTVARNÝCH DIEL.....	46
G.5.4. POŽIADAVKY PRE UMIESTŇOVANIE REKLAMNÝCH ZARIADENÍ.....	46
G.5.5. POŽIADAVKA NASVETLENIA – ILUMINÁCIE HISTORICKÝCH PRIESTOROV A BUDOV.....	47
G.5.6. POŽIADAVKY PRE RIEŠENIE INFRAŠTRUKTÚRY VRÁTANE JEJ TECHNICKÝCH ZARIADENÍ.....	48
G.6. POŽIADAVKY NA ZACHOVANIE, ÚDRŽBU A REGENERÁCIU CHARAKTERISTICKÝCH POHĽADOV, SILUETY A PANORÁMY ÚZEMIA	499
G.7. POŽIADAVKY NA ZACHOVANIE, ÚDRŽBU A REGENERÁCIU ARCHEOLOGICKÝCH NÁLEZÍSK.....	533
G.8. VŠEOBECNÉ POŽIADAVKY NA ZACHOVANIE, ÚDRŽBU A REGENERÁCIU ĎALŠÍCH KULTÚRNYCH A PRÍRODNÝCH HODNÔT	56
G.8.1. POŽIADAVKY NA ZACHOVANIE, ÚDRŽBU A REGENERÁCIU ZELENE V PAMIAJKOVOM ÚZEMÍ.....	56
G.8.1.1. PLOCHY HISTORICKEJ ZELENE.....	56
G.8.1.2. PRVKY ZELENE REŠPEKTUJÚCE PAMIAJKOVÉ HODNOTY ÚZEMIA.....	56
G.8.2. NEVHODNÉ FORMY ZELENE NARÚŠAJÚCE PAMIAJKOVÉ HODNOTY ZÓNY.....	58
G.8.3. POŽIADAVKY NA ZACHOVANIE, ÚDRŽBU A REGENERÁCIU VODNÉHO TOKU ĽUPČIANKA.....	59

G.9. PREZENTÁCIA PAMIATKOVÉHO FONDU PAMIATKOVEJ ZÓNY V PARTIZÁNSKEJ ĽUPČI.....	59
H. LEGISLATÍVA, MANAŽMENT OCHRANY, VYUŽÍVANIA A REGENERÁCIE ÚZEMIA.....	60
H.1. LEGISLATÍVA A MEDZINÁRODNÉ DOHOVORY.....	60
H.2. PAMIATKOVÝ ZÁKON A ZÁKLADNÉ POJMY.....	60
H.3. KRAJINA, ZÁKLADNÉ POJMY A LEGISLATÍVA.....	64
I. VŠEOBECNÉ ZÁVEREČNÉ USTANOVENIA.....	65
J. ZÁVER.....	66
K. AKTUALIZÁCIA ZÁSAD PAMIATKOVEJ STAROSTLIVOSTI.....	67
L. GRAFICKÁ ČASŤ ZÁSAD OCHRANY PAMIATKOVEJ ZÓNY V PARTIZÁNSKEJ ĽUPČI.....	68

A. VSTUPNÉ ÚDAJE

A.1. POŽIADAVKA A DÔVOD SPRACOVANIA ZÁSAD OCHRANY PAMIATKOVÉHO ÚZEMIA

Požiadavka na spracovanie zásad ochrany pamiatkového územia – Pamiatkovej zóny Partizánska Ľupča vyplynula z § 29 zákona č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu (ďalej len „pamiatkový zákon“) v znení neskorších predpisov.

(1) Základná ochrana pamiatkového územia je súhrn činností a opatrení, ktorými orgány štátnej správy a orgány územnej samosprávy v spolupráci s vlastníkmi nehnuteľností zabezpečujú zachovanie pamiatkových hodnôt v území, ich dobrý technický, prevádzkový a estetický stav, ako aj vhodný spôsob využitia jednotlivých stavieb, skupín stavieb, areálov alebo urbanistických súborov a vhodné technické vybavenie pamiatkového územia.

(2) Krajský pamiatkový úrad vypracúva zásady ochrany pamiatkového územia, ktoré sú dokumentom na vykonávanie základnej ochrany podľa odseku 1a sú podkladom pre územný plán. Zásady sú súčasťou územného priemetu ochrany kultúrnych hodnôt územia, ktorý je podkladom na spracovanie územnoplánovacej dokumentácie podľa osobitného predpisu.

(3) Zásady ochrany pamiatkovej rezervácie alebo pamiatkovej zóny obsahujú požiadavky na primerané funkčné využitie územia, na zachovanie, údržbu a regeneráciu historického pôdorysu a parcelácie, materiálovej a objektovej skladby, výškového a priestorového usporiadania objektov, architektonického výrazu, prvkov uličného interiéru a uličného parteru, historickej zelene, charakteristických pohľadov, siluety a panorámy, archeologických nálezísk, prípadne ďalších kultúrnych a prírodných hodnôt pamiatkového územia.

(4) Miestne príslušný krajský pamiatkový úrad je dotknutým orgánom štátnej správy pri prerokúvaní územného plánu regiónu, územného plánu obce a územného plánu zóny.

Zo znenia § 29 pamiatkového zákona vyplýva požiadavka na vypracovanie zásad ochrany pamiatkového územia. Pamiatkový úrad Slovenskej republiky zahrnul vypracovanie Zásad ochrany pamiatkového územia Pamiatková zóna Partizánska Ľupča do plánu hlavných úloh činnosti úradu.

Dôvodom spracovania zásad ochrany pamiatkového územia je vytvoriť dokument, ktorý bude podkladom pre výkon štátnej správy na úseku ochrany pamiatkového fondu v pamiatkovom území, a ktorý definuje pamiatkové hodnoty územia a určí požiadavky na ich vhodný spôsob ochrany, obnovy a prezentácie.

Zo znenia §29 pamiatkového zákona vyplýva požiadavka na vypracovanie zásad ochrany pamiatkového územia. Pamiatkový úrad Slovenskej republiky zahrnul vypracovanie Zásad ochrany pamiatkového územia Pamiatkovej zóny Partizánska Ľupča do plánu hlavných úloh činnosti úradu.

Nutnosť vypracovať zásady ochrany pamiatkového fondu v Pamiatkovej zóne Partizánska Ľupča vyplynula z dôvodu, že neboli vypracované zásady k pamiatkovému územiu, vyhlásenému za Pamiatkovú zónu Partizánska Ľupča Všeobecnou záväznou vyhláškou Okresného úradu v Liptovskom Mikuláši, dňa 22. augusta 1991, platnou od 1. septembra 1991. Staršie Zásady, spracované v r.1977 nezodpovedajú schváleným podmienkam Vyhlášky. Taktiež nutnosť vypracovania zásad ochrany pamiatkového fondu v Pamiatkovej zóne Partizánska Ľupča súvisí so zmenou legislatívnych predpisov, potrebou spresnenia resp. stanovenia podmienok pre riešenie aktuálnych problémov v predmetnom pamiatkovom území, prispôsobenia súčasnej úrovne poznania pamiatkového fondu územia a na základe získaných

odborných, výskumných, vedeckých materiálov, spracovaných od vyhlásenia predmetnej pamiatkovej zóny Všeobecne záväznou vyhláškou Okresného úradu v Liptovskom Mikuláši zo dňa 22. augusta 1991 o vyhlásení pamiatkovej zóny Partizánska Ľupča. Urbanisticko-historický výskum Zásad ochrany pamiatkového fondu v Pamiatkovej zóne Partizánska Ľupča vyplynula z poverenia riaditeľa Krajského pamiatkového úradu v Žiline Ing. Miloša Dudáša, CSc. v r. 2015.

B. ZÁKLADNÉ ÚDAJE O ÚZEMÍ

B.1. NÁZOV PAMIATKOVÉHO ÚZEMIA

Pamiatková zóna Partizánska Ľupča (ďalej aj „PZ Partizánska Ľupča“, „pamiatková zóna“ alebo „PZ“)

B.2. ZÁKLADNÉ ÚDAJE

KRAJ: Žilinský

OKRES: Liptovský Mikuláš

OBEC: Partizánska Ľupča

KATASTRÁLNE ÚZEMIE: Partizánska Ľupča

ČÍSLO PAMIATKOVEJ ZÓNY V ÚZPF: 24

POČET NEHNUTEĽNÝCH NÁRODNÝCH KULTÚRNYCH PAMIATOK: 10

SÚČASŤ CHRÁNENÉHO ÚZEMIA:

Pamiatková zóna sa nachádza v území ochranného pásma Národného parku Nízke Tatry.

ERB OBCE:

Erb obce tvorí štiepený štít, v pravej červenej polovici s tromi striebornými brvnami, v ľavej modrej polovici s deviatimi striebornými ľaliami po tri v radoch. Prvá listina, ktorou dostala Ľupča erb, sa nezachovala. Najstarší doklad o erbe Nemeckej Ľupče je na pečati listiny z r.1453. Prvú známu erbovú listinu Nemeckej (Partizánskej) Ľupči vydal až cisár Rudolf II. v r.1604 a potvrdil v r.1712 cisár Karol VI. Podľa odvodenia erbu od štátneho erbu z čias Anjouovcov, predpokladá sa pôvod ľupčianskeho mestského erbu zo 14.storočia.

B.3. ORGÁN, KTORÝ PAMIATKOVÉ ÚZEMIE VYHLÁSIL, DÁTUM VYHLÁSENIA

Pamiatková zóna Partizánska Ľupča bola vyhlásená Všeobecne záväzným nariadením Okresného úradu v Liptovskom Mikuláši č.2/1991 zo dňa 22.8.1991 o vyhlásení územia v Partizánskej Ľupči za pamiatkovú zónu, s účinnosťou od 1.9.1991.

B.4. ZÁKLADNÉ ÚDAJE

Pamiatková zóna obce Partizánska Ľupča je zapísaná v registri Pamiatkových zón pod č.24 Partizánska Ľupča, typ mestská.

A. PARCELNÉ VYMEDZENIE HRANÍC ÚZEMIA PODĽA PLATNÉHO ROZHODNUTIA O VYHLÁSENÍ PAMIATKOVÉHO ÚZEMIA

C.1. POPIS HRANICE PAMIATKOVEJ ZÓNY

Hranica Pamiatkovej zóny Partizánska Ľupča podľa pravidiel k dátumu právoplatnosti pamiatkovej zóny podľa Všeobecného záväzného nariadenia Okresného úradu v Liptovskom Mikuláši č.2/91 o vyhlásení územia Partizánska Ľupča za pamiatkovú zónu zo dňa 01.09.1991. Pamiatková zóna Partizánskej Ľupče zahŕňa územie historického jadra vymedzené hranicou a ochranným pásmom pamiatkovej zóny. Tvorí ju urbanisticky ucelený komplex s výraznými umelecko-historickými a architektonickými hodnotami.

Hranica pamiatkovej zóny začína v južnej časti v závere parciel dlhých dvorových traktov zástavby južnej časti námestia, pokračuje smerom západným cez potok Ľupčianka, cez hlavný komunikačný ťah popri parcelách č.206, 207, 208 a na konci parcely č.209 sa stáča smerom severným a vedie záverom parciel zástavby západnej časti námestia č.181, 180, 142/1, 125, 104, 103, 1033, 1032, 1001, 988, 985, 972, za ňou zahýba a smeruje východným smerom po parcelu č.958, kde sa zalamuje a pokračuje po západnom okraji parcely č.958, 956, 836, 896, 875/1 až po parcelu č.865, pri ktorej sa zalamuje východným smerom po parcelu č.847 a ďalej pokračuje na sever po západnom okraji parcely č.841, 778 a 773, kde sa zalamuje opäť na východ a popri parcele č.760, 759, 758, 756, 755, 754, 753 objektov č.529, 528, 527, pokračuje smerom východným ku komunikácii a pri parcele č.746 sa stáča smerom severným a lemuje východný okraj cestnej komunikácie až po parcelu č.697/1, pri ktorej sa lomí a pokračuje juhovýchodným smerom popri južnej hranici cintorína, prechádza cez hlavnú komunikáciu a pri nej sa zalamuje a na krátkom úseku pokračuje južným smerom až po parcelu č.2037, kde sa opäť zalamuje a pokračuje východným smerom, kde lemuje parcelu č.2039, ktorú tvorí mestský park. Pokračuje smerom južným poza parcely dvorových traktov zástavby východnej časti námestia č.2046/2, 2050, 2086, 2107, 2108, 2109, 2110, 2133/1, 2134, 2163, 2186, 2187, 2188, 2202, 2215, 2230, 2243, prechádza poľnú cestu a pokračuje južným smerom popri parcelách č.2295, 2310/?, 2313/6, 2327/1, 2327/2, 2328, 2338, 2339, 2393, 2395 až po zadný okraj domu na parcele č.2438/5, následne lícuje priečelie domu na parcele č.2439/2, za ktorým prechádza cez cestnú komunikáciu a za ňou sa napája na východzí bod hranice v juhovýchodnom kúte Pamiatkovej zóny.

V prílohe k všeobecne záväznému nariadeniu z 1.9.1991 sa uvádza aj Ochranné pásmo pamiatkovej zóny, ktorého hranica je vedená paralelne vo východnej a západnej časti s hranicou pamiatkovej zóny približne 300 až 350 m od hranice. Túto časť vymedzeného územia tvoria tzv. Záhumnia od Malatín a Záhumnia od Sliacha. Podobne vedie hranica ochranného pásma južne sídelným útvarom a to paralelne s hranicou pamiatkovej zóny približne vo vzdialenosti 150 m. V severnej časti pamiatkovej zóny prechádza paralelne popri komunikácii vo vzdialenosti približne 50 m cez komunikáciu, potok Ľupčianka a popri parcele mestského cintorína, kde sa napája na hranicu ochranného pásma východnej strane pamiatkovej zóny.

D. ÚDAJE O VÝCHODISKOVÝCH PODKLADOCH A MATERIÁLOCH

D.1 PREHĽAD PREDCHÁDZAJÚCICH URBANISTICKO-HISTORICKÝCH VÝSKUMOV S OVERENÍM ICH PRÁVOPLATNOSTI

- PARTIZÁNSKA ĽUPČA, pamiatková zóna: Zásady pamiatkovej starostlivosti (text, foto, grafická časť), SÚPSOP Bratislava, 1977, Archív KPUZA / Ružomberok, T 179.
- PARTIZÁNSKA ĽUPČA, pamiatková zóna: Návrh vyhlásenia PZ (návrh, VZN), KÚŠPSOP Banská Bystrica, 1989, KPUZA / Ružomberok, T 149.
- PARTIZÁNSKA ĽUPČA, Všeobecné záväzné nariadenie Okresného úradu v Liptovskom Mikuláši č.2/91 o vyhlásení územia Partizánska Ľupča za pamiatkovú zónu zo dňa 01.09.1991 s prílohou.

D.2 PREHĽAD SPRACOVANEJ ÚZEMNOPLÁNOVACEJ DOKUMENTÁCIE A ŠTÚDIÍ S OVERENÍM ICH PRÁVOPLATNOSTI

- Územný plán VÚC Žilinského kraja, schválený nariadením vlády SR č. 223/1998, ktorým sa vyhlasuje záväzná časť ÚPN VÚC Žilinský kraj. Obstarávateľ: Krajský úrad v Žiline – odbor životného prostredia. Spracovateľ: Združenie VÚC – Žilina“. Časť 2.12.3 Ochrana kultúrneho dedičstva (s. 305-328).
- Územný plán VÚC Žilinského kraja. Zmeny a doplnky v zmysle všeobecne záväzného nariadenia Žilinského samosprávneho kraja č.6/2005, ktoré bolo schválené zastupiteľstvom Žilinského samosprávneho kraja 27.apríla 2005. Uznesením č.7/26 Zastupiteľstva ŽSK schválil Zmeny a doplnky č.3 ÚPN VÚC Žilinského kraja. Záväzná časť bola vyhlásená VZN č.17/2009 o záväzných častiach Zmien a doplnkov č. 3 ÚPN-VÚC Žilinského kraja.
- Územný plán VÚC Žilinského kraja, Zmeny a doplnky č. 4. Spracoval: Ing.arch. Piovarči a kolektív, 2010.

D.3 MAPOVÉ PODKLADY

- Vojská mapa, 01XV-VI., Partizánska Ľupča – prvé vojenské mapovanie horného Uhorska r.1769, M=1:14400, Hadtörténeti Intézet és Múzeum Budapest. Kópia mapy v Archíve PÚ SR Bratislava, výrez z mapy.
- Vojská mapa XXXIII-36, Partizánska Ľupča – druhé vojenské mapovanie Uhorska r.1823 XXXI-37, M=1:28800, Hadtörténeti Intézet és Múzeum Budapest. Kópia mapy v Archíve PÚ SR Bratislava, výrez z mapy.
- Vojská mapa, 9-XXI., Partizánska Ľupča – tretie vojenské mapovanie horného Uhorska r.1876. Archív KPÚ Žilina.
- Mapa hanice Pamiatkovej zóny Partizánska Ľupča a jej ochranného pásma ako súčasť prílohy všeobecne záväzného nariadenia Okresného úradu v Liptovskom Mikuláši č. 2/91 o vyhlásení územia Partizánska Ľupča za pamiatkovú zónu zo dňa 01.09.1991.
- <http://mapy.tuzvo.sk/HOFM/Default2.aspx>
- <http://mapserver.geology.sk/sbd/>
- <http://mapire.eu/en/>

D.4. STARŠIE PRIESKUMY A VÝSKUMY, ARCHEOLOGICKÉ VÝSKUMY ÚZEMIA (MIESTO ULOŽENIA, DOPLNENIE)

Prvé stredoveké mesto Liptova, jedno z najvýznamnejších stredovekých centier, ak nie najvýznamnejšie patrí paradoxne zároveň k najmenej archeologicky prebádaným územiám. Historik F. Uličný vo svojej knihe o dejinách Liptova uvádza (2014, s. 167), že Ľupča bola v 14. až 17. storočí najrozvinutejším mestom Liptova. K najstarším dejinám Partizánskej Ľupče vo vzťahu k archeologickým aktivitám trefne poznamenáva K. Pieta (1999, s. 40): napriek nepochybným archeologickým úspechom na Liptove „zostávajú na mape dávnovekého osídlenia tohto kraja biele miesta. V určitom ohľade k nim, žiaľ, patrí aj okolie jedného z najvýznamnejších sídel historického Liptova – Nemecká, dnes Partizánska Ľupča“.

Nemožno však povedať, žeby v minulosti nebol záujem historikov a nadšencov histórie o bohatstvá, ktoré obec Partizánska Ľupča skrývala. Azda k prvým známym archeologickým nálezom z Liptova, ktoré sa dostali do Maďarského národného múzea a zároveň boli opisne publikované v jeho prvom katalógu, patria praveké bronzové predmety z Partizánskej Ľupče (FURMAN 2016, s. 22). Pred rokom 1820 ich múzeu daroval Imrich Pongrác z Liptovského Mikuláša a Starhradu (Cimeliotheca 1825, s. 141). Ide o dva meče/nože dlhé dve stopy a široké dva palce. Na oboch stranách ostré, bez rúčky. Boli odkryté pri záplavách v Partizánskej Ľupči. Šesť ďalších bronzových predmetov, uvádzaných ako parazonium – kovové tyče dlhé od 1,5 až 3 stopy s hrotom a pri niektorých s nasunutým okrúhlym náramkom, boli vykopané v Partizánskej Ľupči a múzeu ich daroval Imrich Pongrác (CIMELIOTHECA 1825, s. 144). Z ďalších predmetov pochádzajúcich z Partizánskej Ľupče, ktoré daroval vtedajšiemu Uhorskému národnému múzeu liptovský podžupan, možno uviesť kovové nože, kosáky a ozdobné rukoväte nádob (CIMELIOTHECA 1825, s. 152, 154, 156).

Vojtech Majláth na Pravekej archeologickej mape Liptovskej župy z roku 1876 vyznačuje pod č. 34 Partizánsku Ľupču. Uvádza, že pochádza z nej viac bronzových predmetov. Podľa neho sa majú nachádzať v Národnom múzeu v Bratislave a v Múzeu v Ondrášovej (FURMAN 2016, s. 40).

V roku 1876 Š. N. Hyroš, farár z Liptovského Michala v obsiahlej monografii o zámku Likava uvádza (1876, s. 17): *Ešte bola kedysi i druhá, výlučne ku Starhradu Lyptov prislúchajúca, na chotári lyptovskej Ľupče, na povýšenom brehu Ďur nad Váhom, tak rečenom Hradisku, pri bývalých šibeniciach postavená pevnôstka, to jest kaštieľ Sv. Ďura. Ale na tomto priestore teraz orie pluh z rumov vyčistenú pôdu, a nekdý vyoráva dávnoveké starobylosti, z ktorých nečo i „Slov. Matici“ pripadlo – napr. od D. Kussyho peniaz Hadriana Augusta a buzogán; od J. D. Makovického kopija.* Archeologické nálezisko nazývané aj hradisko alebo Šibenice (obr. 2, č. 248) bolo teda známe už 19. storočí. V priebehu 20. storočia sa na tomto mieste realizovali niekoľko krát prieskumy aj sondážny archeologický výskum (FURMAN 2016, s. 172).

J. Neudeck (1880, s. 58) dostáva do odbornej literatúry aj ďalší, tzv. vodný hrádok (obr. 2, č. 498). Opisuje ho nasledovne: *„Mimo obce leží okrúhle opevnenie chránené z jednej strany potokom, z druhej močiarom. Cestou po hrádzi je cez násyp jednu siahu široký prístup do opevnenia. Ochranný val je jeden a pol siahy vysoký a v korune jednu siahu široký. Ohradený priestor táboriska je viac ako o pol siahy zvýšený nad okolitý močiar – teraz sa používa ako lúka. Vnútri táboriska je dve siahy vysoký pahorok. V našej krajince je to jediný mne známy vodný hrádok.“* Z tejto polohy nepoznáme žiaden datovací materiál, ktorý by bližšie definoval jej charakter a účel. Väčšiu časť roka je neprístupná z dôvodu enormnej vlhkosti. V každom prípade stojí za to, aby sa v budúcnosti archeologický potenciál tejto záhadnej lokality vedeckými metódami overil.

V roku 1888 Maďarské národné múzeum v Budapešti za 50 forintov kúpilo od Ľudovíta Schultera kamenný, brúsený sekeromlat, dlhý 10 cm, široký 5, pri ostrí 5,7 cm, pochádzajúci z Partizánskej Ľupče (DENNÍK MNM 1888, s. 386, č. 5). V súčasnosti je nález stratený.

V roku 1964 A. Petrovský-Šichman (1964, s. 88) uvádza, že tesne na juh od malého opevnenia Hradisko (obr. 2, č. 248) sa našla stopa po slovanskom osídlení.

Azda jediný archeologický nález pochádzajúci priamo o centra obce pochádza z roku 1978 (obr. 2, č. 499). V októbri počas zemných prác v areáli r. k. Kostola sv. Matúša v Partizánskej Ľupči našli robotníci poklad 315 mincí. Dňa 27. marca 1979 uskutočnili pracovníci LM v Ružomberku zisťovací prieskum, pri ktorom sa našlo ďalších 129 mincí. Poklad bol objavený v juhozápadnom nároží medzi severnou loďou kostola a prvým východným pilierom. Mince sa nachádzali v hĺbke 25–35 cm. Pri poklade sa zistilo aj železné kovanie zámku, zrejme z drevenej truhlice, v ktorej boli uložené. Mince zastupovali viaceré typy – duáriusy, denáre, poltury, trojníky, grajciare a ich násobky a toliare z väčšieho časového úseku. Najstaršou mincou bol denár Mateja II. (1608–1619) z roku 1612, najmladšou bola poltura Jozefa I. (1705–1711) z roku 1709 (HANULIAK 1981b, s. 311).

Nateraz jediný archeologický výskum v centre obce Partizánska Ľupča bol realizovaný v súvislosti so stavbou domu sociálnych služieb – Karita v roku 2012. Výskum predpísaný Krajským pamiatkovým úradom Žilina plošne v rozsahu plánovaných prístavieb a inžinierskych sietí potvrdil archeologický potenciál obce. Preskúmané boli základy staršej stavby, ktorá na základe krátkoarchívneho výskumu, s veľkou pravdepodobnosťou slúžila ako budova rímsko-katolíckej školy – našlo sa päť nehnuteľných archeologických nálezov, z ktorých najstarší možno datovať do konca 18. storočia a nepočtené zlomky keramiky a zvieracích kostí (ZÁHOREC 2012, s. 15, 16).

Archeologické prieskumy Krajského pamiatkového úradu v roku 2010 a 2011 v polohách Valentka (obr. 2, č. 489) a Rumeneč (obr. 2, č. 490) priniesli stopy osídlenia z obdobia stredoveku a staršieho novoveku vo forme zlomkov keramiky (FURMAN 2011; FURMAN-REPKOVÁ 2015, s. 99).

- CIMELIOTHECA 1825 *Cimeliotheca Musei Nationalis Hvngarici, sive catalogvs historico – criticvs antiqvitatvm, raritatvm et pretiosorum cvm Bibliotheca antiqvaria, et nvmaria eivsdem institvti. Budapest 1825.*
- DENNÍK MNM 1888 *Prírastkový denník. Magyar Nemzeti Múzeum. Budapest 1888.*
- FURMAN 2011 *Furman, Martin: Dokumentácia z archeologickej obhliadky. Partizánska Ľupča, extravilán Rumeneč, č. VD 03/2011. Žilina 2011.*
- FURMAN 2016 *Furman, Martin: Opevnenia na Liptove. Refúgiá, hradiská a hrádky od praveku po stredovek. Žilina 2016.*
- FURMAN-REPKOVÁ 2015 *Furman, Martin – Repková, Stanislava: Obhliadky stavebných činností v Žilinskom kraji. In: AVANS v roku 2010. Nitra 2015, s. 98-101.*
- HANULIAK 1981b *Hanuliak, Václav: Nález mincí v Partizánskej Ľupči. In: Liptov 6. Martin 1981, s. 311–313.*
- HYROŠ 1876 *Hyroš, Štefan Nikolaj: Zámok Lykava a jeho páni poťahom na državie, Lyptov a okolie. Turčiansky Svätý Martin 1876.*

- JANKÓ-PORUBSKÁ 2010 Jankó, Annamária – Porubská, Bronislava: Vojenské mapovanie na Slovensku 1769-1883. Pamiatkový úrad Slovenskej republiky. Bratislava 2010
- KÜRTI 1932 Kürti, Július: Nemecká Ľupča a jej archív. In. Sborník Muzeálnej slovenskej spoločnosti, roč. 26, 1932, s. 1-4.
- NEUDECK 1880 Neudeck, Julius: Germanische Befestigungen des oberen Waagthales in Ungarn. Mittheilungen der Anthropologischen Gesellschaft in Wien. Wien 1880.
- PETROVSKÝ-ŠICHMAN 1964 Petrovský-Šichman, Anton: Slovanské osídlenie severného Slovenska. In: Vlastivedný zborník Považia 7. Martin 1964, s. 50–106.
- PIETA 1999 Pieta, Karol: K najstarším dejinám Partizánskej Ľupče a jej okolia. In. Vojtech Budinský-Krička a najstaršie dejiny Liptova. Zborník príspevkov z odborného seminára pri príležitosti nedožitého životného jubilea nestora slovenskej archeológie Ružomberok 3. 12. 1998. Nitra 1999.
- ULIČNÝ 2014 Uličný, Ferdinand: Dejiny Liptova od 9. do 19. storočia, Liptovský Hrádok 2014.
- VSO 1977 Vlastivedný slovník obcí na Slovensku II. Bratislava 1977.
- ZÁHOREC 2013 Záhorec, Ľuboslav: Nálezová výskumná dokumentácia z archeologického výskumu. Stavba: Dom sociálnych služieb – Karita. Liptovský Mikuláš 2013. Výskumná správa T 587. Krajský pamiatkový úrad Žilina. Žilina 2013.

D.5 ARCHÍVNE MATERIÁLY - PRIESKUMY A VÝSKUMY

Urbanistický výskum - Pamiatková zóna obce Partizánska Ľupča, Zásady ochrany pamiatkového územia, Urbanisticko-historický výskum (A-F), doc. PhDr. Magdaléna Kvasnicová, PhD., Ing. Tamara Reháčková, PhD., Ing. arch. Anna Gondová, Ing. Martin Kvasnica, KPÚ Žilina, 2016, Archív KPUZA / Žilina, T 721.

E. HISTORICKÝ A URBANISTICKO-ARCHITEKTONICKÝ VÝVOJ ÚZEMIA SO ZAMERANÍM SA NA ARCHEOLOGICKÝ POTENCIÁL ÚZEMIA (DOPLNENIE K URBANISTICKO-HISTORICKÉMU VÝSKUMU)

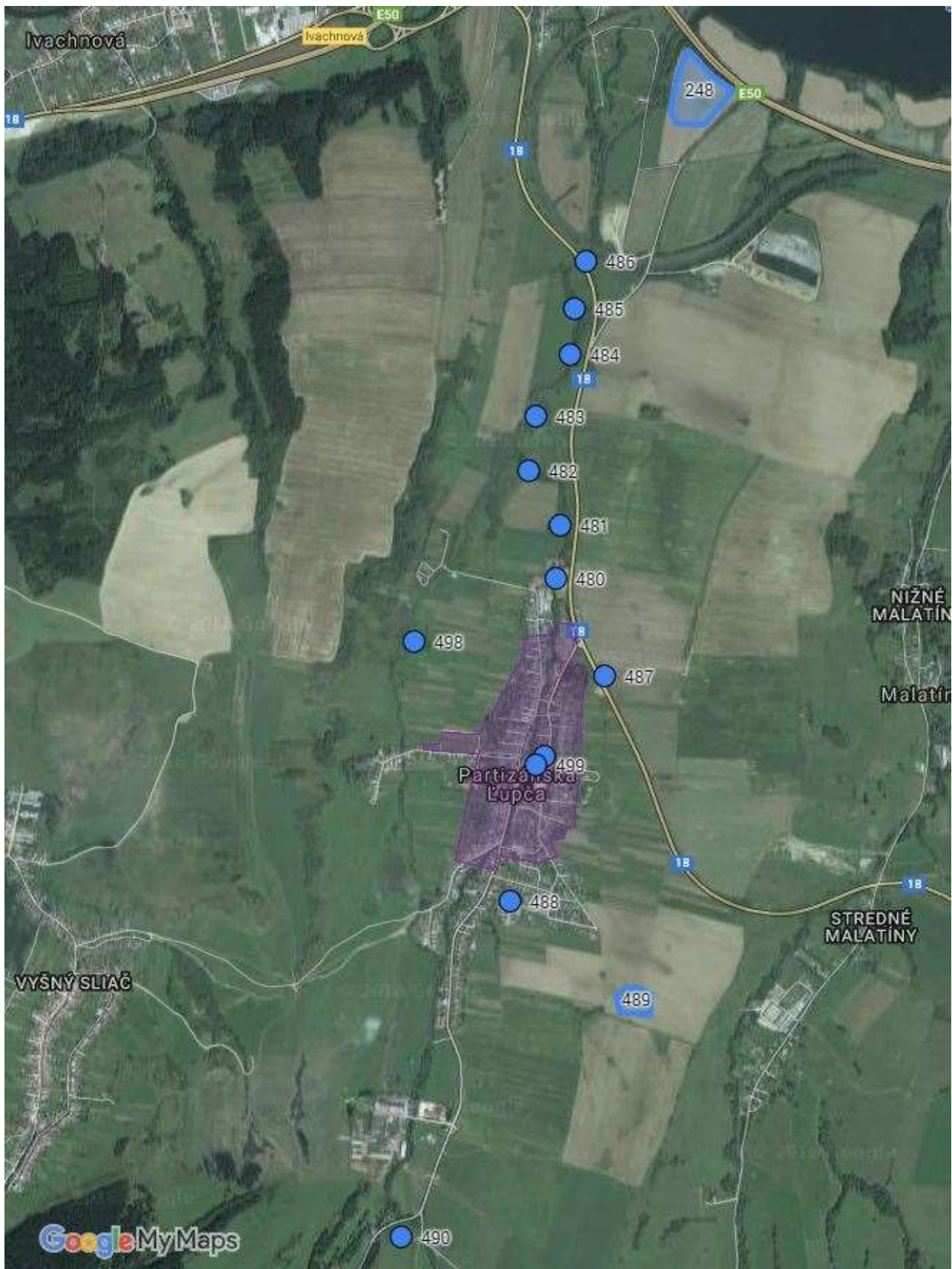
Historická ortofotomapa (obr. 1a) zachytáva urbanizmus obce v roku 1950. Porovnaním s historickým mapovaním možno skonštatovať, že viac menej zodpovedá rozsahu osídlenia obdobia druhého vojenského mapovania (obr. 3). Na ortofotomape - obr. 2 fialový polygón zobrazuje približné hranice historického osídlenia obce Partizánska Ľupča na podklade druhého vojenského mapovania. V textovej časti prvého vojenského mapovania (uskutočneného v roku 1769) sa okrem iného dozvedáme, že Ľupčiansky potok poháňa v Ľupči tri mlyny a štyri pily na vodný pohon. všetky boli vyhotovené z dreva. Obec má jedno pomerne veľké trhovisko, kostol s okolím, mestský dom, fara a niekoľko obytných domov a na konci osady oproti kostolu sv. Michala ležiaci malý kostolík sú vybudované z kameňa (JANKÓ-PORUBSKÁ 2010, s. 510). Veľmi zaujímavou informáciou, ktorú ponúka druhé vojenské mapovanie o chotári obce Partizánska Ľupča s možnosťou približného situovania do súčasného terénu je početný výskyt vodných mlynov tiahnucich sa popri potoku Ľupčianka severne od obce. Ide o netypicky veľký počet – šesť píl na vodný pohon a jeden mlyn (obr. 2, č. 480 až 486; obr. 3), pričom ďalšie dva mlyny (obr. 2, č. 487 a 488, obr. 3) sa mali nachádzať po okrajoch historického sídla. Katastrálne územie Partizánskej Ľupče bezpochyby skrýva veľké množstvo cenných informácií o jeho osídlení a aktivitách v minulosti. Je preto nevyhnutné, aby bol zo strany štátnej správy – príslušného stavebného úradu a Krajského pamiatkového úradu Žilina dávany dôraz pri stavebnej činnosti na potrebu dokumentácie archeológom.

Obr. 1a Rozsah osídlenia obce Partizánska Ľupča v roku 1950 (zdroj: <http://mapy.tuzvo.sk/HOFM/Default2.aspx>)

Obr. 1b Rozsah osídlenia obce Partizánska Ľupča
v roku 2010
(zdroj: <http://mapy.tuzvo.sk/HOFM/Default2.aspx>)

Obr. 2 Ortofotomapa s vyznačením približného rozsahu historického centra Partizánskej Ľupče (fialový polygón) a známych, resp. predpokladaných archeologických nálezísk (modré body a polygóny)

E.2 HISTORICKÝ A URBANISTICKO-ARCHITEKTONICKÝ VÝVOJ ÚZEMIA (DOPLNOK K URBANISTICKO-HISTORICKÉMU VÝSKUMU, M. NEMEC)

Počiatky Ľupče

Praveké sídlisko na území dnešnej Partizánskej Ľupče zatiaľ nie je doložené. Našli sa tu však hromadné nálezy bronzových predmetov. Pozostatky osady z doby bronzovej sa nachádzajú pri ústí potoka Ľupčianka v Liptovskom Michale. Pri Liptovskom Michale vznikla neskôr aj pôvodná Ľupčianska osada. Tá mala so susedným sídlom aj spoločný kostol.¹ Názov Ľupča, odvodený od slovanského mena so základom Ľub, datuje vznik tejto osady do 9. storočia.²

Tento stav sa zmenil v 13. storočí. V roku 1263 bola ostrihomským arcibiskupom Filipom vydaná listina, ktorá udelila Ľupči právo postaviť si farský kostol.³ Okolo neho sa tak začala formovať nová osada. Bolo to už na mieste súčasnej Ľupče. Kostol Bolestnej Panny Márie, nazývaný aj „cintorínsky“, bol podľa prevládajúcich názorov postavený v roku 1263, alebo po tomto roku. Avšak kanonická vizitácia z roku 1825 kladie vznik kostola do staršieho obdobia. Podľa nej bola stavba povolená už v roku 1214 a stavať sa malo začať v roku 1243. Vročené „1243“ malo byť, údajne, vyryté aj do svorníka gotickej klenby kostola. Tieto tvrdenia sa však dnes už nedajú dokázať.⁴ V blízkosti novej osady vnikol aj vodný hrádok, ktorý mal pravdepodobne vznikajúce neopevnené sídlisko chrániť.⁵

Stredoveké mesto Nemecká Ľupča

Ako stredoveké mesto sa začala Ľupča vyvíjať asi od roku 1270, kedy nemeckí hostia, ktorí sem začali prichádzať niekedy v polovici 13. storočia, získali od kráľa Bela IV. výsady. Staršia listina výsad z roku 1263 sa ukázala byť falzom. Listinné pramene zo 14. storočia už teda Ľupču označujú ako „*civitas*“.⁶ Prílev hostí spôsobil, že „cintorínsky“ kostol prestal po čase kapacitne vyhovovať. Rozhodlo sa tak o výstavbe druhého kostola. Ten dostal patrocínium svätého Stanislava (neskôr svätého Matúša), začali ho stavať už v poslednej tretine 13. storočia. V roku 1320 bol rozšírený o druhú loď a v roku 1459 bolo prestavané presbytérium so sakristiou. V roku 1479 bola stavba kostola dokončená. Avšak ešte predtým, okolo roku 1450, sa stal farským kostolom. Podľa jeho umiestnenia bol pôdorys mesta ustálený už v 14. storočí.⁷

Keďže k výraznejšiemu rozvoju remesiel v Liptove došlo až v nasledujúcich storočiach, prioritu malo, aj v Ľupči, poľnohospodárstvo. Preto asi neprekvapí existencia mlynov už v tomto období. Právo postaviť mlyn dostala Ľupča už pravdepodobne v roku 1263, avšak prvá zmienka o ňom pochádza až z roku 1369, kedy kráľ Ľudovít daroval polovicu Ľupčianskeho mlyna Jánovi, synovi Alexandra z Iskaroša. V roku 1459 bol už mlyn vo vlastníctve mesta.⁸ Ďalšia zmienka o mlyne pochádza z roku 1442, kedy bola uzavretá zmluva Milya, syna Hauliho

¹ PIETA, Karol: K najstarším dejinám Partizánskej Ľupče a jej okolia. In: *Vojtech Budinský – Krička a najstaršie dejiny Liptova*. Bratislava : Polygrafia SAV, 1999, s. 40 – 43.

² ULIČNÝ, Ferdinand: *Dejiny Liptova od 9. do 19. storočia*. Liptovský Hrádok : Komunitná nadácia Liptov, 2014, s. 164 – 165.

³ VÍTEK, P., CHURÝ, S., SLIACKA, S.: *Dejiny Partizánskej Ľupče*. Poprad : Podtatranské noviny, 2013, s. 13 – 14.; Štátny archív v Žiline, so sídlom v Bytči, pracovisko Archív Liptovský Mikuláš (ďalej ALM), fond (ďalej f.) Mesto Partizánska Ľupča, inv. č. 8.

⁴ VÍTEK, CHURÝ, SLIACKA, *Dejiny Partizánskej Ľupče*, s. 20.; HARMINC, Ivan (a kol.): *Súpis pamiatok na Slovensku*. Bratislava : Obzor, 1968, s. 451.

⁵ PIETA, *K najstarším dejinám...*, s. 43.

⁶ VÍTEK, CHURÝ, SLIACKA, *Dejiny Partizánskej Ľupče*, s. 10 – 15.

⁷ VÍTEK, CHURÝ, SLIACKA, *Dejiny Partizánskej Ľupče*, s. 22 – 23.; HARMIC (a kol.), *Súpis pamiatok...*, s. 450 – 451.

⁸ VÍTEK, CHURÝ, SLIACKA, *Dejiny Partizánskej Ľupče*, s. 24.

a Jána Holého s Ľupčianskym farárom. Prví dvaja spomínaní sú tu uvádzaní ako mlynári nižného mlyna.⁹ Dokazuje to prítomnosť už dvoch mlynov meste. V roku 1463 bol mlyn vo vlastníctve Veroniky, vdovy po Martinovi Kunczovi, ktorá ho predala svojmu synovi Andrejovi a jeho manželke za 40 zlatých.¹⁰

Zo začiatku 15. storočia pochádza pravdepodobne aj prvý mestský dom – radnica. Ľupčania si ju postavili okolo roku 1410 a išlo pravdepodobne o drevenú stavbu.¹¹

Sľubný rozvoj Ľupče bol narušený vpádmi husitov do Liptova v rokoch 1431, 1433 a 1434. Počas posledného vpádu bola Ľupča na viacerých miestach zapálená a vyrabovaná, poškodené boli aj obidva kostoly. Táto udalosť pravdepodobne spôsobila odliv obyvateľstva, pretože v listine Žigmunda Luxemburského z roku 1434 panovník žiadal, aby zemepáni neprekážali svojim poddaným sťahovať sa do Ľupče. V tomto roku im boli vydané aj nové mestské privilégia, pretože tie staré sa im údajne stratili počas husitského vpádu.¹² V roku 1459 bola realizovaná prestavba presbytéria kostola Bolestnej Panny Márie, pri ktorej bol v ňom situovaný krídlový oltár.

Nemecká Ľupča v 16. storočí

Vývoj Nemeckej Ľupče brzdili ničivé požiare. V roku 1524 oslobodil Ján Zápoľský od daní pohorelcov z Nemeckej Ľupče. Požiar vtedy úplne zničil 16 domov.¹³ Už v roku 1527 postihol Ľupču ďalší požiar, tentoraz vznikol od blesku. Obyvatelia boli znovu na niekoľko rokov oslobodení od platenia daní.¹⁴

Ďalšou katastrofou, ktorá mesto v tomto čase postihla, bol silný vietor. V roku 1566 bola jeho vplyvom zničená celá nová budova radnice. Išlo o drevenú stavbu s kamenným základom a hodinami. Ľupčania si však ešte v tom roku postavili novú, taktiež drevenú.¹⁵

Zo 16. storočia pochádzajú aj prvé zmienky o pivovarníctve v Ľupči. V roku 1564 prikázal kráľ Maximilián Daniellovi Guldfingerovi, aby neobmedzoval Ľupčanov v mlynárstve a pivovarníctve.¹⁶ Zmienky o budove pivovaru sa nám zachovali v mestskom protokole z roku 1543.¹⁷

V protokoloch nachádzame aj údaje o obytných stavbách. Môžeme sa tu tak stretnúť so zmienkami o murovaných domoch v rokoch 1540 alebo 1551.¹⁸ Pri niektorých domoch sa stretávame aj s ich názvami, ktoré vychádzali z mien majiteľov. Tak napríklad v roku 1555 sa spomína „dom prekopovský“, alebo z roku 1575 je záznam o zmene vlastníka „Andrasovskeho“

⁹ Obecny úrad Partizánska Ľupča (ďalej OÚ PL), *Pamätná kniha obce Nemecká Ľupča*, s.13.; ALM, f. Mesto Partizánska Ľupča, inv. č. 23.

¹⁰ ALM, f. Mesto Partizánska Ľupča, inv. č. 28.

¹¹ VÍTEK, CHURÝ, SLIACKA, *Dejiny Partizánskej Ľupče*, s. 46.

¹² VÍTEK, CHURÝ, SLIACKA, *Dejiny Partizánskej Ľupče*, s. 16 – 18.; OÚ PL, *Pamätná kniha obce Nemecká Ľupča*, s. 10; ALM, f. Mesto Partizánska Ľupča, inv. č. 16 a 17.

¹³ OÚ PL, *Pamätná kniha obce Nemecká Ľupča*, s. 18.; ALM, f. Mesto Partizánska Ľupča, inv. č. 50.

¹⁴ OÚ PL, *Pamätná kniha obce Nemecká Ľupča*, s. 19.; ALM, f. Mesto Partizánska Ľupča, inv. č. 55.

¹⁵ OÚ PL, *Pamätná kniha obce Nemecká Ľupča*, s. 22.; VÍTEK, CHURÝ, SLIACKA, *Dejiny Partizánskej Ľupče*, s. 46.

¹⁶ ALM, f. Mesto Partizánska Ľupča, inv. č. 90.

¹⁷ ALM, f. Mesto Partizánska Ľupča, *Mestský protokol 1411 – 1722*, s. 9a – 10a, 12.

¹⁸ ALM, f. Mesto Partizánska Ľupča, *Mestský protokol 1411 – 1722*, s. 12, 16a.; ALM, f. Mesto Partizánska Ľupča, *Mestský protokol I.*, inv. č. 133, s. 43 – 44.

domu.¹⁹ Domy sa predávali spolu s ďalšími, k nim patriacimi, nehnuteľnosťami, ako hospodárske stavby, alebo poľnohospodárska pôda.²⁰

V 16. storočí došlo k ďalšiemu rozširovaniu kostola sv. Matúša, a to pristavením veže. Počiatok jej stavby siaha už do roku 1525, ale pre nedostatok financií musela byť stavba zastavená. Pokračovalo sa až v roku 1550, kedy bola veža nadstavená do výšky renesančnej ochodze. Až v roku 1554 bola dostavaná do súčasnej výšky. Pred postavením veže stála pri kostole drevená zvonica, ktorú potom zbúrali.²¹

Z iných mestských stavieb nachádzame v prameňoch zo 16. storočia zmienky o špitáli z roku 1560,²² alebo o prvej farskej škole. Bola to protestantská škola a jej budova stála už v roku 1550.²³

V roku 1536 bolo v Ľupči 40 zdanených domácností, 8 domácností slobodníkov a 22 chudobných domácností sluhov. V roku 1557 to bolo 46 zdanených domácností a dva opustené domy a v roku 1596 len 19 zdanených domácností a 22 opustených domov. Okolo roku 1551 stálo v Nemeckej Ľupči viac ako 90 meštianskych domov.²⁴

Nemecká Ľupča v 17. storočí

Požiare boli veľkým problémom aj v 17. storočí. Horelo v roku 1624, pričom požiar vznikol znovu od blesku. Zapálená bola jedna strana mesta, ktorá zhorela celá. Horelo aj v nasledujúci rok. V dôsledku toho strácali miestne domy hodnotu, a tak ich mesto rozdávalo. Dvory vo vyhorených častiach mesta sa prerozdělili tak, aby boli širšie. Malo to zabrániť rýchlemu šíreniu požiarov.²⁵ Znovu horelo aj v roku 1631, kedy ľahlo popolom 17 usadlostí²⁶ a aj v roku 1639. Vtedy zhorelo 16 domov s 32 hospodármi.²⁷

17. storočie bolo aj časom stavovských povstaní, ktoré sa tiež dotkli aj Nemeckej Ľupče. Vyčíňanie vojakov museli obyvatelia strpieť niekoľko krát. V roku 1644 sem prišla cisárska armáda, ktorej vojaci vyrabovali obidva kostoly. Kostoly boli cisárskym vojskom obsadené aj v roku 1672. V auguste 1679 vypukla menšia potýčka pri „cintorínskom“ kostole, pri ktorej bol zabitý jeden cisársky vojak. V septembri 1679 sem prišlo 5 regimentov cisárskeho vojska a zajali richtára. V roku 1681 zase richtára zajalo kurucké vojsko. Kuruckí vojaci vyrabovali a vážne poškodili ľupčiansky kostol (pravdepodobne kostol sv. Matúša) aj v roku 1685.²⁸

V 17. storočí sa v Ľupči postavil ďalší mlyn. Mesto síce dostalo povolenie na stavbu nového mlyna od kráľa Rudolfa už v roku 1604, no na jeho reálnu výstavbu si museli ešte chvíľu počkať.²⁹ Na žiadosť miestneho evanjelického farára Šimona Frivaldského im ho povolil postaviť až v roku 1657 liptovský župan Juraj Illesházy. Išlo o mestský mlyn, ktorý sa nachádzal v strede, medzi dvoma farskými mlynmi. Dokument z 6. 3. 1657 už hovorí o hotovom mlyne, pretože sa v ňom píše: „*aby gim sloboda bila pre potrebu tohože mestečka*

¹⁹ ALM, f. Mesto Partizánska Ľupča, *Mestský protokol 1411 - 1722*, s. 21a.;

ALM, f. Mesto Partizánska Ľupča, *Mestský protokol II. 1475 - 1686*, s. 7.

²⁰ V roku 1555 sa spomína dom s humnom a zemami. ALM, f. Mesto Partizánska Ľupča, *Mestský protokol 1411 - 1722*, s. 21.; V roku 1538 sa zase spomína „dom neboli statek“. ALM, f. Mesto Partizánska Ľupča, *Mestský protokol I.*, inv. č. 133, s. 41.

²¹ *Súpis pamiatok...*, s. 451.

²² ALM, f. Mesto Partizánska Ľupča, *Mestský protokol 1411 - 1722*, s. 39.

²³ VÍTEK, CHURÝ, SLIACKA, *Dejiny Partizánskej Ľupče*, s. 38.

²⁴ ULIČNÝ, *Dejiny Liptova...*, s. 168.

²⁵ OÚ PL, *Pamätná kniha obce Nemecká Ľupča*, s. 25 - 26.

²⁶ VÍTEK, CHURÝ, SLIACKA, *Dejiny Partizánskej Ľupče*, s. 30.

²⁷ OÚ PL, *Pamätná kniha obce Nemecká Ľupča*, s. 26.

²⁸ VÍTEK, CHURÝ, SLIACKA, *Dejiny Partizánskej Ľupče*, s. 30 - 34.

²⁹ OÚ PL, *Pamätná kniha obce Nemecká Ľupča*, s. 24.

znovu geden mlyn zbudovat a vystavit, kdežto ony y učinily a takovy mlyn zbudovaly a ku koncy pryvedly“.³⁰ V mestských protokoloch z toho obdobia sa tak už uvádzali tri mlyny. Vyšný a nižný farský mlyn (alebo horný a dolný) a prostredný – mestský mlyn.³¹

V roku 1610 napísali obyvatelia Nemeckej Ľupče prosbu o podporu na opravu kostola.³² Kostol sv. Matúša (toto patrocínium získal až na konci 17. storočia) bol upravovaný medzi rokmi 1620 – 1630. Obe lode boli zaklenuté renesančnou klenbou. Pristavila sa južná vstupná predsieň. Postavila sa drevená empora a ochodza pribudla aj na veži. Okolo celého kostola sa zároveň vybudoval obranný múr so vstupnou bránou a strieľňami.³³

Úprav sa dočkal aj „cintorínsky“ kostol. V 17. storočí bol rovnako opevnený a rozšírený o renesančnú predsieň.³⁴

V roku 1660 bol v Ľupči postavený aj nový, murovaný, mestský dom – radnica. Starý slúžil už od spomínanej víchrice v roku 1566. O jeho výstavbu sa tiež pričínili Šimon Frivaldský. Nový mestský dom, spolu s mestským hostincom, stál južne od kostola sv. Matúša.³⁵

Z roku 1694 nachádzame v mestských protokoloch záznam o tzv. štokoch. Štoky boli hospodárske stavby (väčšinou drevené), slúžiace na uskladnenie poľnohospodárskych plodín. Spravidla sa stavali na konci sídla. Tie Ľupčianske stáli pri „cintorínskom“ kostole.³⁶

V roku 1600 stálo v Ľupči viac ako 100 obývaných a 30 opustených domov. V roku 1619 boli meštianske domácnosti zdanené od 12 port. Richtár, osem vyhorených domácností a desať domácností slobodníkov zdaneniu nepodliehali.³⁷

Nemecká Ľupča v 18. storočí

Ani v 18. storočí sa Ľupčania požiarom nevyhli. Aj keď v tomto období už neboli až tak ničivé. V roku 1772 zničil požiar päť hospodárskych budov a ďalšie stavby poškodil. V roku 1770 zase postihla Ľupču veľká povodeň.³⁸

V mestských písomnostiach z prvej polovice 18. storočia sa stále spomínajú tri mlyny. Horný, dolný (farské mlyny) a prostredný (mestský mlyn).³⁹ Okrem mlynov sa spomínajú ešte aj mestské pily, a to vyšná a prostredná.⁴⁰ Logicky teda treba predpokladať ešte existenciu

³⁰ VÍTEK, CHURÝ, SLIACKA, *Dejiny Partizánskej Ľupče*, s. 31.; ALM, f. Mesto Partizánska Ľupča, inv. č. 113.

³¹ 1689 – „*Molis Parochialibus*“; 1693 – „*Factores: Pro Mola Oppidi, Pro Superiori, ad Inferiorem*“; 1698 – „*Ku Mlinom: kwissnému, Prostrednému, knižnému*“; ALM, f. Mesto Partizánska Ľupča, *Mestský protokol 1411 – 1722*, s. 151, 152, 156a.

³² OÚ PL, *Pamätná kniha obce Nemecká Ľupča*, s. 25.

³³ *Súpis pamiatok...*, s. 451.; OÚ PL, *Pamätná kniha obce Nemecká Ľupča*, s. 25.

³⁴ *Súpis pamiatok...*, s. 451.

³⁵ VÍTEK, CHURÝ, SLIACKA, *Dejiny Partizánskej Ľupče*, s. 46.; OÚ PL, *Pamätná kniha obce Nemecká Ľupča*, s. 25.

³⁶ ALM, f. Mesto Partizánska Ľupča, *Mestský protokol 1411 – 1722*, s. 153 – 155.

³⁷ ULIČNÝ, *Dejiny Liptova...*, s. 168.

³⁸ VÍTEK, CHURÝ, SLIACKA, *Dejiny Partizánskej Ľupče*, s. 88 – 90.

³⁹ 1700 – „*Ku mlinom: k wyssnjemu, kmeskemu, knižniemu*“; 1717 – „*Superior, Media, Inferior*“. ALM, f. Mesto Partizánska Ľupča, *Mestský protokol 1411 – 1722*, s. 157a, 171.; 1723 – „*Factores Molendianorum: Superioris, Media, Inferioris*“. ALM, f. Mesto Partizánska Ľupča, *Mestský protokol III. (1723 – 1786)*, s. 4.

⁴⁰ 1725 – „*z Meskimi Pilamy wissnou a Prostrednou*“. ALM, f. Mesto Partizánska Ľupča, *Mestský protokol III. (1723 – 1786)*, s. 24.

tretej, nižnej píly. Tieto sa nachádzali priamo v meste a pravdepodobne boli súčasťou už existujúcich mlynov. Okrem toho si mešťania stavali píly aj na vlastných pozemkoch.⁴¹

Mesto varilo vlastné pivo, ktorého kvality opisoval aj Matej Bel.⁴² Podľa zápisu v mestskom protokole z roku 1723 sa pivo varilo v mestskom dome.⁴³ Mohlo ísť skôr o mestský hostinec, ktorý stál v 19. storočí na južnej strane mesta na pravom brehu Ľupčianky. Podľa mapy mesta z roku 1788 tam totiž vtedy stál mestský pivovar.⁴⁴

Kostoly prešli aj v 18. storočí úpravami. Vo veľkom kostole, sv. Matúša, bola barokizovaná veža a interiér. Podobné úpravy boli vykonané aj v „cintorínskom“ kostole Bolestnej Panny Márie. Interiér bol barokovo preklenutý a celá stavba sa prefasádovala.⁴⁵

Po vydaní tolerančného patentu si aj Ľupčania mohli postaviť vlastný evanjelický kostol. Dovtedy patrili do palúdzkeho cirkevného zboru. V Paludzi sa totiž nachádzal jeden z dvoch artikulárnych kostolov na Liptove (dnes je premiestnený do Svätého Kríža). V roku 1783 bol zriadený nemeckoľupčiansky cirkevný zbor. Jeho členovia sa rozhodli postaviť si kostol. Základný kameň sa položil v roku 1783 a už v septembri bol dokončený. V roku 1785 bola kúpená budova, ktorá mala slúžiť ako evanjelická fara a v roku 1788 bola, po rekonštrukcii, odovzdaná do užívania.⁴⁶ Evanjelický kostol stál na ľavej strane Ľupčianky v centre mesta (*Súpis pamiatok na Slovensku* uvádza, že súčasný kostol stojí na mieste pôvodného tolerančného chrámu na pravom brehu Ľupčianky⁴⁷, čo však nie je pravda. Pozostatky chrámu stáli ešte na začiatku 20. storočia, teda v čase, keď už súčasný evanjelický kostol bol postavený⁴⁸).

V roku 1770 bola postavená nová budova radnice a mestského hostinca. Nahradila starú budovu z roku 1660. O rok nato Ľupčania postavili murovanú budovu, ktorá slúžila ako väznica a mestská strážnica. Neskôr k nej pristavili drevenú maštal'.⁴⁹

V roku 1750 bola v meste postavená nová, drevená, budova školy, pozostávajúca z dvoch učební. Stála v blízkosti záhrady správcu školy. Ale už v roku 1789 bola postavená ďalšia budova školy, tentoraz murovaná a podpivničená. Nachádzal sa v nej aj byt správcu školy.⁵⁰

V roku 1715 bolo v Ľupči 165 mešťianskych domácností, v roku 1720 len 112 a v roku 1770 ich bolo až 341.⁵¹

Nemecká Ľupča v 19. a na začiatku 20. storočia

Asi najväčší požiar, ktorý Ľupču postihol, sa udial až v 19. storočí. 28. apríla 1856 vypukol vo dvore Jozefa Krnu požiar, ktorý sa vďaka silnému vetru rýchlo rozšíril do celého mesta.

⁴¹ VÍTEK, CHURÝ, SLIACKA, *Dejiny Partizánskej Ľupče*, s. 58.

⁴² BEL, Matej: *Liptovská stolica*, Čadca : Kysucké múzeum, 2014, s. 166 - 167.

⁴³ „Piwo Mestskuo, a to wssetek war, gdy se nawarý w Meskom Dome...“. ALM, f. Mesto Partizánska Ľupča, *Mestský protokol III. (1723 - 1786)*, s. 4.

⁴⁴ „Braxa Oppidanorum“. Magyar Nemzeti Levéltár, S - Térképtár, S Kormányhatóságok kiemelt térképek (17. sz.-20. sz.), S 11 Kamarai térképek (1747-1882), *Mappa topographica territorii regio privilegiati oppidi Németh Lypcse*. Dostupné na internete <<https://maps.hungaricana.hu/en/MOLTerkeptar/1515/view/?pg=1&bbox=-275%2C-4069%2C6963%2C178>> (30. 9. 2016)

⁴⁵ *Súpis pamiatok...*, s. 451.

⁴⁶ VÍTEK, CHURÝ, SLIACKA, *Dejiny Partizánskej Ľupče*, s. 99 - 101.

⁴⁷ *Súpis pamiatok...*, s. 451.

⁴⁸ OÚ PL, *Pamätná kniha obce Nemecká Ľupča*, s. 34.

⁴⁹ VÍTEK, CHURÝ, SLIACKA, *Dejiny Partizánskej Ľupče*, s. 46, 89.

⁵⁰ VÍTEK, CHURÝ, SLIACKA, *Dejiny Partizánskej Ľupče*, s. 108 - 109.

⁵¹ ULIČNÝ, *Dejiny Liptova...*, s. 169.

Veža kostola sv. Matúša začala horieť od vrchu. Evanjelický kostol bol tiež poškodený. Zhorela aj drevená budova školy. Na ľavej strane Lupčianky zostali nepoškodené len štyri domy, na pravej strane zhorelo skoro všetko až po rímskokatolícku faru. Ušetrená zostala ulica „Cigánka“ na juhu mesta, na ktorej sa paradoxne nachádzali skoro výlučne drevené stavby. O život vtedy prišlo 11 ľudí.⁵² Po tomto požiari prešla skoro celá Lupča prestavbou, ktorá jej dala mestský charakter.⁵³

Nasledujúce šesťdesiate roky boli pre Lupču tiež tragické. Najskôr vypukol v októbri 1868 požiar, v decembri toho istého roku sa mestom prehnal víchor a v januári 1869 prišla povodeň. Tieto živelné pohromy veľmi poškodili mesto a spôsobili úbytok obyvateľstva.⁵⁴

Po požiari museli byť pochopiteľne obidva poškodené chrámy opravené. Na konci 19. storočia boli ešte v kostole sv. Matúša vytvorené na veži neogotické zvukové okná. V roku 1881 dostala veža aj svoj súčasnú podobu. V roku 1835 sa postavila nová budova katolíckej fary.⁵⁵

Zrekonštruovaný evanjelický kostol sa po požiari už dlho nevyužíval. V roku 1881 bol totiž položený základný kameň nového evanjelického kostola. Stavba prebiehala v rokoch 1884 – 1886 a v roku 1887 bol vysvätený.⁵⁶ Nový trojlodový, evanjelický kostol stojí na pravom brehu Lupčianky na mieste, kde predtým stál sklad patriaci mestu.⁵⁷

Starý evanjelický kostol bol úplne zbúraný až v roku 1910.⁵⁸

V rokoch 1858 – 1859 postavilo mesto pre katolícke deti novú, dvojtriednu, budovu školy v lokalite na „Pažiti“. V roku 1936 bola nadstavená o jedno poschodie a stal sa z nej kultúrny dom – „Charita“. Evanjelické deti boli presťahované do poschodovej budovy, patriacej mestu, v lokalite „Pod Radami“.⁵⁹

Budova radnice z roku 1770 zažila prvú veľkú opravu v roku 1818. Neskôr, v rokoch 1858 – 1859, bola spolu s hostincom opravená a prestavaná. Posledné stavebné úpravy na radnici s hostincom sa uskutočnili v roku 1910. V roku 1924 sa obecný úrad presťahoval do domu v centre mestečka a v budove bývalej radnice bola umiestnená evanjelická škola. Radnica z roku 1660 bola vo vlastníctve mesta až do roku 1925, kedy ju kúpil Gejza Elbert.⁶⁰

V roku 1828 bolo v Nemeckej Lupči 377 obývaných domov so 3216 obyvateľmi. K mestu patrila aj samota Hurtanec s jedným domom a horáreň Latiborská.⁶¹

⁵² VÍTEK, CHURÝ, SLIACKA, *Dejiny Partizánskej Lupče*, s. 93, 101.; OÚ PL, *Pamätná kniha obce Nemecká Lupča*, s. 31.

⁵³ *Súpis pamiatok...*, s. 450.

⁵⁴ VÍTEK, CHURÝ, SLIACKA, *Dejiny Partizánskej Lupče*, s. 98.

⁵⁵ VÍTEK, CHURÝ, SLIACKA, *Dejiny Partizánskej Lupče*, s. 23, 26, 92 – 93.; HARMIC (a kol.), *Súpis pamiatok...*, s. 451.

⁵⁶ VÍTEK, CHURÝ, SLIACKA, *Dejiny Partizánskej Lupče*, s. 101. OÚ PL, *Pamätná kniha obce Nemecká Lupča*, s. 34.

⁵⁷ „Magazin“. ALM, f. Okresný súd v Liptovskom Mikuláši, Pozemnoknižné oddelenie, Zaniknutá pozemková kniha Partizánska Lupča, vložka č. 87, 213.

⁵⁸ OÚ PL, *Pamätná kniha obce Nemecká Lupča*, s. 34.

⁵⁹ VÍTEK, CHURÝ, SLIACKA, *Dejiny Partizánskej Lupče*, s. 112 – 115.

⁶⁰ VÍTEK, CHURÝ, SLIACKA, *Dejiny Partizánskej Lupče*, s. 46 – 47.; ALM, f. Okresný súd v Liptovskom Mikuláši, Pozemnoknižné oddelenie, Zaniknutá pozemková kniha Partizánska Lupča, vložka č. 87.

⁶¹ ULIČNÝ, *Dejiny Liptova...*, s. 169.

Vývoj vlastníckych vzťahov vo vybraných domoch v Nemeckej Ľupči v 2. pol. 19. stor. – zač. 20. stor.

Číslo domu v roku 2016	Č. domu dľa mapy z roku 1866	Č. domu podľa pozemnokniž. vložky/ pozemnokniž. vložka č. 1859	Vývoj vlastníckych vzťahov	Pozn.
99	980	5/10, 1270, 2011	1859 – Daniel Bodický 1870 – Daniel Krčméry, Anna Krčméry 1884 – Katarína Krčméry, Zuzana Krčméry, Amália Krčméry, Béla Krčméry, Mária Krčméry 1886 – Ján Sokol 1896 – Jozef Sokol	
100	976	6a/11, 1467	1859 – Ján Lenčo 1870 – Ján Lenčo, Juraj Lenčo, Ondrej Lenčo, Zuzana Lenčo, Mária Lenčo 1878 – Mária Lenčo, Mária Lenčo, Juraj Lenčo, Mina Lenčo, Juraj Lenčo, Fedor Spitz, Jakab Spitz 1879 – Jozef Bodický, Zuzana Bodický 1891 – Jozef Kordoš, Herman Ráth 1899 – Ján Klobušický, Mária Klobušický 1903 – Mária Klobušický	
106	951	8a/18, 1282, 1320	1859 – Ignác Detrich, Gabriel Revický 1860 – Ignác Detrich, A. Revický, Amanda Ambro, ? Bobok 1860 – Ignác Detrich, Jozef Vereby, Izabela Vereby 1864 – Ignác Detrich, Izabela Vereby 1868 – Atila Detrich, Izabela Vereby 1872 – Atila Detrich, Ondrej Grosser, Mária Grosser 1884 – Atila Detrich, Ľudovít Klobušický, Mária Klobušický 1906 – Atila Detrich, M. Fischer, Mária Fischer 1911 – Atila Detrich, Gustáv Rosinský, Paula Rosinský	
107	945	9/19	1854 – Mikuláš Pružinský 1859 – Zuzana Pružinský, Pavol Pružinský, Mikuláš Pružinský, Mária Pružinský 1893 – Pavol Pružinský, Mikuláš Pružinský, Mária Podhorányi rod. Pružinský 1908 – Daniel Krčméry, Žofia Kusý 1923 – Ján Ondriš, Katarína Čajka	
110	920	12a/23	1859 – Michal Eichler 1925 – Ľudovít Kráľ	

110	920	12b/23, 25	1859 – L. Benyo 1860 – Michal Eichler 1925 – Ľudovít Kráľ	
114, 693	919	13/26, 2452	1859 – Daniel Beniač, Zuzana Beniač 1883 – Júlia Beniač, Daniel Beniač, Zuzana Krno, Žofia Izák, Paulína Országh 1903 – Gyula Friedländer, Lujza Friedländer 1912 – Detrich Kordoš, Matilda Kordoš 1930 – Etela Krno, Ernest Kordoš, Mária Kordoš, Anna Kordoš, Koloman Kordoš, Valéria Kordoš, Alžbeta Maxan, Jolana Rosinský, Vojtech Rosinský, Anna Rosinský, Gustáv Rosinský	
114, 693	919	14/26, 2452	1859 – Daniel Beniač, Zuzana Beniač 1883 – Júlia Beniač, Daniel Beniač, Zuzana Krno, Žofia Izák, Paulína Országh 1903 – Gyula Friedländer, Lujza Friedländer 1912 – Detrich Kordoš, Matilda Kordoš 1930 – Etela Krno, Ernest Kordoš, Mária Kordoš, Anna Kordoš, Koloman Kordoš, Valéria Kordoš, Alžbeta Maxan, Jolana Rosinský, Vojtech Rosinský, Anna Rosinský, Gustáv Rosinský	
114, 693	919	15/26, 2452	1859 – Daniel Beniač, Zuzana Beniač 1883 – Júlia Beniač, Daniel Beniač, Zuzana Krno, Žofia Izák, Paulína Országh 1903 – Gyula Friedländer, Lujza Friedländer 1912 – Detrich Kordoš, Matilda Kordoš 1930 – Etela Krno, Ernest Kordoš, Mária Kordoš, Anna Kordoš, Koloman Kordoš, Valéria Kordoš, Alžbeta Maxan, Jolana Rosinský, Vojtech Rosinský, Anna Rosinský, Gustáv Rosinský	
116	917	16/27, 2536	1859 – Fridrich Kheberich 1906 – Béla Kheberich, Martin Kheberich, ? Machalická rod. Kheberich 1906 – Ľudovít Klobušický, Mária Klobušický 1914 – Eva Klobušický 1926 – Anna Ružiaková, Gabriela Staroň, Valér Staroň, Želmíra Staroň, Anna Vaneková 1927 – Jozef Mrázik, Mária Mrázik	
117	914	17/27, 2557, 2620	1859 – Fridrich Kheberich 1906 – Béla Kheberich, Martin Kheberich, ? Machalická rod. Kheberich	
118	913	18a/28, 1872	1859 – Ľudovít Okoličáni, Jozef Sterlinger, Koloman Sterlinger, Viliam Sterlinger, Janette Sterlinger 1894 – Viliam Sterlinger 1896 – Ľudovít Vyšný, Babet Vyšný 1925 – Zuzana Jurecký	
118	913	18b/29, 1677	1859 – Ladislav Kabzan 1885 – Koloman Sterlinger, Viliam Sterlinger	

			1890 – Viliam Sterlinger 1896 – Ľudovít Vyšný	
129	891	22/35	1859 – Adam Kolárik 1875 – Etela Kolárik 1884 – Anna Kolárik	
129	890	23a/35	1859 – Adam Kolárik 1875 – Etela Kolárik 1884 – Anna Kolárik	
129	890	23b/36	1859 – Ondrej Murín 1892 – Anna Nyitránszky, Mária Murín 1893 – Anna Kolárik	
129	890	23c/35	1859 – Adam Kolárik 1875 – Etela Kolárik 1884 – Anna Kolárik	
161, 162	768	62a/112, 1438	1859 – Zuzana Csanyi 1877 – Daniel Csanyi, Ján Csanyi, Mária Csanyi, Žofia Csanyi 1881 – Adam Honec 1884 – Jozef Honec, Daniel Honec, Ján Honec	
155	785	65/118, 2104	1859 – Katarína Vyšný, Daniel Vyšný, Ľudovít Vyšný, Katarína Vyšný 1876 – Ľudovít Vyšný 1895 – Ľudovít Vyšný 1895 – Jozef Krčméry, Emília Krčméry	
151	792/7 93	66a/119, 1496	1859 – Ján Krčméry 1885 – Jozef Krčméry	
151	792/7 93	66b/120, 119	1846 – Ján Reichert, Anna Reichert, Andrej Reichert, Ján Reichert, Július Reichert 1859 – Ján Krčméry 1885 – Jozef Krčméry	
417	362	121/212, 1182	1859 – Ľudovít Kasanický 1865 – Herman Haasz 1872 – Adolf Haasz 1888 – Koloman Sterlinger, Žaneta Sterlinger 1924 – Fridrich Sterlinger	
425	358	122/213	1859 – ev. cirkev a. v.	fara
Parcela 1107, 1108	354, 355	123/214	1859 – ev. cirkev a. v.	škola
Parcela 1106	343	124a/21 6	1859 – Jofez Beniač, Mária Beniač 1878 – Mária Marček 1894 – Daniel Marček 1909 – Mária Marček, Anna Marček 1918 – Mária Marček, Anna Marček, Emília Marček, Marček, Marček	
432	329	126a/22 3	1859 – Samuel Hendl, Johana Hendl	

			1888 – Samuel Hendl, Samuel Hendl, Agnes Hlaváč rod. Hendl, Emília Jurecký rod. Hendl 1889 – Emília Jurecký 1893 – Koloman Jurecký 1924 – Rudolf Pilčík, Mária Pilčík	
432	329	127a/22 3	1859 – Samuel Hendl, Johana Hendl 1888 – Samuel Hendl, Samuel Hendl, Agnes Hlaváč rod. Hendl, Emília Jurecký rod. Hendl 1889 – Emília Jurecký 1893 – Koloman Jurecký 1924 – Rudolf Pilčík, Mária Pilčík	
435	325	128/225, 2041	1859 – Daniel Krčméry 1867 – Daniel Bodický, Izabela Bodický 1894 – Fedor Spitz, Šarlota Spitz 1908 – Šarlota Spitz 1919 – Ernest Kordoš, Etela Kordoš	
435	326	129/226, 2041	1859 – Daniel Krčméry 1867 – Daniel Bodický, Izabela Bodický 1894 – Fedor Spitz, Šarlota Spitz 1908 – Šarlota Spitz 1919 – Ernest Kordoš, Etela Kordoš	
187	322	130a/22 7	1859 – Daniel Klobušický, Mária Klobušický 1874 – Ján Klobušický, Daniel Klobušický, Mária Klobušický, Katarína Klobušický, Ladislav Klobušický 1903 – Emília Klobušický, Mária Klobušický, Ladislav Klobušický, Ján Klobušický, Mária Staroň 1904 – Viktor Bohuš, Emília Pohorelý 1923 – Viktor Bohuš, L. Bohuš	
437	311	132/231, 1611	1859 – Solomon Rath, Júlia Rath 1877 – Herman Rath, Lina Telč, Solomon Rath 1882 – Jakab Spitz, Mária Spitz 1891 – Adolf Húlek 1921 – Kornel Húlek, Anna Húlek	
441	306	134/111 5, 2057	1864 – Samuel Hlaváč, Agnes Hlaváč 1887 – Agnes Hlaváč, Viktor Hlaváč, Irena Hlaváč, Kornélia Hlaváč 1908 – Agnes Hlaváč, Irena Hlaváč, Kornélia Hlaváč 1909 – Agnes Hlaváč, Kornélia Hlaváč, Mór Philadelphy, Jenő Philadelphy, László Philadelphy, A. Philadelphy, ? Philadelphy 1909 – Kornélia Hlaváč, Mór Philadelphy, Jenő Philadelphy, László Philadelphy, A. Philadelphy, ? Philadelphy 1912 – Kalman Gellert, Malvína Gellert 1928 – Fedor Winter	
445	284	135/234, 1958	1859 – Samuel Hendl, Johana Hendl 1888 – Samuel Hendl, Samuel Hendl, Agnes Hlaváč rod. Hendl, Emília Jurecký rod. Hendl 1889 – Agnes Hlaváč 1894 – Daniel Lutočka, Mária Lutočka	

			1903 – Ján Hrdina, Anna Hrdina 1913 – Ľudmila Hrdina, Mária Hrdina, Pavol Hrdina, Anna Hrdina, Emil Hrdina	
468	281	136/237, 2089	1859 – Kolárik 1886 – Daniel Klobušický 1895 – Ján Kráľ, Emília Kráľ 1898 – Gustáv Ruman 1900 – Gustáv Krno, Katarína Krno 1914 – Jozef Majerčiak, Etela Majerčiak, Ján Majerčiak	
479	249	143/247, 244, 1478	1859 – Rosalia Zima, Emilia Zima, Izabela Zima, Ladislav Zima, Petronela Zima 1862 – Emilia Zima, Izabela Zima, Ladislav Zima, Petronela Zima 1862 – Antal Zima, Žofia Zima 1878 – Antal Zima 1930 – Eugénia Zima	
480	245	144/248	1859 – Imrich Vyšný, Johana Vyšný 1862 – Johana Vyšný 1877 – Emil Vyšný 1878 – Peter Urbanovič	
488	221	147/253, 26, 1317	1859 – Juraj Koritsanszky, Zuzana Koritsanszky 1869 – Daniel Beniač, Zuzana Beniač 1882 – Jozef Klobušický, Ľudmila Klobušický	
489	216	148/254	1859 – Katarína Hraško, Anna Baláž, Smatek Virgil, Sofia Smatek, Karolína Smatek 1860 – Virgil Smatek 1902 – Ľudovít Hraško, Antal Zima, Gyula Greguš, Štefan Smatek, Kornel Smatek, Ervín Smatek	
22	37	182/312	1859 – Ján Ferianc, Anna Ferianc 1875 – František Ferianc, Ľudovít Ferianc, Arpád Ferianc, Ján Ferianc, Juraj Ferianc 1892 – Arpád Ferianc, Zuzana Ferianc 1927 – Zuzana Ferianc	
18, 19	44	184/309, 1376	1859 – Adam Hraško 1867 – Adam Hraško, Samuel Hendl, Katarína Hendl 1869 – Samuel Hendl, Katarína Hendl 1875 – Jozef Zajac, Mária Ondrejka rod. Zajac 1904 – Ján Zajac, Žofia Peterec	
17	45	185/308	1859 – Jozef Kohút, Zuzana Kohút, Mária Kubík 1863 – Jozef Kohút, Mária Kubík 1889 – Ján Kohút 1890 – Jozef Kohút	
57	1093	205a/37 0	1859 – Juraj Bojaček 1875 – Mária Bojaček, Katarína Bojaček, Juraj Bojaček, Zuzana Bojaček, Zuzana Bojaček 1882 – Matej Kusý, Mária Kusý 1900 – Etela Kusý, Rezső Kusý, Viktor Kusý	

81	1014	216/238, 1130	1859 – Anna Guoth 1863 – Michal Telč, Mina Telč 1892 – Michal Telč, Flora Sax, Jozefa Kux, Lina Roth 1896 - Michal Telč, Flora Sax, Lina Roth, Ernő Kux, Vilma Kux 1905 – Lina Roth 1914 – Eugénia Roth 1920 – Kornélia Kostolný, Jozef Stankovič, Ľudovít Stankovič, Ján Stankovič, Gustáv Stankovič, Ervín Stankovič, Daniel Stankovič, Július Stankovič	
82	1013	217/87, 392	1859 – Albert Kubínyi, František Kubínyi, August Kubínyi 1867 – Ján Makovický 1869 – mesto	
83	1010	218/129	1859 – r. k. cirkev	fara
76, 77, 721	12	224/325	1859 – Gašpar Kohút, Zuzana Kohút, Jozef Matula, Zuzana Matula 1875 – Zuzana Matula Peter Pobeha	
87	6	230/87	1859 – mesto 1925 – Gejza Elbert	Mest ský dom
88	801	231/87	1859 – mesto	Mest ský hosti nec
150, 720	797	238/87	1859 – mesto 1926 – Jozef Križan s manželkou	
10, 12	1200	243/309, 1878	1859 – Adam Hraško 1867 – Adam Hraško, Samuel Hendl, Katarína Hendl 1869 – Samuel Hendl, Katarína Hendl 1890 – Samuel Hendl, Etela Hendl, Matilda Kordoš rod. Hendl	
14	1196	244/338, 1316	1859 – Ondrej Kohút – vdova 1872 – Ján Krčméry 1872 – Ján Krčméry, Katarína Krčméry 1889 – Detrich Kordoš 1930 – Matilda Kordoš	

F.1. PAMIATKOVÉ HODNOTY ÚZEMIA HMOTNEJ POVAHY (doplnenie k urbanisticko-historickému výskumu)

F.1.7. ARCHEOLOGICKÉ NÁLEZISKÁ a miesta pod zemou ako pozostatky zaniknutých stavieb (napr. historické chodby, pivnice) Prehľad archeologických nálezísk s ich stručnou charakteristikou a upozornenie na predpokladané miesta archeologických nálezov staršieho osídlenia.

Archeologický ústav SAV v Nitre, ktorý podľa § 41 pamiatkového zákona eviduje archeologické náleziská v tzv. Centrálnej evidencii archeologických nálezísk Slovenskej republiky, má vo svojej evidencii z katastra obce Partizánska Ľupča nasledovné archeologické náleziská:

- 1) Poloha Magurka, neskorý stredovek, sídlisko (zaslal Majerčiak)
- 2) Poloha „Hradisko, SZ od valu“, stredovek (prieskum VPS Košice)
- 3) Poloha „J od hradiska“, d. hradištná, stredovek (prieskum VPS Košice)

Vo svojej databáze Archeologický ústav SAV nereflektuje archeologické nálezy a náleziská známe z minulosti zo staršej literatúry ani z historických máp. V zozname tak chýbajú správy o nálezoch predovšetkým z 19. storočia, uvedené v kapitole D. 4. Malá početnosť evidovaných archeologických nálezísk a takmer úplná absencia archeologických výskumov v centre obce súvisí aj s absolútnou neangažovanosťou kompetentných orgánov pri stavebnej činnosti obce. Je neprijateľné, aby najvýznamnejšie stredoveké centrum Liptova nemalo zabezpečenú ochranu archeologického potenciálu územia. Je preto nevyhnutné aby akákoľvek stavebná aktivita historickom jadre obce podliehala archeologickému dozoru – minimálne buď formou obhliadky zamestnancom Krajského pamiatkového úradu Žilina, alebo formou archeologického výskumu, ktorého podmienky realizácie s ohľadom na rozsah stavebných prác stanoví v samostatnom rozhodnutí Krajský pamiatkový úrad Žilina.

Na podklade druhého vojenského mapovania je na obr. 2 fialovým polygónom vymedzené historické jadro obce Partizánska Ľupča. Toto územie predstavuje významný archeologický potenciál, ktorý je možné postupne objasňovať zodpovedným sledovaním stavebnej činnosti na predmetnom území.

G. ZÁSADY OCHRANY, OBNOVY A PREZENTÁCIE HODNÔT ÚZEMIA PAMIATKOVEJ ZÓNY V PARTIZÁNSKEJ ĽUPČI

G.1. ZÁKLADNÁ CHARAKTERISTIKA

Zásady ochrany pamiatkového územia Pamiatková zóna Partizánska Ľupča boli spracované na základe Usmernenia Pamiatkového úradu SR k spracovaniu dokumentácie „Zásady ochrany pamiatkového územia“. Zásady sú podľa pamiatkového zákona súčasťou priemetu ochrany kultúrnych hodnôt územia, ktorý je podkladom na spracovanie územno-plánovacej dokumentácie podľa osobitného predpisu.

Pamiatková zóna Partizánska Ľupča je intaktným územím s urbanistickou štruktúrou založenou na v stredoveku vytýčenom pôdoryse s ústredným námestím čiastočne narušeným mladšími historickými stavebnými štruktúrami a zeleňou, ktorých pamiatkové hodnoty sú akceptovateľné. Zdrojom pamiatkových hodnôt je historický pôdorys, parcelácia, hmotová a kompozičná skladba zástavby, historické komunikačné ťahy. Osobitnou hodnotou v urbanizovanom prostredí pamiatkovej zóny je jedinečná krajinná štruktúra Ľupčianky, ktorá bola určujúcou pri formovaní urbanistickej štruktúry a komunikačných vzťahov. Kľúčové postavenie v sídle má dvojica architektonických dominánt opevneného areálu rímsko-katolíckeho farského Kostola sv. Matúša a evanjelického kostola na námestí a excentricky situovaný opevnený areál Kostola Bolestnej Panny Márie pri cintoríne, ako aj líniová zástavba historických humien a nadväzujúca poľnohospodárska krajina. K základným pamiatkovým hodnotám patrí skupina 10 objektov zapísaných v Ústrednom zozname pamiatkového fondu a doteraz nevidované ďalšie pamiatkovo hodnotné objekty zemianskych kúrií, kaštieľov, meštianskych domov a niektorých verejných stavieb, ako aj vybrané technické a hospodárske objekty. Všetky svojím situovaním, hmotovo-objemovým riešením, funkčnou náplňou, jedinečným typologickým určením, uplatnením umeleckých a umelecko-remeselných prvkov určujú pamiatkové hodnoty územia hmotnej podstaty, ako sú hmotová skladba zástavby, pôdorysná štruktúra, strešná krajina, vnútorný a vonkajší obraz mesta. Mnohé objekty situované v pamiatkovej zóne si udržali autentický slohový výraz fasád aj interiérov s hodnotnými umelecko-remeselnými detailmi a výtvarnou výzdobou. Prevažujúca slohová vrstva, ktorá sa na vizuálnej podobe uličného interiéru podpísala je klasicizmus, ktorý sa udržal aj v 2. polovici 19. storočia v historizujúcej redakcii. Zástavba pamiatkovej zóny a prostredie mesta sa viaže na významné osobnosti, kultúrno-historické udalosti, súvislosti a hnutia.

Hodnoty nehmotnej povahy pamiatkovej zóny vyplývajú z bohatej histórie Partizánskej Ľupče ako jedného z najstarších stredovekých sídiel v Liptove, prvého banského mesta kolonizovaného nemeckými hosťami zo stredoslovenskej banskej oblasti, významného centra remeselnej výroby s najstaršími cechovými artikulami a trhmi nadregionálneho významu, dôležitého ohniska reformácie na severnom Slovensku, kultúrneho centra národno-obrodeneckého a náboženského života. V kultúrnom prostredí obce sa zrodili v stredoveku najlepšie výkony gotického umenia. Obec s jedinečnou polohou, obklopená prírodným prostredím, ktoré je tiež predmetom štátnej ochrany sa dodnes prezentuje autenticky zachovaným architektonickým dedičstvom a tvorí urbanisticky ucelený, architektonicky vyvážený, ale zároveň nesmierne rozmanitý celok, ktorý ju vďaka svojej intaktnosti radí k jedným z najlepšie zachovaných historických sídiel na území Slovenska.

G.1. POŽIADAVKY NA PRIMERANÉ FUNKČNÉ VYUŽITIE

Na území pamiatkovej zóny v Partizánskej Lupči sa kumulovala obytná funkcia s hospodárskou a poľnohospodárskou, cirkevnou, administratívno-správnou, obchodnou a školskou. Z tohto hľadiska je potrebné udržiavať historické funkcie so súčasnými funkciami zahrňujúcimi rekreačnú a spoločensko-obslužnú funkciu.

Partizánska Lupča v súčasnosti má charakter vidieckeho obytného sídla s doplňujúcou poľnohospodárskou funkciou. Štruktúra rastlinnej produkcie v Lupči je pasienkársko-lúčno-zemiakárska. V okolí sa rozprestierajú poľnohospodárske pozemky, využívané ako trvalé trávnaté porasty a orná pôda s intenzívnym hospodárením v užívaní súkromných hospodárov a spoločností. V blízkosti sa nachádza hospodársky dvor so živočíšnou výrobou (hovädzí dobytok). Jednotlivci chovajú kozy a ovce. Hoci v minulosti bol prvým podnetom založenia mesta nálezisko a ťažba nerastných surovín (zlato, striebro) v súčasnosti dotknuté územie nepatrí v Liptovskej kotline medzi významné oblasti z hľadiska ťažby surovín.

Analýza funkcií:

- **historická funkcia:** ťažba drahých kovov, administratívno-správna banskej činnosti, ťažba dreva, bývanie, drobná remeselná výroba – spracovanie kože (kožušníctvo, garbiarstvo, obuvníctvo, čižmárstvo, remenárstvo, sedlárstvo), spracovanie dreva (drevorubačstvo, debnárstvo, geletkárstvo, šindliarstvo, tesárstvo, stolárstvo), spracovanie kovu (zámočníctvo, kováčstvo), súkenníctvo, gombikárstvo, krajčírstvo, perníkárstvo
- **súčasná funkcia:** obytná, rekreačná, kultúrno-spoločenská, služby - maloobchodné prevádzky, pohostinstvá, pošta, kaderníctvo atď.
- **cieľová funkcia:** obytná, rekreačná, kultúrno-spoločenská, edukačná, drobné hospodárenie a výroba, malokapacitný obchod a služby
- **neprípustné funkcie:** funkcie poškodzujúce pamiatkové hodnoty územia (priemyselná a poľnohospodárska veľkovýroba, skladové hospodárstvo, veľké dopravné areály a komunikácie, čerpacie stanice pohonných hmôt, veľko-predajné priestory a iné veľkokapacitné stavebné zámery - hotelové komplexy a penzióny) a všetky iné funkcie, narúšajúce urbanizmus a charakter pamiatkového územia a sekundárne vyvolávajúce neprípustné nároky na dynamickú, statickú dopravu, technickú infraštruktúru a jej prvky, riešenia a zariadenia alebo iné nežiaduce nároky, nadmerným spôsobom zaťažujúce objekty alebo prostredie pamiatkovej zóny

Primerané funkčné využitie územia Pamiatkovej zóny Partizánska Lupča je základnou požiadavkou ochrany pamiatkového územia.

1. Zachovať a udržiavať súčasnú funkciu pamiatkového územia s dôrazom na obytnú a rekreačnú funkciu, prípadne remeselnú výrobu.
2. Funkčné využitie nehnuteľností (stavby, pozemky, zeleň) v pamiatkovom území podriaďovať pamiatkovým hodnotám pamiatkovej zóny, ich kapacitným a stavebno-technickým možnostiam.
3. Dôsledky nového funkčného využitia nehnuteľností v pamiatkovom území nesmú spôsobiť úbytok ich pamiatkových hodnôt, narúšať ich pohľadovo, prevádzkovo a technickým riešením alebo inak znemožňovať ich vhodnú prezentáciu.

4. Preferovať využívanie existujúceho stavebného fondu, v prípade novej výstavby situovať ju len na miestach po zaniknutých objektoch na základe osobitného posúdenia krajského pamiatkového úradu.

5. Domy (zemianske kúrie, kaštiele, meštianske domy, banícke domy atd.), využívať na obytnú funkciu, trvalé bývanie alebo rekreačné bývanie s možnosťami uplatnenia v cestovnom ruchu. Vo vybraných technických a hospodárskych objektoch je vhodné umiestniť drobnú výrobu v nadväznosti na pôvodnú.

7. Vhodnosť realizácie novej výstavby overiť architektonickou štúdiou zameranou na intaktnosť a syntagmatický (harmónia tvaru, proporcie, veľkosti, mierky, textúry, tektoniky, materiálu, ich významový a tvarový kontext) súlad s existujúcimi objektmi, ich súbormi a krajinou.

8. Vylúčiť umiestňovanie veľkoplošných parkovacích plôch, záchytné parkoviská lokalizovať mimo územia pamiatkovej zóny.

9. Prípustné je parkovanie rezidentov s minimálnymi nárokmi na plošnú výmeru a úpravy terénu.

11. Dimenzovanie dopravnej infraštruktúry, súvisiacej s novými funkciami, overiť urbanisticko-architektonickou štúdiou.

12. Vylúčiť funkcie poškodzujúce pamiatkové hodnoty územia (priemyselná a poľnohospodárska veľkovýroba, skladové hospodárstvo, veľké dopravné areály a komunikácie, čerpacie stanice pohonných hmôt, veľkopredajné priestory a iné veľkokapacitné stavebné zámery - hotelové komplexy a penzióny) a všetky iné funkcie, narúšajúce urbanizmus a charakter pamiatkového územia a sekundárne vyvolávajúce neprimerané nároky na dynamickú, statickú dopravu, technickú infraštruktúru a jej prvky, riešenia a zariadenia alebo iné nežiaduce nároky, nadmerným spôsobom zaťažujúce objekty alebo prostredie pamiatkovej zóny.

13. Dôsledky nového funkčného využitia jednotlivých stavieb a nehnuteľností nesmú poškodzovať pamiatkové hodnoty územia, prípadne znemožniť ich vhodnú prezentáciu.

G.2. POŽIADAVKY NA ZACHOVANIE, ÚDRŽBU A REGENERÁCIU HISTORICKÉHO PÔDORYSU A PARCELÁCIE

Pamiatková zóna Partizánska Ľupča je intaktným územím s urbanistickou štruktúrou založenou na v stredoveku vytýčenom pôdoryse s ústredným námestím čiastočne narušeným mladšími historickými stavebnými štruktúrami a zeleňou, ktorých pamiatkové hodnoty je možné tiež akceptovať. Zdrojom pamiatkových hodnôt je historický pôdorys, parcelácia, hmotová a kompozičná skladba, historické komunikačné ťahy. Osobitnou hodnotou v urbanizovanom prostredí pamiatkovej zóny je krajinná štruktúra nadväzujúca na vodný tok Ľupčianky, ktorá bola určujúcou pri formovaní urbanistickej štruktúry a komunikačných vzťahov. Kľúčové postavenie v sídle má dvojica architektonických dominánt opevneného areálu rímskokatolíckeho farského Kostola sv. Matúša a evanjelického kostola na námestí a excentricky situovaný opevnený areál Kostola Bolestnej Panny Márie pri cintoríne a líniová zástavba historických humien a na ne nadväzujúca poľnohospodárska krajina.

G.2.1. Požiadavky na zachovanie a ochranu historickej pôdorysnej schémy, verejných priestranstiev, námestí, hlavných a vedľajších uličných priestorov, uličných čiar

1. Chrániť územie pamiatkovej zóny ako jednotný a celistvý sídelný celok s vyhraneným architektonickým typom stavieb zachovaním pôvodného urbanistického členenia, parcelácie, výškového a objemového usporiadania a charakteristických pohľadových kužeľov.

2. Na území pamiatkovej zóny je stavebná činnosť obmedzená. Môže byť realizovaná iba v súlade s platnou územnoplánovacou dokumentáciou a týmito zásadami ochrany pamiatkového územia. Má zachovávať, upravovať, obnovovať, regenerovať a dotvárať hlavné uličné priestory, národné kultúrne pamiatky a objekty vo vzťahu k pôvodnému pôdorysu, parcelácii interiéru obce, hmotovej skladbe, výškovému zónovaniu a k širšiemu prostrediu a okolitej krajine.

3. Zachovať, udržiavať a regenerovať špecifickú historickú pôdorysnú schému pamiatkovej zóny tvorenú historickým námestím s dvojicou postranných rovnobežných historických komunikácií s príľahlými parcelami s historickou stavebnou štruktúrou.

4. Pri umiestnení stavieb vychádzať z historickej štruktúry zástavby s rešpektovaním historickej uličnej čiary v konkrétnej časti územia.

5. Novostavby stavať len na mieste zaniknutých objektov, ich osadenie v teréne, veľkosť a tvar pôdorysu prispôbiť zaniknutému objektu zistenému na základe historických mapových diel a archeologického výskumu.

6. Vylúčiť zahusťovanie zástavby priestoru námestia, v tomto priestranstve nie je možné postaviť žiadnu stavbu.

7. Zachovať plošný a objemový rozsah zástavby na jednotlivých parcelách, ktorý je limitovaný vývojom urbanistickej štruktúry v predmetnom území.

8. Zachovať, udržiavať a regenerovať historickú parceláciu pamiatkovej zóny (tvar, veľkosť a orientácia parciel v teréne), zachovať uličné čiar.

9. Dvory s existujúcimi objektmi je neprípustné zahusťovať novou výstavbou, pokiaľ nie je doložená na katastrálnej mape existencia v súčasnosti už zaniknutých hospodárskych stavieb. V tomto prípade je možná ich rekonštrukcia v pôvodnom rozsahu.

10. Zachovať, udržiavať a regenerovať pôvodnú morfológiu terénu, minimalizovať potreby jeho úprav.

11. Zachovať, udržiavať a regenerovať hodnotný urbanistický priestor pamiatkovej zóny s ohľadom na rešpektovanie historických a stavebno-historických súvislostí. Ich regenerácia bude spočívať tiež v obnove zelene a povrchu komunikácií.

12. Zachovať a udržať sieť súčasných cestných komunikácií a peších chodníkov sprístupňujúcich jednotlivé objekty a pozemky, ktorú tvoria súčasť pamiatkového územia a vychádzajú z historickej infraštruktúry.

13. Vylúčiť vytváranie nových verejných komunikácií v pamiatkovej zóne.

G.2.2 Požiadavky na reguláciu novej zástavby

1. Novostavby musia zodpovedať urbanistickému a architektonickému charakteru prostredia, je možné ich umiestňovať na miestach po zaniknutých stavbách na základe osobitného posúdenia krajského pamiatkového úradu. Ich osadenie v teréne, veľkosť a tvar pôdorysu prispôbiť zaniknutému objektu zistenému na základe archívnych dokumentov a archeologického výskumu, ako aj posúdenia vhodnosti stavby krajským pamiatkovým úradom.

2. Stavebné úpravy objektov a umiestňovanie nových stavieb musí rešpektovať historickú zástavbu a harmonizovať s ňou. Vylúčiť akékoľvek stavebné zásahy, rušivo pôsobiace na zachovanie a prezentáciu pamiatkových hodnôt územia, dominantne sa prejavujúce na úkor historického prostredia a spôsobujúce veľkoplošné úpravy terénu.

3. Hmotovo-objemové a výškové usporiadanie novostavieb musí zohľadňovať dominantné postavenie historickej architektúry prezentované hmotovou dominantou obce rímskokatolíckym kostolom sv. Matúša, evanjelickým kostolom v južnej polovici námestia a cintorínskym kostolom Bolestnej Panny Márie na severnom okraji pamiatkovej zóny, ale najmä historickú mierku pôvodnej nízkej jedno- až dvojpodlažnej zástavby.

4. Novostavby obytných domov riešiť na obdĺžnikovom pôdoryse ako jednopodlažné objekty s možnosťou zobytnenia alebo využitia podkrovia v prípade nerovnosti terénu s podmurovkou.

5. Zobytnenie podkrovia objektov na území pamiatkovej zóny je prípustné pri zachovaní charakteristického sklonu strechy a výšky hrebeňa strechy - so sedlovou šikmou strechou so sklonom strešných rovín cca 40 - 45° ukončenou štítom, prípadne valbou, alebo ich kombináciami.

6. Osadenie objektu musí rešpektovať konfiguráciu terénu s osadením priamo na terén (bez využitia vyrovnávajúcej terasy), je možné ich podpivničiť, pokiaľ to umožňuje konfigurácia terénu. Nie je možné realizovať vyrovnávacie terénne úpravy.

7. Architektonický výraz novostavieb bude vychádzať zo zachovanej typológie pôvodných stavieb, pričom je vhodné vychádzať z analógií historických architektonických detailov.

8. Neuplatňovať typologické a typizované druhy stavieb a areálov, ktoré nie sú v súlade s hodnotami pamiatkového územia.

9. Nadstavby objektov na území pamiatkovej zóny sú neprípustné.

10. Vylúčiť budovanie nových dominant.

11. Prístavby objektov na území pamiatkovej zóny majú doplnkovú funkciu a sú prípustné len v opodstatnených prípadoch (hosp. stavby a pod.) v pohľadovo neexponovaných polohách. Ich výraz podriadit' charakteru daného objektu.

12. Pri navrhovaní druhu a rozsahu presvetlenia podkrovia vychádzať z priestorových parametrov strechy a plošných parametrov strešných rovín. Na presvetlenie uprednostniť hlavne okenné otvory v štítových stenách, strešné okná, prípadne vikiere s pultovou strechou primeranej veľkosti k streche, na ktorú budú osadené. Dbať na primeranú veľkosť a počet strešných okien a vikierov vo vzťahu k strešným rovinám. Nerealizovať balkóny v štíte.

13. Pri výbere stavebných materiálov uprednostniť tradičné stavebné materiály pred novodobými, a to konkrétne drevo, lomový kameň, pálená tehla, riečny kameň. Je nežiaduce aplikovať historické materiály na takých častiach stavieb a v takých architektonických a stavebných súvislostiach, v ktorých sa v minulosti v Pamiatkovej zóne Partizánska Ľupča nevyskytovali.

14. Použitie novodobých materiálov ako náhradu či napodobeninu pôvodných je nežiaduce. Nevhodné sú plastové dielce, plastové okná na národných kultúrnych pamiatkach a nehnuteľnostiach v pamiatkovom území, kamenné a betónové obklady, keramické exteriérové obklady, kovové obkladové šablóny a pod. Plastové okná je možné použiť len na objektoch postavených od druhej polovice 20. storočia vo výnimočných prípadoch, ktoré budú posúdené individuálne vzhľadom na situovanie objektov a ich pôsobenie v pamiatkovom území. Vylúčiť použitie bielych plastových okien.

15. Novostavby realizovať ako murované stavby. V prípade použitia omietok realizovať hladké vápenné omietky, v odôvodnených prípadoch jemnozrnné omietky s veľkosťou zrna do 1 mm.

16. Ako strešnú krytinu navrhovať prioritne skladanú kusovú krytinu zo štvorcových šablón sivej farebnosti (cembrit, plech), drevený šindel z tvrdého dreva, prípadne keramická škridla tehlovočervenej farebnosti. V odôvodnených prípadoch je možné použiť plechovú krytinu v sivej farebnosti a štruktúre podobnej pôvodnej eternitovej krytine, prípadne skladanej kusovej krytine. Vylúčiť použitie asfaltovej krytiny, ako aj plastových šindľov.

17. Pri výbere farebnosti fasád je nutné zohľadňovať farebnosť okolitých nehnuteľností z hľadiska harmónie farebných vzťahov. Nežiaduce sú expresívne sýte tóny fasádnych náterov, uprednostniť zemité odtiene.

18. Pri presvetľovaní objektov vylúčiť použitie francúzskych okien a neprimerane veľkých okenných a dverných otvorov.

19. Drobné stavby budú posudzované individuálne, s ohľadom na ich situovanie a architektonický výraz. Pri ich navrhovaní je nevyhnutné vychádzať z mierky a architektonického stvárnenia pôvodných hospodárskych stavieb.

20. Nové oplotenia riešiť tradičným spôsobom pre danú časť pamiatkového územia (drevený latkový plot, kovové stĺpiky s drevenou plotovou výplňou). Výška oplotenia od úrovne terénu max. 1,60 metra.

21. Každý stavebný zámer novostavby prípadne prestavby overiť architektonickou štúdiou s dôrazom na hmotovo-priestorové a architektonické riešenie a individuálne pamiatkové hodnoty územia a jeho väzby na krajinný ráz.

22. Rezervné plochy sú iba na miestach preukázateľne zaniknutých pôvodných stavieb.

G.3. POŽIADAVKY NA ZACHOVANIE, ÚDRŽBU A REGENERÁCIU HODNOTNEJ OBJEKTOVEJ SKLADBY A VÝŠKOVÉHO A PRIESTOROVÉHO USPORIADANIA OBJEKTOV PAMIATKOVÉHO ÚZEMIA

Pamiatková zóna Partizánska Ľupča je charakterizovaná jednotnou výškovou hladinou jedno až dvojpodlažných obytných objektov, z ktorej sa vyníma významová a hmotová dominanta obce, situovaná v kompozičnom strede sídliska – rímskokatolícky kostol sv. Matúša s renesančnou vežou. Siluetu dopĺňajú dve nižšie dominanty s vežou – evanjelický kostol v južnej polovici námestia a na severnom nižnom okraji cintorínsky kostol Bolestnej Panny Márie. V území pamiatkovej zóny sa ako hmotové dominanty prejavujú aj niektoré solitéry (parc. č. 2366, 970, 998, 1126, 1231, 1136, 1222) v uličnej zástavbe. Ostatné stavby by mali mať dopĺňať a dotvárať urbanistické prostredie bez narušenia historických dominant a s rešpektovaním výšky zástavby v ostatných častiach pamiatkovej zóny.

G.3.1 Základné požiadavky na ochranu charakteru tradičnej skladby zástavby

1. Zachovať a regenerovať charakteristický spôsob historickej zástavby, ktorá je určená pravidelným pôdorysom tvoreným obdĺžnikovým námestím s pozdĺžnou severojužnou hlavnou kompozičnou osou, ktorú determinuje koryto Ľupčianky a v strede pôdorysnej siete pretína priečna východo-západná kompozičná os, ktorá je určená dvojicou ulíc.

2. Zachovať princíp aditívnosti - radenia priestorov za sebou do hĺbky parcely alebo zrkadlovo vedľa seba chrbtovou stranou pod spoločnou strechou s rozmerným štítom, resp. valbou, kde sú obytné priestory umiestnené v prednej časti a priestory s hospodárskou funkciou v zadnej časti.

3. Zachovať spoločné dvory, ktoré vytvárajú vnútorné priedhodné uličky tzv. „ciene“, ktoré ústia do zadnej časti parcely k ďalším hospodárskym objektom.

4. Zachovať existujúce typy domov v pôvodnom hmotovom a dispozičnom rozsahu – voľne stojace prízemné jednotraktové dvojosové domy, prístupné z bočnej fasády, prípadne spojené spoločnou bránou s krytým prejazdom, prízemné samostatne stojace dvojtraktové domy 3 – 4 osovité, prístupné z bočnej fasády, prízemné dvojdomy dvojtraktové so spoločným medzitraktovým múrom, prístupné z bočných dvorových fasád, dvojpodlažné domy dvojtraktové s klenutým prejazdom, dvojpodlažné domy štvortraktové s klenutým prejazdom.

5. Zachovať čo v najväčšej miere hospodárske objekty rôzneho typu (kamenné sýpky, dielne, kôlne, maštale), ako aj stodoly uzatvárajúce parcely, ktoré tvoria charakteristickú súčasť urbanizmu a diaľkových pohľadov pamiatkovej zóny.

6. Nezahusťovať historickú skladbu zástavby s výnimkou plôch po zaniknutých objektoch.

7. V prípade asanácie stavebno-technicky narušených objektov situovať nové objekty len na mieste pôvodných stavieb pri zachovaní hmoty, materiálu, rozmerov a výrazu pôvodných stavieb.

8. Pre zachovanie hospodárskych stavieb je možné ich adaptovať a zmeniť ich funkčné využitie pri zachovaní ich vonkajšieho vzhľadu.

Strecha, krov, krytina

9. Pri výmene krovu musí byť zachovaný pôvodný tvar strechy, typ jeho konštrukcie, vrátane výšky hrebeňa strechy a sklonu strešných rovín, ako aj presahu strechy a tradičného latovania poddašia súbežne s múrmi objektu.

10. Ako strešnú krytinu navrhovať prioritne skladanú kusovú krytinu zo štvorcových šablón sivej farebnosti (vláknocementovú maloformátovú krytinu v sivej matnej farebnosti kladenú nakoso, plechové štvorcové šablóny v sivej matnej farebnosti), drevený šindel z tvrdého dreva, prípadne keramická škridla tehlovočervenej farebnosti, prípadne falcovaný plech v sivej farebnosti, v odôvodnených prípadoch plechovú krytinu v sivej farebnosti a štruktúre podobnej pôvodnej eternitovej krytine, prípadne skladanej kusovej krytine. Vylúčiť použitie asfaltovej a plastovej krytiny.

11. Na presvetlenie podkrovia v uprednostniť hlavne okenné otvory v štítových stenách, prípadne presvetlenie v strešnej rovine realizovať ako strešné okná, prípadne vikiere s pultovou strechou primeranej veľkosti k streche, na ktorú budú osadené.

12. Dbať na primeranú veľkosť a počet strešných okien, prípadne vikierov vo vzťahu k strešným rovínám. Počet vikierov alebo strešných okien, ich tvar, veľkosť a rozmiestnenie budú určené individuálne s ohľadom na proporcie a exponovanosť objektu. Nerealizovať balkóny v štíte.

13. V prípade realizácie komínov zvoliť súčasné kominárske technológie plechových valcových zaizolovaných komínových telies v jednoduchom dizajne.

Štít

14. Je nevyhnutné zachovať pôvodný tvar štítu, vylúčiť obklady štítu tatranským profilom, tzn. tenkými latami. V prípade dreveného obkladu použiť laty o šírke minimálne 15-20 cm, priliehajúce na doraz.

15. Presvetlenie štítov je možné v minimálnej miere realizovať okennými otvormi, ktoré musia byť primeranej veľkosti k existujúcej stavbe. Nerealizovať balkóny a francúzske okná v štítoch sedlových striech.

Okná a dvere

16. Zachovať, regenerovať a obnovovať pôvodné tvaroslovné prvky, historické okenné a dverné výplne s pôvodným členením ako cennú súčasť exteriéru a interiéru objektov.

17. Ak sa na objekte nachádzajú pôvodné dverné a okenné výplne, je potrebné pri obnove objektu tieto výplne zachovať a obnoviť ich umelecko-remeselným spôsobom. V prípade nezvratnej deštrukcie materiálu vyhotoviť kópie, so zachovaním všetkých výzdobných prvkov a profilácie na priečnikoch alebo obloženiach, ako aj pôvodnú konštrukciu a spôsob otvárania okenných výplní.

23. Nové okenné a dverné výplne realizovať prioritne v materiáli drevo, farebnosti hnedej alebo bielej. Plastové okná je možné použiť len na objektoch postavených od druhej polovice 20. storočia vo výnimočných prípadoch, ktoré budú posúdené individuálne vzhľadom na situovanie objektov a ich pôsobenie v pamiatkovom území. Vylúčiť použitie bielych plastových okien.

18. Pri navrhovaní novotvaru okien vychádzať analogicky z tradičných vzorov zachovaných v pamiatkovom území. Pri nových okenných výplniach je možné použiť izolačné dvojsklo na vnútorné krídla okien.

19. Uprednostniť opravu a repasáciu historických výplní okenných a dverných otvorov pred realizáciou kópii alebo novotvarov.

20. Chýbajúce výplne historických okenných a dverných otvorov vyrobiť podľa podobných starších prvkov zachovaných na objekte, prípadne analógie s okennými otvormi zachovanými v pamiatkovom území.

21. Vylúčiť použitie francúzskych okien a neprimerane veľkých okenných a dverných otvorov. V prípade dverí neosadzovať kovové zárubne.

22. Sekundárne osadené nevhodné okenné výplne na historických objektoch nahradiť novými v tvare a členení zodpovedajúcimi dobe vzniku stavby (v zmysle dobovej fotodokumentácie alebo podľa analógie).

23. Nemeniť polohu a veľkosť pôvodných okenných a dverných otvorov, novodobo zmenené je vhodné prinavrátiť do pôvodnej polohy a veľkosti.

Fasády

24. Pri obnovách šetrne odstraňovať následky neodborných úprav, ktoré znehodnotili pôvodný originál.

25. Sekundárne negatívne stavebné zásahy do objektov zapríčiňujúce nedostatočné vetranie alebo zvýšené vlhnutie murív je potrebné odstrániť alebo upraviť tak, aby sa docielil optimálny stav – nevhodné obklady stien, soklov, zmeniť nevhodné farebné nátery, nevhodné cementové omietky a nástreky, nevhodný typ okien a nesprávne realizované odvodňovacie systémy.

26. Zachovať všetky historické architektonické články architektúry (pôvodné okná, dvere, brány, štukovú výzdobu na fasáde aj v interiéroch, rímsoy, tvar strechy atd.)

27. Zachovať a regenerovať historickú podstatu fasády a parteru (hmotnú aj estetickú) najmä: členenie, rytmizáciu, osovosť, gradáciu, akcenty, tektoniku, proporcie plôch, veľkosť otvorov, kompozičné vzťahy a pod.

28. Zatepl'ovanie fasád z exteriéru je prípustné iba výnimočne, a to v prípade objektov, ktoré majú hladkú fasádu bez architektonického členenia a štukovej výzdoby. Vhodnosť realizácie zateplenia bude individuálne posúdená krajským pamiatkovým úradom. Aplikácia termoizolačných omietok je prípustná.

29. Pri výbere stavebných materiálov uprednostniť tradičné stavebné materiály pred novodobými. Vylúčiť použitie plastových dielcov, betónových a kamenných obkladov, keramických exteriérových obkladov, kovových obkladových šablón a pod.

30. Používať hladké omietky alebo jemnozrnné omietky s veľkosťou zrna maximálne do 1 mm.

31. Reklamné, propagačné a informačné zariadenia nesmú rušiť estetický výraz objektu, a musia byť primerané svojou veľkosťou, farebnosťou a použitými materiálmi.

G.3.2 Požiadavky na zachovanie a ochranu historických dominánt a kompozície výškového zónovania pamiatkového územia

1. Zachovať a rehabilitovať jedinečnú historickú urbanistickú kompozíciu, jej výškové zónovanie vychádzajúce z morfológie terénu a dvojice existujúcich historických dominánt územia opevneného areálu rímskokatolíckeho farského Kostola sv. Matúša a evanjelického kostola na námestí, ako aj cintorínsky kostol Bolestnej Panny Márie, ktoré spoluvytvárajú panorámu a siluetu sídla.

2. Zachovať špecifický obraz sídla s urbanistickou štruktúrou založenou na symetrickom, v stredoveku vytýčenom pôdoryse s ústredným námestím, ktoré je čiastočne narušené mladšími historickými stavebnými štruktúrami.

3. Zachovať jedinečnú krajinnú štruktúru situovania vodného toku Ľupčianky, ktorá bola určujúcou pri formovaní urbanistickej štruktúry a komunikačných vzťahov.

4. Nevytvárať nové dominanty alebo priestorové akcenty, vnútorného alebo vonkajšieho obrazu sídla.

5. Zachovať historickú hmotovú skladbu objektov, existujúcu výšku a podlažnosť objektov na území pamiatkovej zóny (jedno nadzemné podlažie a podkrovia, prípadne viacpodlažné objekty v menšej miere), bez navyšovania podlaží. Vylúčiť hmotové deformácie proporcií historických objektov nastavením a realizáciou akýchkoľvek nevhodných priestorových hmôt.

6. Korigovať a eliminovať architektonickými prostriedkami účinky rušivo pôsobiacich novostavieb, či nevhodne prestavaných historických objektov (zmena prvkov strešnej roviny, uplatnené cudzorodé materiály, nevhodných farebností, detailov a pod.).

7. Uplatňovať pôvodný princíp osadenia objektov a ich mierky zodpovedajúcej historickej zástavbe.

8. Regulovať výsadbu zelene, odstrániť nevhodné solitérne vzrastlé dreviny v pohľadovo exponovaných polohách urbanisticky cenných priestorov a dominánt alebo v blízkosti architektonicky hodnotných objektov.

G.4. POŽIADAVKY NA ZÁSADY DIFERENCOVANÉHO PRÍSTUPU K OCHRANE, OBNOVE A ÚDRŽBE OBJEKTOV A ZACHOVANIE ICH PAMIATKOVÝCH HODNÔT

Zástavbu na území pamiatkovej zóny je možné podľa pamiatkovej hodnoty rozdeliť na:

A. Nehnuteľnosti pamiatkovo chránené – národné kultúrne pamiatky, zapísané v Ústrednom zozname pamiatkového fondu; sú to nehnuteľnosti, ktoré tvoria sú významné svojimi pamiatkovými hodnotami, asanácia týchto objektov je neprípustná.

B. Nehnuteľnosti vytypované na vyhlásenie za národné kultúrne pamiatky a zápis do Ústredného zoznamu pamiatkového fondu; sú to nehnuteľnosti s existujúcimi významnými pamiatkovými hodnotami, ktoré je potrebné na území pamiatkovej zóny zachovať a chrániť.

C. Nehnuteľnosti s pamiatkovou hodnotou sú nehnuteľnosti doplnujúce, s charakteristickou hmotou, autentickou fasádou, konštrukčným riešením a detailmi, použitými materiálmi, ktoré priaznivo dotvárajú prostredie pamiatkovej zóny; je nevyhnutné ich zachovať a chrániť.

D. Nehnuteľnosti rešpektujúce pamiatkové hodnoty územia, ktoré vyžadujú čiastočnú úpravu, napr. fasády, krytina, konštrukčných detailov; ide o nehnuteľnosti, ktoré prešli stavebnými úpravami bez znalosti a rešpektovania lokálnych charakteristických detailov.

E. Nehnuteľnosti nerešpektujúce pamiatkové hodnoty územia, rušivo pôsobiace svojim hmotovým ako aj výrazovým riešením, ktoré narušujú harmóniu historického prostredia; z hľadiska ochrany individuálnych hodnôt pamiatkového územia je potrebná ich prestavba a úprava, resp. náhrada.

Obnova národnej kultúrnej pamiatky je proces, založený na individuálnom prístupe ku konkrétnym hodnotám s dôrazom na zachovanie urbanistickej, dispozičnej, hmotovo-priestorovej, výrazovej a ideovej autenticity a originality predmetnej nehnuteľnosti.

1. Zachovať a chrániť architektonické, umelecké, umelecko-remeselné artefakty a prvky, pôvodné materiály, povrchové a farebné úpravy, stavebné techniky a technológie národnej kultúrnej pamiatky. Neprípustné je neopodstatnené nahradzovanie pôvodných slohových častí prvkov, či detailov novými, ktoré by falzifikovali autentický stavebný vývoj, materiál a slohové zaradenie pamiatky.

2. Originálne historické prvky alebo materiály je možno nahrádzať kópiou v prípade, ak stupeň poškodenia originálu je nezvratný a nezastaviteľný. Kópia musí byť identická s originálom materiálovo tvarovo, konštrukčne, povrchovo a farebne, pričom musí mať rovnaké vizuálne a funkčné vlastnosti.

3. V nevyhnutných prípadoch, ak nie je možné zachovať autentickú hmotu alebo materiál historických prvkov, je potrebné dodržiavať zásadu kontinuality, t.j. zachovať nadväznosť na pôvodný materiál, technologický a remeselný postup.

4. Pri realizácii obnovy národnej kultúrnej pamiatky a iných novodobých zásahoch do historických prvkov a materiálov uplatniť zásadu reverzibility.

Úprava nehnuteľnosti v pamiatkovom území je procesom s individuálnym prístupom, s dôrazom zameraným na ochranu exteriéru.

1. V prípade stavebných úprav a zmien nehnuteľností, ktoré nie sú národnou kultúrnou pamiatkou, prípadne nerešpektujú pamiatkové hodnoty pamiatkovej zóny a pôsobia rušivo, je nevyhnutné pri ich úprave sa zamerať na odstránenie a nápravu tohto nežiaduceho stavu a rehabilitáciu hodnôt predmetných nehnuteľností v kontexte hodnôt pamiatkového územia.

2. Regenerovať pôvodný architektonický výraz nehnuteľností v pamiatkovej zóne, zosúladiť architektonické pôsobenie objektov s ich hmotami, dispozíciou a funkčným využitím.

3. Bližšie požiadavky v zmysle rozdelenia podľa pamiatkovej hodnoty sú špecifikované v kapitole G4.

A. Národné kultúrne pamiatky

1. Zachovať, udržiavať a regenerovať všetky pôvodné pamiatkové hodnoty - architektonické, výrazové, materiálové, konštrukčné riešenie, dispozíciu, umelecko-remeselné súčasti interiéru a exteriéru.

2. Zachovať a udržiavať výškové, objemové a priestorové usporiadanie národnej kultúrnej pamiatky.

3. Limitovať zobytnenie a iné funkčné využitie podkrovia, vhodnosť a spôsob presvetlenia podkrovia bude predmetom osobitného posúdenia; uprednostniť riešenie presvetlenia okennými otvormi v štítoch.

4. Interiérové omietky riešiť ako vápenné s povrchovou úpravou vápenným náterom. Pri realizácii použiť pracovné technológie zabezpečujúce prirodzenú krivosť finálnych povrchov. Nie je prípustné použitie vystužujúcich mriežok, stavebných lepidiel a cielene vyrovnávať povrchy.

5. Podlahy realizovať drevené, doskové, uprednostniť nerovnakú šírku dosiek.

6. Zachovať pôvodné murované sporáky a pece.

7. V prípade vytvorenia nového sociálneho zariadenia alebo kuchyne v interiéri objektu je nevyhnutné individuálne posúdiť vhodnosť jeho umiestnenia krajským pamiatkovým úradom.

8. Zachovať existujúce tvary strechy – jej tvaru, konštrukcie, sklonu strešných rovín a pôvodnú strešnú krytinu.

9. Vylúčiť zatepl'ovanie národných kultúrnych pamiatok prostredníctvom pridania tepelnoizolačnej vrstvy k murivu.

10. Vylúčiť použitie plastových okien, dverí, obkladov a krytín na kultúrnych pamiatkach.

11. Vylúčiť nadstavby, dostavby a prístavby národných kultúrnych pamiatok.

12. Rozvody, kanalizácia, voda a elektroinštalácie nesmú poškodzovať hmotnú podstatu národnej kultúrnej pamiatky.

B. Nehnuteľnosti vytypované na vyhlásenie za národné kultúrne pamiatky

1. Zachovať, udržiavať a regenerovať všetky pôvodné pamiatkové hodnoty - architektonické, výrazové, materiálové a konštrukčné riešenie, dispozíciu, umelecko-remeselné súčasti interiéru i exteriéru.

2. Zachovať a udržiavať výškové, objemové a priestorové usporiadanie objektov.
3. Vylúčiť nadstavby, dostavby a prístavby, zateplenie objektov prostredníctvom pridania tepelnoizolačnej vrstvy k murivu.
4. Limitovať zobytnenie a iné funkčné využitie podkrovia, vhodnosť a spôsob presvetlenia podkrovia bude predmetom osobitného posúdenia; uprednostniť riešenie presvetlenia okennými otvormi v štítoch.
5. Vylúčiť použitie plastových okien, dverí, obkladov a krytín na týchto nehnuteľnostiach.
6. Zachovať existujúci tvar strechy, jej konštrukciu a sklony strešných rovín, ako pôvodnú strešnú krytinu.

C. Nehnuteľnosti s pamiatkovou hodnotou

1. Zachovať, udržiavať a regenerovať všetky pôvodné pamiatkové hodnoty - architektonické, výrazové, materiálové, konštrukčné riešenie, dispozíciu, umelecko-remeselné súčasti exteriéru.
2. Zachovať, udržiavať výškové, objemové a priestorové usporiadanie objektov.
3. Vylúčiť nadstavby o ďalšie podlažie a zateplenie objektu tepelnoizolačnou vrstvou z exteriéru.
4. Limitovať zobytnenie a iné funkčné využitie podkrovia, vhodnosť a spôsob presvetlenia podkroví bude predmetom osobitného posúdenia; uprednostniť riešenie presvetlenia okennými otvormi v štítoch.
5. Zachovať existujúci tvar strechy, jej konštrukciu a sklony strešných rovín, ako pôvodnú strešnú krytinu.
6. Vylúčiť použitie plastových okien, dverí, obkladov a krytín na týchto nehnuteľnostiach.
7. Možnosť dostavby bude predmetom osobitného posúdenia krajského pamiatkového úradu.

D. Nehnuteľnosti rešpektujúce pamiatkové hodnoty územia

1. Udržiavať a rehabilitovať všetky zachované pamiatkové hodnoty - architektonické, výrazové, materiálové a konštrukčné riešenie, dispozíciu, umelecko-remeselné súčasti exteriéru.
2. Zachovať, udržiavať ich výškové, objemové a priestorové usporiadanie.
3. Vylúčiť nadstavbu o ďalšie podlažie.
4. Limitovať zobytnenie a iné funkčné využitie podkrovia, vhodnosť a spôsob presvetlenia podkrovia bude predmetom osobitného posúdenia; uprednostniť riešenie presvetlenia okennými otvormi v štítoch.
5. Zachovať existujúci tvar strechy, jej konštrukciu a sklony strešných rovín, ako pôvodnú strešnú krytinu.
6. Možnosť dostavby bude predmetom osobitného posúdenia krajského pamiatkového úradu.

E. Nehnutel'nosti nerešpektujúce pamiatkové hodnoty územia

1. Vylúčiť opätovnú realizáciu takýchto nehnuteľností, charakterizovaných ako nerešpektujúce pamiatkové hodnoty územia.

2. Prípadné stavebné úpravy zamerať na odstránenie ich nevhodného riešenia - architektonického, materiálového, konštrukčného a farebného a elimináciu nevhodného pôsobenia v historickom prostredí pamiatkovej zóny.

F. Novostavby

1. Nové objekty je možné situovať len na miestach po zaniknutých objektoch, pričom je nevyhnutné doložiť dôkazy o existencii zaniknutého objektu. Výnimku tvorí plocha námestia, kde nie je možné realizovať žiadne novostavby.

2. Nové objekty realizovať ako jednopodlažné alebo maximálne dvojpodlažné objekty obdĺžnikového pôdorysu, s možnosťou zobytnenia podkrovia a riešením presvetlenia strešnými oknami; minimalizovať počet a rozmery vikierov, ich tvar odvodiť od charakteristických hospodárskych vikierov (pultové).

3. Na vizuálne vnímateľných konštrukciách (fasády, podmurovky, podstrešné trámy, komínové telesá, výplne otvorov, strecha) použiť charakteristické materiály historicky doložené a zachované - drevo, kameň, skladaná kusová krytina z falcovaného plechu alebo vláknocementu.

4. Architektonický návrh novostavby riešiť podľa lokálnych typov a znakov miestnej architektúry jednotlivých typologických druhov stavby, na ktorej mieste má byť stavba situovaná (obytná stavba, hospodársky stavba, atď).

5. Murované stavby omietnuť hladkou omietkou, najväčšia prípustná možnosť zrna omietok na novostavbe je 1mm, neobkladať soklovú časť. Vylúčiť použitie výraznej a atypickej farebnosti omietok.

6. Strechu navrhnuť ako sedlovú strechu so štítom, prípadne s valbou, s hrebeňom strechy kolmým na ulicu, alebo kombináciu uvedených typov. Sklon strechy realizovať v rozmedzí cca 40 - 45 °

7. Ako strešnú krytinu použiť skladanú kusovú krytinu zo štvorcových šablón z materiálu plech alebo vlákno cement, prípadne keramickú škridlu tehlovočervenej farebnosti, v odôvodnených prípadoch plechovú krytinu v sivej farebnosti a štruktúre podobnej pôvodnej eternitovej krytine, prípadne skladanej kusovej krytine. Vylúčiť použitie asfaltovej a plastovej krytiny.

8. Okná realizovať prioritne ako drevené, plastové okná je možné navrhnuť len v odôvodnených prípadoch, ktoré budú posúdené krajským pamiatkovým úradom. Vylúčiť použitie bielych plastových okien.

9. Rešpektovať morfológiu terénu, vylúčiť neúmerne zásahy a netypické plošné úpravy terénu.

10. Garáže je nutné prednostne umiestňovať do existujúcich hospodárskych objektov. V prípade, že súčasťou dvora nie je hospodársky objekt, novú garáž je možné realizovať ako ľahkú otvorenú konštrukciu bez murovaných základov v zadnej časti dvora. Vhodnosť jej umiestnenia bude individuálne posúdená krajským pamiatkovým úradom.

11. V prípade nového využitia hospodárskych stavieb (senníky, hospodárske budovy) zachovať ich vonkajší vzhľad, hoci interiér bude využívaný na zmenenú funkciu.

G.5. POŽIADAVKY NA ZACHOVANIE, ÚDRŽBU A REGENERÁCIU PRVKOV INTERIÉRU A ULIČNÉHO PARTERU

G.5.1. Požiadavky na typické prvky prostredia

Prvky uličného parteru:

1. Prinavrátiť pôvodné historické prvky uličného interiéru a uličného parteru podľa zachovaných archívnych dokumentov, historických fotografií alebo dobových analógií.
2. Novotvary prvkov historického interiéru a uličného parteru musia rešpektovať charakteristické pôvodné historické prvky uličného interiéru. Ich realizácia bude posúdená len na základe osobitného architektonického návrhu po posúdení krajského pamiatkového úradu.
3. Vylúčiť umiestňovanie mobilných objektov cudzorodej povahy, katalógové a typizované zariadenie prvky uličného parteru (ako sú lavičky, svietidlá, smetné koše atď.).
4. Zjednotiť architektonický výraz a použitie materiálov uličného mobiliáru, informačného systému, autobusovej zastávky a ostatných prvkov drobnej architektúry.

Profil terénu

1. Zachovať, udržiavať a regenerovať historickú profiláciu a pôvodnú niveletu terénu (je dokladom stáročného vývoja obce a predmetom ochrany).
2. Zachovať, obnoviť a udržiavať plochy dvorcov a prídumových záhradiek, ako aj ostatných verejných plôch vo funkčno-účelovej kombinácii spevnených plôch a zelene.
3. Zachovať, obnoviť a udržiavať prvok zelených predzáhradiek pred objektami na východnej a južnej strane námestia bez zástavby a s pôvodnou funkciou zelene.

Pešie komunikácie a chodníky

1. Zachovať historické línie a parametre peších komunikácií a chodníkov. Nakoľko komunikačné ťahy na území pamiatkovej zóny sú v súčasnosti dostatočné, nie je potreba realizácie ďalších komunikácií.
2. Zachovať existujúcu povrchovú úpravu komunikácií, ktorá je asfaltová na hlavných ťahoch a štrková na vedľajších komunikáciách. Akékoľvek použitie prefabrikátov (zámková dlažba a iné) je na verejných priestranstvách aj v okolí domov neprípustné.
3. Zachovať chodníky v pôvodnom stave, prípadne realizovať spevnenie ich povrchu kameňom.
4. Spevnené plochy v okolí jednotlivých objektov realizovať z prírodného kameňa do štrkového lôžka, použitie priemyselne vyrábaných prefabrikátov nie je prípustné.

Oporné múry a oplotenia

1. Zachovať a obnoviť historické kamenné oporné múry so zatláčaným špárovaním. Lícnu, pohľadovú stranu oporných múrov a častí oplotení realizovať z kamenného riadkovaného muriva, nie ako kamenný obklad.
2. Zachovať a regenerovať, resp. obnoviť historické oplotenia v identickom tvare, rozmeroch, materiáli a farebnosti.

3. Uprednostniť jednoduchý tvar oplotenia (latové) s uplatnením tradičných vzorov a materiálov (kameň, drevo), prípadne v kombinácii s murovanými stĺpkami.

4. Nové oplotenia riešiť tradičným spôsobom pre danú časť pamiatkového územia – napríklad ako drevený latkový plot, príp. kovové stĺpiky s drevenou plotovou výplňou. Výška oplotenia od úrovne terénu max. 1,60 metra.

5. Je potrebné vylúčiť plné drevené ploty, kovové i drôtené. Rovnako nie sú vhodné murované ploty s vysokým betónovým základom a s betónovými stĺpmi alebo z rôznych prefabrikátov.

6. Vylúčiť realizáciu betónových múrov z pohľadového betónu alebo novodobých plotových dielcov.

Sezónne zariadenia (letné sedenia, terasy a pod.)

1. Charakter zariadení (letné sedenia, terasy a pod.) je dočasný; svojím architektonickým stvárnením, pôdorysným, objemovým a farebným riešením, funkciou a použitými materiálmi nesmú pôsobiť rušivo.

2. Vylúčiť umiestnenie zariadení rušivo pôsobiacich na siluetu, panorámu a architektonické dominanty pamiatkovej zóny.

3. Vylúčiť zariadenia vyvolávajúce potrebu vedenia vzdušných vedení a akéhokoľvek iného poškodzovania pamiatkových hodnôt územia a nehnuteľností.

4. Sezónne sedenia riešiť na úrovni terénu, bez zbytočného vytvárania bariér a potrieb prekonávania vyrovnávajúcich stupňov s nutnosťou osadenia zábradlí.

5. Uprednostniť tradičné materiálové riešenie (plátané slnečníky, drevené alebo kovové subtílnější konštrukcie) a vhodnú pastelovú farebnosť tieniacich prvkov (smotanová, béžová, farba rezného plátna).

6. Vylúčiť veľkoplošné reklamy a obchodné značky výrobkov na slnečníkoch a zastrešeniach sedení.

G.5.2 Požiadavky na ochranu typických a výber a použitie charakteristických stavebných materiálov

1. Pri návrhu regenerácie prvkov uličného interiéru uplatňovať charakteristické prírodné materiály (drevo, kameň, kov) a architektonické riešenia s dôrazom na integritu historického prostredia pamiatkovej zóny.

2. Pri stavebných úpravách národných kultúrnych pamiatok a vytypovaných objektoch použiť charakteristické stavebné materiály a technológie s dôrazom na kvalitné remeselné prevedenie.

3. Zachovať, udržiavať a regenerovať uličné fasády historických objektov (objektov vytypovaných na zápis do zoznamu Ústredného zoznamu pamiatkového fondu, objektov s pamiatkovou hodnotou a objektov rešpektujúce pamiatkového hodnoty územia) s typickou osovosťou okenných a dverných otvorov, architektonickým a výtvarným riešením, tektonikou, výplňami otvorov a pod.

4. Sekundárne osadené nevhodné okenné výplne na historických objektoch nahradiť novými v tvare a členení zodpovedajúcimi dobe vzniku stavby (v zmysle dobovej fotodokumentácie alebo podľa analógií).

5. Realizovať drevené konštrukcie okenných a dverných výplní, vylúčiť použitie zlatých predeľovacích mriežok.

6. Pri exteriérových stavebných úpravách ostatných nehnuteľností a novostavieb použiť charakteristické stavebné materiály pre danú oblasť – drevo a omietka v historickom kontexte (neaplikovať historické materiály na takých častiach stavieb a v takých architektonických a stavebných súvislostiach, v ktorých sa v minulosti v pamiatkovej zóne nevyskytovali).

7. Na území pamiatkovej zóny vylúčiť použitie nevhodných materiálov a prvkov:

- lesklé a reflexné materiály, resp. ich povrchové úpravy
- novodobé obklady fasád
- plastové okná s výnimkou objektov postavených po druhej polovici 20. storočia, ktorých realizácia však musí byť individuálne posúdená krajským pamiatkovým úradom
- veľkorozmerové šablóny strešnej krytiny, plechové a poplastované
- plastové krytiny a obklady fasád
- veľkorozmerové sklenené plochy

8. Pri povrchových úpravách fasád sa vylučuje hrubo zrná výrazne štrukturovaná omietka. Je nutné použiť hladkú alebo jemnozrnnú omietku s veľkosťou zrna max. 1 mm. Úpravu soklových častí realizovať omietkou, vylúčiť použitie kamenného a keramického obkladu.

9. Na pamiatkových objektoch je neprípustné používať typizované výplne dverí a okien. Je potrebné používať atypické riešenie do pôvodných otvorov, v súlade s celkovým výrazom objektu. Je vylúčené používanie oceľových dverí, okien, zárubní a výkladov.

10. Farebnosť fasád musí zohľadňovať historické prostredie. Pri výbere farby povrchového náteru vychádzať z primárnych farebných vrstiev na objekte príp. zvoliť náter v jemných zemitých farbách.

G.5.3 Požiadavky na zachovanie, ochranu, obnovu a údržbu pamiatkových hodnôt drobnej architektúry a výtvarných diel

Prvky drobnej architektúry a ostatného vybavenia (lavičky, smetné koše, stojany na bicykle, nádoby mobilnej zelene, informačné zariadenia, etc.) uplatniť ako dotvárajúce prvky uličného interiéru.

1. Pri situovaní prvkov drobnej architektúry v uličnom interiéri prihliadať na ich funkčnosť a ich rozsah minimalizovať.

2. Sochy, plastiky, pomníky, pamätníky a ostatné umelecké diela uplatniť ako dotvárajúce prvky uličného interiéru

3. Informačné a propagačné zariadenia riešiť na vysokej umelecko-remeselnej a výtvarnej úrovni s uprednostnením originálnych stvárnení a použitím ušľachtilých a tradičných materiálov.

G.5.4 Požiadavky pre umiestňovanie informačných, reklamných a propagačných zariadení zariadení

1. Umiesťovanie informačných, reklamných a propagačných zariadení je možné len na objektoch služieb a vybavenosti (v rozsahu označenia prevádzky).

2. Informačné, reklamné, propagačné alebo iné technické zariadenia umiestnené na pamiatkach, nehnuteľnostiach a na priestoroch v pamiatkovom území musia rozmermi, technickým a výtvarným prevedením zohľadňovať a rešpektovať architektonický a estetický výraz priestranstva pamiatkovej zóny alebo objektu (základné členenie priečelia a jeho významné detaily).

3. Umiesťovanie, veľkosť a množstvo informačných, reklamných a propagačných zariadení a iných technických zariadení nesmie narúšať priehľady a pohľady na pamiatkové územie, jeho architektonické dominanty a krajinné zázemie.

4. Informačné, reklamné a propagačné zariadenie musí rešpektovať architektonický výraz a historické tvaroslovie fasády objektu a nesmie narúšať architektonickú kompozíciu hlavnej fasády.

5. Informačné, reklamné a propagačné zariadenie je nevyhnutné riešiť na primeranej tvarovej a materiálovej úrovni, s kvalitným individuálnym výtvarným a dizajnerským prejavom.

6. Veľkosť informačného, reklamného a propagačného zariadenia podriadiť architektonickému výrazu a individuálnym hodnotám objektu.

7. Pri návrhu informačných, reklamných a propagačných zariadení použiť tradičné materiály (drevo, kov), vylúčiť použitie novodobých materiálov (hliník, plast a pod.) a typizovaných, sériovo vyrábaných zariadení (typizované svietiace reklamné zariadenia a pod.).

8. Vylúčiť umiestňovanie plošne svietiacich informačných, reklamných a propagačných zariadení – svetelných boxov.

9. Umiesťovanie informačných, reklamných a propagačných zariadení v pamiatkovej zóne je neprípustné:

- na strechách objektov
- v polohách, kde by obmedzovali pohľad na architektúru objektov alebo jej hodnotnú časť
- na drobnej architektúre a na zeleni

10. V území pamiatkovej zóny je neprípustné umiestňovanie veľkoplošných reklám, vystužených bannerov a billboardov.

G.5.5. Požiadavka nasvietenia – iluminácie historických priestorov a objektov

1. Osvetlenie a nasvietenie uličných interiérov je primárne funkčno-účelovým prvkom a svojim stvárnením je estetickým doplnkom ulice.

2. Realizáciu prvkov verejného osvetlenia – druh, typ, veľkosť, tvar, materiál a iné podstatné charakteristicky prispôbiť kvalite historického prostredia.

3. Zosúladiť ilumináciu verejných priestranstiev, dominantných stavieb a individuálne nasvietených reklamných a informačných zariadení (označení prevádzok).

G.5.6. Požiadavky pre riešenie infraštruktúry vrátane jej technických zariadení

1. Osvetlenie verejných priestranstiev a prvky verejného osvetlenia tvarovo a materiálovo zosúladiť a prispôbiť historickému charakteru pamiatkového územia, rešpektujúci špecifiká daného prostredia.

2. Pri prípadnej rekonštrukcii verejného osvetlenia uprednostniť drevené stĺpy, prípadne kovové stĺpy, vylúčiť použitie betónových prefabrikátov.

3. Minimalizovať osadzovanie nadzemných technických objektov, líniové prvky infraštruktúry prednostne umiestiť pod úroveň terénu.

4. Vodovodné šachty umiestniť na najmenej exponované miesta; materiálové riešenie poklopu zosúladiť s charakterom komunikácie a jeho povrchovým riešením.

5. Eliminovať účinok (zmenou trasovania, resp. realizovaním preložky do zeme) nevhodne umiestnených trafostaníc a stĺpov vzdušného elektrického vedenia, rušivo pôsobiacich v exponovaných a charakteristických pohľadoch na historické dominanty a siluetu pamiatkovej zóny.

6. Vylúčiť osadzovanie nových trafostaníc a stĺpov vzdušného vedenia. Existujúce zariadenia sú dočasným riešením; nové vedenia musia svojim technologickým riešením zohľadniť požiadavku ochrany pamiatkových hodnôt územia a zachovať jeho nenarušený vnútorný aj vonkajší obraz územia.

7. Odstrániť nefunkčné technické zariadenia a sieťové pripojenia.

8. Vylúčiť umiestňovanie zariadení technickej infraštruktúry (plynomery, ELI rozvodné skrinky, trafostanice, klimatizačné jednotky, satelitné a telekomunikačné zariadenia, kolektory a iné) v pohľadovo prístupných polohách uličného interiéru a minimalizovať ich vizuálny účinok.

9. Minimalizovať rozmery technických zariadení (skriniek pre elektromer, plynomer) a umiestňovať ich v existujúcich konštrukciách, napr. oplotení, typizované dvere prekryť drevenými, prípadne kovovými duplicitnými dvierkami s vhodnou farebnou a materiálovou úpravou.

10. Technické zariadenia (napr. televízne antény, satelitné antény) neumiestňovať na fasádach národných kultúrnych pamiatok a nehnuteľností v pamiatkovej zóne, situovať ich na pohľadovo menej exponovaných miestach, vylúčiť umiestnenie na fasádach objektov.

11. Rozvodné skrine na historických objektoch a trasovanie inžinierskych sietí budú posudzované individuálne vo vzťahu k originálnym pamiatkovým hodnotám objektu a pamiatkového územia.

12. Umiestnenie veľkoobjemových kontajnerov na zmesový a separovaný komunálny odpad na komunikačných ťahoch v pamiatkovej zóne a v blízkosti národných kultúrnych pamiatok je nevhodné. Ich umiestnenie je nevyhnutné konzultovať s krajským pamiatkovým úradom.

G.6. POŽIADAVKY NA ZACHOVANIE, ÚDRŽBU A REGENERÁCIU CHARAKTERISTICKÝCH POHĽADOV, SILUETY A PANORÁMY ÚZEMIA

1. Zachovať, chrániť a rehabilitovať existujúcu historickú siluetu mesta tvorenú výraznými dominantami trojice sakrálnych stavieb, reťazovým usporiadaním sústavy hospodárskych objektov na hraniciach pamiatkovej zóny. Vylúčiť realizáciu nových dominant alebo akcentov v obraze sídla.

2. Zachovať historický charakter urbanistickej štruktúry so špecifickým výrazom obrazu sídla, ako je pôdorysné usporiadanie pamiatkovej zóny, vymedzenej hranicou – historické námestie s dvojicou postranných rovnobežných historických komunikácií s prilahlými parcelami s historickou stavebnou štruktúrou.

3. Nové stavebné úpravy existujúcich objektov a umiestňovanie novostavieb podriadiť zachovaným historickým dominantám a existujúcej kompozícii výškového a priestorového zónovania.

4. Vylúčiť akékoľvek stavebné činnosti rušivo pôsobiace na uchovanie a prezentáciu výnimočnej siluety a panorámy v „pohybe“ individuálnym posúdením z viacerých chránených pohľadov.

5. Vylúčiť solitérnu výsadbu drevín, ktoré by mohli tvoriť dominanty a nevhodne vizuálne zasahovať a narúšať charakteristické pohľady.

Pre vnímanie vonkajšieho a vnútorného obrazu pamiatkovej zóny sú prioritné a chránené pohľady:

Vonkajšie pohľady

Chránené diaľkové pohľadové uhly na pamiatkové územie sa sústreďujú na zachytenie celého územia pamiatkovej zóny v úsekoch z najväčšou mierou zachovania autentickej historickej stavebnej štruktúry v korelácii s kultúrnou krajinou (č.1-5). Hlavný chránený panoramatický pohľad na celé územie pamiatkovej zóny je z južnej strany z výhľadu Prednej Magury (1171 m). Situovanie jedného z hlavných diaľkových pohľadov na pamiatkové územie je sústredené z výraznej krajinej dominanty predhoria Nízkyh Tatier Prednej Magury, ktorá leží na turistickej trase a je z nej vnímateľný obraz krajiny západnej časti dolného Liptova a samotného pamiatkového územia. (č.5). Chránené pohľadové uhly sú bližšie špecifikované v grafickej dokumentácii:

Chránené pohľadové uhly na historickú siluetu pamiatkového územia (grafická príloha, výkres č. 02 a výkres č. 06).

1. Chránený panoramatický pohľad na severnú časť pamiatkovej zóny so siluetou dvojice kostolov v popredí s historickým cintorínom;
2. Chránený panoramatický pohľad na celé územie východnej časti pamiatkovej zóny so súvislým radom hospodárskych objektov v popredí, s chrbátom vrchu Hvozdec (639 m) a Bežan (669 m) v pozadí;
3. Chránený panoramatický pohľad na celé územie východnej a juhovýchodnej časti pamiatkovej zóny s chrbtom Hvozda (639 m) a Bežana (669 m) v pozadí;
4. Chránený panoramatický pohľad na celé územie pamiatkovej zóny zo sedla Čertovica (625 m) v pozadí s impozantným krajinným obrazom Západných Tatier;
5. Chránený panoramatický pohľad z južnej strany na celé územie pamiatkovej zóny z výhľadu

Prednej Magury (1171 m).

Diaľkové pohľadové uhly na pamiatkové územie č.6-13 sa sústreďujú na zachytenie všetkých historických prístupových komunikácií do územia pamiatkovej zóny zo všetkých svetových strán.

Chránené pohľadové uhly sú bližšie špecifikované v grafickej dokumentácii: Diaľkové pohľadové uhly na historickú siluetu pamiatkového územia - grafická príloha, výkres č. 06.

6. Pohľad na vstup do pamiatkovej zóny zo severnej strany s dominantou Kostola Panny Márie a areálom cintorína, v pozadí severné svahy Prednej Magury;
7. Východný pohľad do pamiatkovej zóny zo starej cesty, vedúcej z Malatín so siluetou farského kostola sv. Matúša;
8. Juhovýchodný pohľad na vstup do pamiatkovej zóny so siluetami katolíckeho a evanjelického kostola, na pozadí s Chočom;
9. Južný pohľad na vstup do pamiatkovej zóny s radovou zástavbou remeselníckych a meštianskych domov;
10. Západný pohľad na vstup do pamiatkovej zóny s novodobou alejou, vedúcej k budove školy, vľavo silueta veže kostola sv. Matúša;
11. Západný pohľad na vstup do strednej časti pamiatkovej zóny zo starej cesty zo Sliachov so siluetou veže kostola sv. Matúša;
12. Pohľad na hospodárske stavania po okraji západnej hranice pamiatkovej zóny;
13. Pohľad na severozápadnú hranicu pamiatkovej zóny so siluetou veže kostola sv. Matúša.

Chránené pohľadové uhly z interiéru pamiatkového územia vychádzajú zo stanovišť, ktoré umožňujú vnímať celé pamiatkové územie, celé pamiatkové územie spolu s okolitou prírodnou a kultúrnou krajinou a hodnotovo ťažiskovú časť pamiatkovej zóny spolu s výškovými dominantami pohorí, obklopujúcich sídlo. Z tohto hľadiska za hlavný chránený pohľadový kužel z interiéru pamiatkového územia bola určená dominanta územia PZ - farský Kostol sv. Matúša, kde zo sprístupnenej veže je možné vnímať celé pamiatkové územie (pohľady 1-4). K rovnako chráneným treba pripočítať pohľadový kužel z juhovýchodného kúta námestia, z ktorého sú vnímateľné architektonické dominanty pamiatkovej zóny na pozadí panorámy Chočských vrchov s výškovou dominantou Choča (č.6). Do tejto kategórie sú zaradené aj tri lokality mimo t.č. definovaného územia pamiatkovej zóny, kvôli zdôrazneniu nesporných hodnôt tohto územia a diaľkových kuželov, ktoré poskytujú v rámci vzťahu kultúrnej a prírodnej krajiny (č.5, 7, 8) a minimalizácie ich budúceho zastavania.

Chránené pohľadové uhly z interiéru pamiatkového územia (grafická príloha, výkres č. 02 a výkres č. 06)

1. Chránený panoramatický pohľad na zachovanú urbanistickú štruktúru severovýchodnej časti pamiatkovej zóny v pozadí s impozantnou siluetou Chočských vrchov s Veľkým Chočom (1677 m) a Prosečným (1372 m);
2. Chránený panoramatický pohľad na zachovanú historickú urbanistickú štruktúru v strede západnej časti pamiatkovej zóny s chrbátom vrchu Hvozdec a Bežan, na vzdialenom horizonte

so siluetou Veľkej Fatry;

3. Chránený južný panoramatický pohľad na stred pamiatkovej zóny s námestím smerom k Ľupčianskej doline, v pozadí s impozantnou siluetou podhoria Nízkych Tatier s Prednou Magurou v popredí;
4. Chránený panoramatický pohľad na zachovanú historickú urbanistickú štruktúru v strede východnej časti pamiatkovej zóny smerom na Malatiny;
5. Chránený panoramatický pohľad na cintorín v severnej časti pamiatkovej zóny s impozantnou siluetou Veľkého Choča (1677 m);
6. Chránený panoramatický pohľad na námestie v centre pamiatkovej zóny s priehľadom na majestátny vrchol Veľkého Choča v pozadí;
7. Chránený panoramatický pohľad vstup do pamiatkového územia z juhovýchodnej strany s impozantnou siluetou Chočských vrchov v pozadí;
8. Chránený panoramatický pohľad od židovského cintorína, nachádzajúceho sa na juhovýchodnom okraji obce mimo pamiatkového územia, so siluetou Veľkého Choča v pozadí.

Vnútorne pohľady

1. Významný pohľad na historickú urbanistickú štruktúru s hlavnou prístupovou komunikáciou do pamiatkovej zóny zo severnej strany;
2. Významný pohľad na historickú urbanistickú štruktúru okolo kostola Bolestnej Panny Márie v severnej časti pamiatkového územia (lokalita Kostôlok);
3. Významný pohľad na lokalitu Kostôlok s mostíkom cez Ľupčianku a v pozadí s Hendlovie záhradou v severnej časti pamiatkového územia;
4. Významný pohľad na radovú uličnú zástavbu v dolnej (severnej) časti pamiatkovej zóny;
5. Významný pohľad na malebnú skupinu vytypovaných objektov okolo renesančného dvojpodlažného domu NKP v dolnej (severnej) tretine západnej časti pamiatkovej zóny;
6. Významný pohľad na druhý most od dolného konca pamiatkovej zóny so skupinou pamiatkových objektov, vymedzujúcich severnú stranu centrálného námestia;
7. Významný pohľad z dolného cestného mosta na koryto a riečky Ľupčianky lemované historickými hospodárskymi objektami s impozantnou siluetou veže farského kostola;
8. Významný pohľad na charakteristickú radovú zástavbu dolnej polovice východnej strany ústredného námestia s typickými predzáhradkami;
9. Významný pohľad na radovú zástavbu dolnej polovice východnej strany námestia s priebežnou pešou komunikáciou medzi uličnou čiarou a záhradami;
10. Významný pohľad na skupinu vytypovaných a NKP objektov s typickými predzáhradkami, lemujúcich hornú polovicu východnej strany námestia;
11. Významný pohľad na ústredné námestie pamiatkovej zóny z veže farského kostola sv. Matúša.
12. Významný pohľad na hmotové, výškové a spoločensky významové dominanty pamiatkovej zóny: evanjelický a katolícky farský kostol, kultúrny dom, pamätník padlým v SNP;
13. Významný pohľad na radovú zástavbu funkčne i architektonicky významných objektov (zl'ava doprava: obecný úrad, evanjelická fara, býv. mestský hostinec v popredí) lemujúcich

západnú stranu ústredného námestia, vytypovaných na zápis do Ústredného zoznamu kultúrnych pamiatok;

14. Významný pohľad na vlastné administratívne a duchovné centrum obce a pamiatkovej zóny s priehľadom do historickej ulice s vysokou koncentráciou renesančných objektov;

15. Významný pohľad na domoradie vymedzujúce južnú stranu námestia s charakteristickými predzáhradkami nazývané „Priečny riadok“;

16. Významný pohľad z cestného mosta na koryto Ľupčianky v hornej polovici námestia s dominantou farského kostola, v popredí s objektom býv. mlyna (vpravo) a kováčne (vľavo);

17. Významný pohľad z cestného mosta v centre obce na výškovú dominantu veže farského kostola a býv. mestský hostinec v popredí;

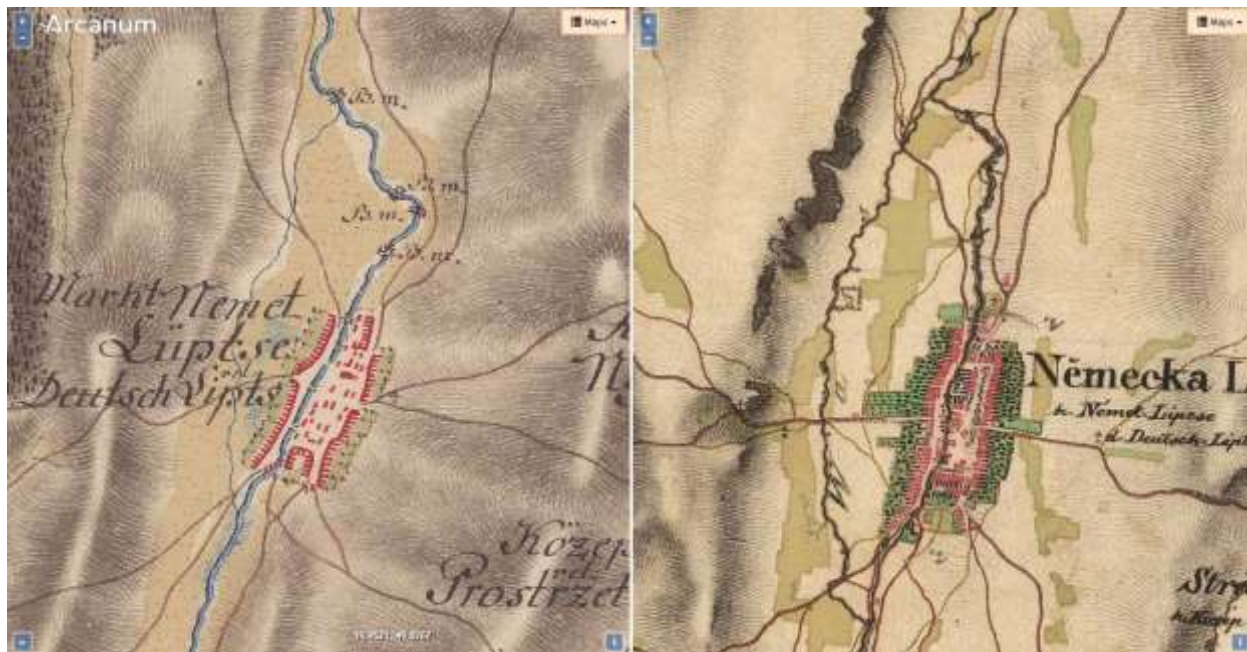
18. Významný pohľad z pešej lávky pod farským kostolom na koryto Ľupčianky s výškovou dominantou veže evanjelického kostola a hmotovou dominantou býv. mestského hostinca;

19. Významný pohľad na skupinu historických ľudových domov v lokalite Na vršku, situovanej v juhovýchodnom kúte námestia;

20. Významný pohľad na historické priečelia remeselníckych domov vytypovaných za NKP v západnej radovej zástavbe historickej komunikácie, ústiacej v juhozápadnom rohu námestia.

G.7. POŽIADAVKY NA ZACHOVANIE, ÚDRŽBU A REGENERÁCIU ARCHEOLOGICKÝCH NÁLEZÍSK

Obec Partizánska Ľupča ako najvýznamnejšie stredoveké centrum Liptova, najstaršie stredoveké mesto Liptova s nepochybne najčulejším remeselníckym, obchodným a baníckym ruchom v období od 17. do 19. storočia vyžaduje osobitý prístup pri ochrane archeologického potenciálu historického sídla. Doterajšie ojedinelé archeologické aktivity na tomto území svedčia o nedostatočnom dôraze na ochranu archeologických nálezísk pri schvaľovacích procesoch stavebnej činnosti obce a nesystematickosti archeologického prieskumu územia.

Obr. 3 Obec Partizánska Ľupča na prvom vojenskom mapovaní (r. 1769) a druhom vojenskom mapovaní (rok 1823) (zdroj: <http://mapire.eu/en/>)

7.1. Východiskom pre vypracovanie zásad pamiatkovej ochrany archeologického kultúrneho dedičstva na území Partizánskej Ľupče sú:

- medzinárodné dohovory a charty (**Charta ICOMOS** o ochrane a zabezpečení archeologického Dedičstva, Lausanne 1990, **Európsky dohovor** o ochrane archeologického dedičstva, Rada Európy, Malta 1992, platné legislatívne normy; **Deklarácia** Národnej rady Slovenskej republiky o ochrane kultúrneho dedičstva, Uznesenie č. 91/2001 Z. z. zo dňa 28.2.2001, **zákon** č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu v znení neskorších predpisov
 - ďalej len pamiatkový zákon, **vyhláška** Ministerstva kultúry Slovenskej republiky č. 231/2014 Z. z. - ďalej len vyhláška, **zákon č. 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku v znení neskorších predpisov** - ďalej len stavebný zákon, **zákon č. 71/1967 Zb. o správnom konaní** v znení neskorších zmien a doplnkov - ďalej len Správny poriadok
- územný rozvoj obce v intenciách jej územného a strategického plánovania (územný plán) a z toho vyplývajúca regulácia stavebných zámerov v procese územného a stavebného konania,
- stavebná činnosť ako hlavný zdroj nových archeologických nálezov,
- odborná literatúra, mapové servery geology.sk, mapire.eu, mapy.tuzvo.sk a iné zdroje, ktoré obsahujú komplexné alebo čiastkové výsledky početných pamiatkových výskumov,

mapovania, opisy a analýzy kultúrno-historických, archeologických a krajinno-prírodných prvkov posudzovaného územia, vyhodnotenia ich pamiatkových hodnôt a zdôvodnenia ich ochrany,

- poznatky, skúsenosti a skutočnosti všeobecne známe a skutočnosti známe správne mu orgánu na ochranu pamiatkového fondu z jeho úradnej činnosti.

7.2 Za územie archeologického potenciálu obce Partizánska Ľupča považuje Krajský pamiatkový úrad Žilina celý kataster, predovšetkým však historické sídlo obce vyznačené fialovým polygónom na obr. 2 a všetky archeologické náleziská vyznačené modrými bodmi a polygónmi na obr. 2. Ide o územie s rozmanitým archeologickým potenciálom nerovnakej závažnosti a rôznej výpovednej hodnoty - od náhodných povrchových nálezov až po úroveň známeho, evidovaného alebo predpokladaného archeologického náleziska, čo je topograficky vymedzené územie s odkrytými alebo neodkrytými archeologickými nálezmi v pôvodných nálezových súvislostiach (§ 2 ods. 6 pamiatkového zákona).

7.3 Predmetom pamiatkovej ochrany archeologického kultúrneho dedičstva na území obce Partizánska Ľupča sú všetky archeologické náleziská vyznačené modrými bodmi a polygónmi na obr. 2 ďalej historické sídlo obce vyznačené fialovým polygónom na obr. 2 aj dosiaľ neznáme alebo neevidované nálezy a náleziská pod zemou a vo vode. Preto z hľadiska všeobecnej ochrany pamiatkových hodnôt predkladané investično-rozvojové zámery či akákoľvek územno-stavebná činnosť na území obce Partizánska Ľupča - na zastavanom území obce i mimo neho podliehajú príslušnému zisťovaniu podkladov a následnému posudzovaciemu procesu Krajský pamiatkový úrad Žilina definovaného príslušnými ustanoveniami pamiatkového zákona.

7.4 V nadväznosti na vyššie uvedené Krajský pamiatkový úrad Žilina ako príslušný správny orgán na ochranu pamiatkového fondu v prvom stupni v pamiatkovej zóne Partizánska Ľupča uplatňuje nasledovné zásady:

- pri akejkoľvek stavebnej činnosti v hraniciach vymedzenej pamiatkovej zóny postupuje Krajský pamiatkový úrad Žilina v zmysle príslušných ustanovení pamiatkového zákona, ktorý základnú ochranu pamiatkového územia vykonáva formou zásad ochrany pamiatkového územia,

- na mieste povolenej stavby či inej stavebnej, hospodárskej alebo inej investičnej činnosti Krajský pamiatkový úrad Žilina považuje archeologický prieskum, za nevyhnutnú formu záchrany potenciálnych archeologických nálezov a nálezových súvislostí. Krajský pamiatkový úrad Žilina určí a vyšpecifikuje podmienky vykonania archeologického výskumu prípadne obhliadky na základe posúdenia predloženej projektovej dokumentácie v rámci územného a stavebného konania s dôrazom na individuálny prístup ku každej konkrétnej stavebnej činnosti,

V prípade lokalizácie:

a) hnutel'nych archeologických nálezov je dostatočnou formou ich pamiatkovej ochrany vykonanie archeologického výskumu s dôkladným zdokumentovaním nálezových súvislostí v zmysle ustanovení pamiatkového zákona.

b) nehnuteľných archeologických nálezov, najmä murovaných konštrukcií, je možné okrem vykonania archeologického výskumu, ktorého súčasťou je návrh režimu ochrany a možnej prezentácie, navrhnúť zachovanie, ochranu, konzervovanie, údržbu a prezentáciu nehnuteľnej pamiatky až po jej prezentáciu „in situ“.

7.5 V rámci vykonávanej stavebnej činnosti nemožno na území pamiatkovej zóny celkom vylúčiť ani vynútenú operatívnu zmenu v schválenej projektovej dokumentácii, podľa ktorej sa realizuje povolená stavba, za účelom zachovania pamiatkových hodnôt na pamiatkovom území v zmysle ustanovenia § 29 ods. 1 pamiatkového zákona. Cieľom takejto zmeny je podľa ustanovenia § 41 ods. 5 pamiatkového zákona zabezpečiť v spolupráci s orgánmi územnej samosprávy vhodné využitie a prezentáciu nehnuteľného archeologického nálezu alebo náleziska mimoriadneho významu podľa možností v pôvodných nálezových súvislostiach, optimálne formou „in situ“.

G.8. VŠEOBECNÉ POŽIADAVKY NA ZACHOVANIE, ÚDRŽBU A REGENERÁCIU ĎALŠÍCH KULTÚRNYCH A PRÍRODNÝCH HODNÔT

G.8.1. Požiadavky na zachovanie, údržbu a regeneráciu zelene v pamiatkovom území

Zeleň vo vidieckych sídlach nadväzovala na historickú štruktúru sídla a úzko súvisela so životom obyvateľov a ich potrebami. Priestorové usporiadanie a jej prevládajúce funkcie reflektuje pôdorys obce, spoluvytvára je vnútorný obraz a charakteristickú siluetu. Riešenie zelene tiež odrážalo a dodnes odráža potreby a miestne názory či tradície obyvateľov. Pôvodne prevládal jej hospodársky a prevádzkový význam. Neskôr pristúpili aj estetické potreby na úpravu okolia stavieb v priestorov. Stromy sa uplatňovali tiež ako pripomínajúci významné udalosti, zdôrazňovali dominanciu stavieb.

Priestorové usporiadanie zelene v pamiatkovej zóne v obci Partizánska Ľupča vychádza z jej pôdorysného riešenia zástavby. Systém zelene tvoria tradičné dedinské záhrady, predzáhradky najmä pred domami na východnej a západnej strane námestia, zeleň v okolí kostolov, solitérne stromy a tzv. Hendlova záhrada, rozsiahla plocha parkovo upravená nachádzajúca sa na severnom vstupe do pamiatkovej zóny.

Koncepciu zelene riešiť s ohľadom na historickú kontinuitu pôvodných foriem zelene. Rešpektovať ich základné znaky a interpretovať ich s prihliadnutím na súčasné potreby vidieckeho obyvateľstva. Výsadby nesmú narušovať cudzorodým tvarom alebo neprirodzenou farebnosťou. Uprednostňovať domáce druhy drevín, ktoré svojim vzhľadom (tvarom a farebnosťou) harmonizujú s historickým prostredím. Stromy nesmú vytvárať negatívne vizuálne dominanty (napr. vertikálne línie ihličnanov).

G.8.1.1. Plochy historickej zelene (Národné kultúrne pamiatky)

Na území pamiatkovej zóny sa nenachádzajú prvky historickej zelene evidované v Ústrednom zoznam pamiatkového fondu ako samostatné národné kultúrne pamiatky ani ako pamiatkové objekty.

G.8.1.2. Prvky zelene rešpektujúce pamiatkové hodnoty územia

Záhrady pred historickým stavebným fondom

Sú situované pred domami na východnej strane ulice vedúcej od severného vstupu do pamiatkovej zóny až po južnú časť námestia a na ulici vymedzujúcej južnú hranicu námestia. Relatívne veľké predzáhradky obdĺžnikového pôdorysu nenadväzovali priamo na priečelia domov. Pred domami viedla priebežná komunikácia pre peších. Niektoré predzáhradky boli po obvode ohradené kamennými múrikmi s murovanými stĺpkami, priestor medzi nimi vyplňali polia z drevených dosiek so šindľovou strieškou. Jednoduchšou formou bol celodrevený latkový plot. Z funkčného hľadiska prevládala kombinácia úžitkovej a okrasnej funkcie. Často sa v nich nachádzali ovocné stromy. Takýto charakter a usporiadanie bol vo veľkej miere zachovaný dodnes.

1. Rešpektovať a zachovať ich priestorové pôsobenie – zachovať ich rozlohu a strednú výškovú hladinu porastov danú prevažujúcimi výsadbami vysokokmenných ovocných stromov.

2. Zachovávať ich pôvodnú funkciu (úžitková záhrada, oddychové plochy a okrasné priestory). Záhrady primárne slúžili ako okrasná plocha.

3. Zachovať resp. obnoviť tradičné oplotenie.

4. Zachovať a obnoviť tradičnú úpravu predzáhradok. Odstrániť nevhodné výsadby ihličnanov. Neuplatňovať výsadby vo forme skaliek alebo väčšie skupinové alebo blokové výsadby, ktoré pôsobia neprirodzene.

5. Pri nových výsadbách rešpektovať ekologické, klimatické a estetické hľadisko drevín a bylín.

6. Na výsadby uprednostňovať tradičný sortiment podporujúci prirodzenosť záhrad. Zo stromov uprednostňovať výsadby vysokokmenných ovocných stromov a drobných ovocných krov. Uprednostňovať staré ovocné odrody, ktoré vnášajú do priestoru primerané merítko. Vhodné je pestovanie tradičných okrasných bylín, trvaliek letničiek ale aj liečivých bylín. Nevhodné sú druhy s výrazne exotickým a nápadným vzhľadom, napr. veľkolisté a vysoké trávy.

7. Neuplatňovať výsadby ihličnanov, minimalizovať výsadby kultivarov s výrazne farebnými listami a drevín s habitusom, ktorý je pre okolie netypické, napr. previslé alebo bizarné formy.

8. Nežiaduce je vytváranie spevnených plôch. Parkovanie motorových vozidiel je neprípustné.

9. Je neprípustná zástavba predzáhradok alebo výstavba drobných stavieb.

Súkromné záhrady situované v zadných častiach parciel

Predstavovali najčastejšiu a plošne najrozsiahlejšiu formu zelene. Ich primárna funkcia bola hospodárska – na pestovanie úžitkových plodín pre obživu, ovocných stromov. V súčasnosti ich hospodárske využívanie je potlačené, niektoré majú okrasný a rekreačný charakter.

1. Rešpektovať ich priestorové pôsobenie – zachovať ich rozlohu a výškovú hladinu porastov s prevažujúcim zastúpením vysokokmenných ovocných stromov.

2. Zachovávať ich pôvodnú funkciu (úžitková záhrada, ovocný sad, oddychové plochy a okrasné priestory).

3. Na výsadby uprednostňovať tradičný sortiment podporujúci prirodzenosť záhrad.

4. Výsadba ihličnanov, cudzokrajných listnatých stromov a výrazných tvarových alebo farebných kultivarov domácich druhov listnatých stromov je nevhodná.

5. Plochy záhrad nie je možné celoplošne zastavať. Novostavby umiestňovať len na miestach zaniknutých stavieb (napr. hospodárskych budov). V prípade drobných stavieb sa vyžaduje individuálne posúdenie.

Hendlova záhrada

Je najrozsiahlejšou a najstaršou priestorovo ucelenou plochou zelene „parkového“ charakteru. Na severnej strane domu Samuela Hendla na prelome 19. a 20. storočia vznikla spojením troch parciel mestská záhrada. Má jednoduchú koncepciu v prírodne-krajinárskom štýle, ktorá odrážala nové trendy v sadovníckej kompozícii. Bola jedinou plochou s výhradne okrasnou a oddychovou funkciou. Plocha v súčasnosti nie je navštevovaná a využívaná.

1. Rešpektovať priestorové pôsobenie záhrady, zachovať jej rozlohu, konfiguráciu terénu, priestorové umiestnenie drevín vo vnútornej štruktúre záhrady a výškovú hladinu porastov determinovanú vysokými stromami domáceho pôvodu.

2. Rešpektovať a obnovovať koncept historických sadovníckych úprav založený na princípoch prírodne krajinárskeho štýlu.

3. Pri obnove vegetačnej kompozície nové výsadby musia korešpondovať s historickým sortimentom.

4. Využívanie záhrady a jej budúca programová náplň musí byť v súlade v pôvodným poslaním plochy ako miesta kľudu, oddychu, slávností.

5. Zabezpečovať pravidelnú údržbu.

6. Zastavanie územia ani čiastočné sa nepovoľuje.

7. V prípade požiadavky na umiestnenie drobnej záhradnej architektúry vychádzať z dobovej dokumentácie. Pokiaľ nie je možné preukázať ich formu je možné na základe citlivého prístupu a individuálneho posúdenia umiestniť formy prejavu súčasnej tvorby. Moderné doplnky však musia rešpektovať typológiu sadovníckej úpravy, dobu jej vzniku a poslanie.

Zeleň v okolí kostolov

Kostoly vďaka svojej centrálnej alebo inak exponovanej polohe predstavujú dominanty sídla a výrazným spôsobom spoluvytvárajú jeho siluetu.

1. Z opevneného areálu farského kostola sv. Matúša eliminovať výsadby ihličnanov, ako aj ostatné ihličnany po obvode ohrady a pri drobnej sakrálnej stavbe kaplnke Panny Márie. Za ohranou stenou ponechať zatravnenu plochu. Priestor pri kaplnke je možné doplniť kríkmi a bylinami (trvalky, letnička) tradičného sortimentu.

2. V priestore evanjelického kostola rešpektovať výsadbu líp na jeho južnej strane. Rešpektovať aj vzrastlé lipy rastúce v priestore východne od kostola. Odstrániť všetky dosadby ihličnanov.

3. Opevnený areál kostola Sedembolestnej Panny Márie v severnej časti pamiatkového územia ako aj priestory v jeho blízkom okolí ponechať vo forme trávniku bez porastov stromov. Výsadba stromov v tomto priestore je nežiaduca.

Stromoradia, významné skupiny stromov, solitéry, iné plochy zelene, ktoré majú pozitívny vplyv na vnútorný obraz alebo na charakteristickú siluetu sídla.

1. Rešpektovať vzrastné solitérne lipy pri kríži pred katolíckou farou, solitér pred bývalým poľovníckym kaštieľom, pri mostíku v severnej časti toku Ľubčianky pri kostole Sedembolestnej Panny Márie a ostatné solitérne lipy dotvárajúce charakteristický obraz sídla.

2. Udržiavať a obnovovať stromoradie ovocných stromov pri historickej ceste do Stredných Malatínov.

G.8.2. Nevhodné formy zelene narúšajúce pamiatkové hodnoty zóny

Prirodzený charakter vegetačných úprav bol na mnohých miestach narušený nevhodnou výsadbou ihličnanov, ktoré degradujú tradičný vnútorný ale i vonkajší obraz obce. Vizualne narúšajú diaľkové pohľady na historickú siluetu pamiatkového územia, významné pohľady z interiéru územia na okolitú krajinu a tiež významné pohľady v interiéri územia.

Nevhodnou a netypickou formou zelene pre pamiatkové územia je aj tzv. mobilná zeleň. V Partizánskej Ľupči bola umiestnené pri poslednej rekonštrukcii námestia.

1. Postupne eliminovať ihličnany (základné, zakrslé, plazivé formy na celom území pamiatkovej zóny (smrek, tuja, cyprus, ...). Výsadba ihličnanov je nevhodná.

2. Odstrániť veľkoobjemové kvetináče s výsadbou stromov z námestia. Uplatňovanie mobilnej zelene je nevhodné.

G.8.3. Požiadavky na zachovanie, údržbu a regeneráciu vodného toku Ľupčianka

Vodný tok Ľupčianky je jedným z faktorov determinujúcich urbanistický vývoj a dopravné vzťahy obce. Je neoddeliteľnou súčasťou jej prírodného obrazu. Je čiastočne regulovaný.

1. Rešpektovať a zachovať prirodzený charakter vodného toku.

2. Brehy vodného toku zachovať nespúvané. V prípade potreby ochrany pred vymieľaním koryta alebo ochrany územia pred účinkami povodňových prietokov realizovať technické zásahy len vo vybratých miestach a v nevyhnutnom rozsahu pri rešpektovaní základných parametrov koryta. Spevnenie zabezpečiť opornými múrikmi z drevených hranolov alebo prírodného kameňa, zhotovenými technológiou tradičného remeselného staviteľstva.

3. Odstrániť nevhodné výsadby ihličnanov a náletových drevín v koryte vodného toku a v pobrežných priestoroch.

4. Koryto nad hladinou vody udržiavať ako bylinný/trávnatý porast. Tam, kde to priestorové pomery pobrežných častí dovoľujú zachovať a obnoviť sprievodnú zeleň.

5. Zabezpečovať pravidelnú údržbu koryta a pobrežných priestorov.

G.9. PREZENTÁCIA PAMIATKOVÉHO FONDU PAMIATKOVEJ ZÓNY V PARTIZÁNSKEJ ĽUPČI

1. Súčasťou komplexnej ochrany pamiatkového fondu Pamiatkovej zóny Partizánska Ľupča je aj vhodná prezentácia pamiatkového fondu in situ, ale tiež formou propagácie v printových, audiovizuálnych a iných médiách.

2. Je potrebné propagovať pamiatkový fond Pamiatkovej zóny Partizánska Ľupča ako kultúrne dedičstvo, ktorého zachovanie nie je len zákonnou, kultúrnou, ale aj morálnou povinnosťou každého človeka. Je potrebné poukazať na skutočnosť, že v prípade poškodenia alebo zničenia pamiatkového fondu nie je možné zabezpečiť jeho primeranú náhradu – pamiatkový fond predstavuje jedinečné kultúrne bohatstvo, ktoré je poškodením alebo zničením neobnoviteľné.

H. LEGISLATÍVA, MANAŽMENT OCHRANY, VYUŽÍVANIA A REGENERÁCIE ÚZEMIA

H.1. LEGISLATÍVA A MEDZINÁRODNÉ DOHOVORY

Platné právne predpisy :

- Zákon č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu v znení neskorších predpisov
- Vyhláška Ministerstva kultúry Slovenskej republiky č. 253/2010 Z. z., ktorou sa vykonáva zákon č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu v znení neskorších predpisov
- Všeobecná záväzná vyhláška Okresného úradu v Liptovskom Mikuláši dňa 22. Augusta 1991
- Uznesenie Národnej rady Slovenskej republiky č. 91/2001 Z. z. k Deklarácii o ochrane kultúrneho dedičstva z 28. februára 2001
- Zákon č. 479/2005 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku (stavebný zákon) v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení niektorých zákonov
- Vyhláška Ministerstva životného prostredia SR č. 55/2001 Z. z. o územnoplánovacích podkladoch a územnoplánovacej dokumentácii

Medzinárodné dohovory:

- Benátska charta (Benátky 1964)
- Charta: Ľudové stavebné dedičstvo (Mexiko 1999)
- Európsky dohovor o ochrane archeologického dedičstva (revidovaný - oznámenie č. 44/2001 Z. z.)
- Dohovor o ochrane architektonického dedičstva Európy (oznámenie č. 369/2001 Z. z.)
- Európsky dohovor o krajine č. 515/2005 Z. z. (EdoK)

H.2. PAMIATKOVÝ ZÁKON A ZÁKLADNÉ POJMY

Podmienky ochrany kultúrnych pamiatok, pamiatkových území, archeologických nálezov a archeologických nálezísk, v súlade s vedeckými poznatkami a na základe medzinárodných zmlúv v oblasti európskeho a svetového kultúrneho dedičstva, ktorými je Slovenská republika viazaná upravuje zákon č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu v znení neskorších zmien.

Pamiatkový zákon ďalej upravuje organizáciu a pôsobnosť orgánov štátnej správy a orgánov územnej samosprávy, ako aj práva a povinnosti vlastníka, iných právnických osôb a fyzických osôb a ukládanie pokút za protiprávne konanie na úseku ochrany pamiatkového fondu, ktorý je významnou súčasťou kultúrneho dedičstva a ktorého zachovanie je verejným záujmom (pozn. čl. 44 ods. 2 a 3 Ústavy SR).

Pamiatkový fond je podľa § 2 ods. 1 pamiatkového zákona súbor hnutelných vecí a nehnuteľných vecí vyhlásených podľa pamiatkového zákona za kultúrne pamiatky, pamiatkové rezervácie a pamiatkové zóny. Za pamiatkový fond sa považujú aj veci, o ktorých sa začalo konanie o vyhlásenie za kultúrne pamiatky, pamiatkové rezervácie a pamiatkové zóny.

Pamiatková hodnota je podľa § 2 ods. 2 pamiatkového zákona súhrn významných historických, spoločenských, krajinných, urbanistických, architektonických, vedeckých, technických, výtvarných alebo umelecko-remeselných hodnôt, pre ktoré môžu byť veci predmetom individuálnej alebo územnej ochrany.

Kultúrna pamiatka je podľa § 2 ods. 3 pamiatkového zákona hnuiteľná vec alebo nehnuteľná vec pamiatkovej hodnoty, ktorá je z dôvodu ochrany vyhlásená za kultúrnu pamiatku. Ak ide o archeologický nález, kultúrnou pamiatkou môže byť aj neodkrytá hnuiteľná vec alebo neodkrytá nehnuteľná vec, zistená metódami a technikami archeologického výskumu.

Archeologický nález je podľa § 2 ods. 5 pamiatkového zákona hnuiteľná vec alebo nehnuteľná vec, ktorá je dokladom o živote človeka a o jeho činnosti od najstarších dôb do roku 1918 a spravidla sa našla alebo nachádza sa v zemi, na jej povrchu alebo pod vodou. Archeologickým nálezom je tiež zbraň, munícia, súčasť uniformy, vojenský výstroj alebo iný vojenský materiál, ktorý sa našiel v zemi, na jej povrchu alebo pod vodou a pochádza pred rokom 1946.

Pamiatkové územie je podľa § 2 ods. 4 pamiatkového zákona sídelný územný celok alebo krajinný územný celok sústredených pamiatkových hodnôt alebo archeologických nálezov a archeologických nálezísk, ktorý je z dôvodu ich ochrany podľa tohto zákona vyhlásený za pamiatkovú rezerváciu (PR) alebo pamiatkovú zónu (PZ).

Archeologické nálezisko je podľa § 2 ods. 6 pamiatkového zákona topograficky vymedzené územie s odkrytými alebo neodkrytými archeologickými nálezmi v pôvodných nálezových súvislostiach.

Pamiatková rezervácia je podľa § 16 ods. 1 pamiatkového zákona územie s uceleným historickým sídelným usporiadaním a s veľkou koncentráciou nehnuteľných kultúrnych pamiatok alebo územie so skupinami významných archeologických nálezov a archeologických nálezísk, ktoré možno topograficky vymedziť.

Ochrana pamiatkového fondu je podľa § 2 ods. 7 pamiatkového zákona súhrn činností a opatrení zameraných na identifikáciu, výskum, evidenciu, zachovanie, obnovu, reštaurovanie, regeneráciu, využívanie a prezentáciu kultúrnych pamiatok a pamiatkových území.

Základná ochrana pamiatkového územia je podľa § 29 ods. 1 pamiatkového zákona súhrn činností a opatrení, ktorými orgány štátnej správy a orgány územnej samosprávy v spolupráci s vlastníkmi nehnuteľnosti zabezpečujú zachovanie pamiatkových hodnôt v území, ich dobrý technický, prevádzkový a estetický stav, ako aj vhodný spôsob využitia jednotlivých stavieb, skupín stavieb, areálov alebo urbanistických súborov a vhodné technické vybavenie pamiatkového územia.

Pamiatkový výskum je podľa § 35 ods. 1 a 2 pamiatkového zákona odborná činnosť zameraná na získavanie poznatkov o kultúrnych pamiatkach, pamiatkových územiach, archeologických nálezoch a o archeologických náleziskách. Vykonáva sa na prípravu obnovy a reštaurovania kultúrnych pamiatok, na vypracovanie zásad ochrany pamiatkových území a na vedecké a dokumentačné účely.

Urbanisticko-historický výskum je druh pamiatkového výskumu, ktorého výsledkom je dokumentácia urbanisticko-historického výskumu pamiatkových území. Pamiatkový výskum podľa § 35 ods. 3 môže vykonávať len fyzická osoba s osobitnou odbornou spôsobilosťou v príslušnom odbore na základe osvedčenia vydaného Ministerstvom kultúry SR.

Predpisy a postupy pri obnove a údržbe kultúrnych pamiatok alebo objektov, ktoré sa nachádzajú na pamiatkovo chránenom území pamiatkovej rezervácie upravujú ustanovenia pamiatkového zákona.

Orgánom štátnej správy na ochranu pamiatkového fondu sú Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky, Pamiatkový úrad SR a krajské pamiatkové úrady.

Krajský pamiatkový úrad je podľa § 11 ods. 1 pamiatkového zákona v prvom stupni vecne príslušným správnym orgánom, ktorý rozhoduje o právach a povinnostiach právnických a fy-

zických osôb na úseku ochrany pamiatkového fondu, archeologických nálezov a archeologických nálezísk.

Prvostupňový orgán podľa § 32 pamiatkového zákona :

- vydáva rozhodnutia a záväzné stanoviská vlastníkovi, ktorý má zámer realizovať obnovu alebo úpravu nehnuteľnosti, vyhlásenej za národnú kultúrnu pamiatku, alebo sa nachádzajúcej v pamiatkovom území.
- v rozhodnutí alebo v záväznom stanovisku uvedie, či navrhovaný zámer je z hľadiska záujmov pamiatkovej ochrany prípustný a určí podmienky, za ktorých je možné tieto práce pripravovať a vykonávať. Toto rozhodnutie alebo záväzné stanovisko slúži ako podklad pre rozhodovanie stavebného úradu.

Práva a povinnosti vlastníka národnej kultúrnej pamiatky (ďalej len „NKP“) alebo nehnuteľnosti v pamiatkovom území obsiahnuté v pamiatkovom zákone, z ktorého vyberáme:

Vlastník NKP má právo (§ 28 ods. 1 pamiatkového zákona):

- požiadať KPÚ o bezplatné poskytnutie odbornej a metodologickej pomoci vo veciach ochrany NKP
- požiadať obec a ministerstvo o finančný príspevok

Vlastník NKP je povinný (§ 28 ods. 2 a 3 pamiatkového zákona):

- vykonávať základnú ochranu NKP
- užívať NKP v súlade s jej pamiatkovou hodnotou
- umožniť zamestnancom orgánu na ochranu pamiatkového fondu vstupovať do priestorov nehnuteľných NKP
- oznámiť KPÚ a obci každé ohrozenie, poškodenie, odcudzenie alebo zničenie NKP
- oznámiť na KPÚ každú zamýšľanú zmenu využitia NKP

Vlastník nehnuteľnosti, ktorá nie je NKP, ale nachádza sa na pamiatkovom území alebo ochrannom pásme (§ 28 ods. 4 pamiatkového zákona):

- má právo požiadať KPÚ o bezplatné poskytnutie odbornej a metodologickej pomoci
- je povinný s nehnuteľnosťou nakladať a užívať ju tak, aby neohrozoval pamiatkové hodnoty kultúrnej pamiatky a pamiatkového územia

Obnova kultúrnej pamiatky a úprava nehnuteľnosti (§ 32 pamiatkového zákona):

Ak zamýšľa vlastník, resp. užívateľ NKP alebo objektu v pamiatkovom území vykonať obnovu – súbor špeciálnych odborných činností, ktorými sa vykonáva údržba, konzervovanie, oprava, adaptácia a rekonštrukcia NKP alebo jej časti, je povinný KPÚ predložiť žiadosť (a predpísané prílohy) o vydanie rozhodnutia o zámere obnovy (§ 32 ods. 2 pamiatkového zákona).

Podľa (§ 32 ods. 4 pamiatkového zákona) v rozhodnutí KPÚ uvedie, či predpokladané práce sú z hľadiska záujmov chránených pamiatkovým zákonom prípustné, a určí podmienky, za ktorých možno tieto práce pripravovať a vykonávať tak, aby sa kultúrna pamiatka neohrozila, nepoškodila alebo nezničila, najmä či tieto práce možno pripravovať iba na základe výskumov a inej prípravnej dokumentácie.

Ak vlastník nehnuteľnosti v pamiatkovom území, ktorá nie je kultúrnou pamiatkou má zámer vykonať úpravu takejto nehnuteľnosti, novú stavbu alebo úpravu pozemku alebo stavby je povinný vyžiadať si rozhodnutie KPÚ. V rozhodnutí KPÚ uvedie či je predkladaný zámer

prípustný a určí podmienky vykonania úprav, najmä zásady objemového členenia, výškového usporiadania a architektonického riešenia exteriéru nehnuteľnosti (§ 32 ods. 5 a 7 pamiatkového zákona).

Reštaurovanie kultúrnej pamiatky (§ 33 pamiatkového zákona):

Podľa § 33 ods. 1 pamiatkového zákona je reštaurovanie národnej kultúrnej pamiatky alebo jej časti osobitný druh obnovy.

Podľa § 33 ods. 2 pamiatkového zákona reštaurovanie môže vlastník pripravovať iba na základe predchádzajúceho rozhodnutia krajského pamiatkového úradu o zámere na reštaurovanie.

Podľa § 33 ods. 4 pamiatkového zákona druh reštaurátorskej dokumentácie, rozsah reštaurátorských výskumov, druh, rozsah a podmienky vykonávania reštaurátorských prác určí krajský pamiatkový úrad v rozhodnutí o zámere na reštaurovanie v prípade nehnuteľnej kultúrnej pamiatky najneskôr v rozhodnutí o prípravnej dokumentácii obnovy kultúrnej pamiatky.

Podľa § 33 ods. 6 pamiatkového zákona krajský pamiatkový úrad vydá osobitné rozhodnutie o každom stupni reštaurátorskej dokumentácie.

Podľa § 33 ods. 7 pamiatkového zákona reštaurovanie môže vykonávať len fyzická osoba, ktorá má odbornú spôsobilosť podľa § 5 ods. 2 písm. a) až d) zákona č. 200/1994 Z. z. o Komore reštaurátorov a o výkone reštaurátorskej činnosti jej členov v znení neskorších predpisov.

Úloha obcí pri ochrane pamiatkového fondu (§ 14 pamiatkového zákona):

- na území obce utvárať všetky podmienky potrebné na zachovanie, ochranu, obnovu a využívanie pamiatkového fondu
- dbá, aby vlastníci kultúrnych pamiatok konali v súlade s pamiatkovým zákonom
- koordinuje budovanie technickej infraštruktúry sídiel s pamiatkovým územím
- spolupôsobí pri zabezpečovaní úprav uličného interiéru a uličného parteru, drobnej architektúry, historickej zelene, verejného osvetlenia a reklamných zariadení tak, aby boli v súlade so zámermi na zachovanie a uplatnenie hodnôt pamiatkového územia
- podporuje iniciatívu občanov a občianskych združení pri ochrane pamiatkového fondu
- na základe výpisov z ústredného zoznamu vedie evidenciu pamiatkového fondu na území obce
- obec môže rozhodnúť o vytvorení a odbornom vedení Evidencie pamätihodností obce
- zákon umožňuje obciam okrem vyhláseného pamiatkového fondu chrániť aj ďalšie regionálne a miestne kultúrne hodnoty, ktoré rozhodnutím zaradí do evidencie pamätihodností obce
- pamätihodnosť je hnutel'ná alebo nehnuteľná vec kultúrno-historickej hodnoty, kombinované diela prírody a človeka, historické udalosti, názvy ulíc, zemepisné a katastrálne názvy, ktoré sa viažu k histórii a osobnostiam obce

H.3. KRAJINA, ZÁKLADNÉ POJMY A LEGISLATÍVA

Krajinný obraz (zákon č. 24/2006 Z. z. o posudzovaní vplyvov na životné prostredie) je vizuálny vzhľad krajiny. Krajinný obraz je prejavom hmotných, vizuálne identifikovateľných priestorových vlastností krajiny a súvisí s krajinnými typmi. Krajinný obraz je nositeľom rozhodujúcich, vizuálne prenosných informácií o charakteristických črtách krajiny. Javí sa ako kombinácia tvarov reliéfu (konfigurácie) a usporiadania zložiek štruktúry krajinej pokrývky (kompozície) so spolupôsobením geo-klimatických podmienok.

Charakteristický vzhľad krajiny (zákon č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny) reprezentuje vybrané, charakteristické vlastnosti vzhľadu a charakteru krajiny. Upresňuje tie atribúty, ktoré majú v krajine zvýšený význam, respektíve sú účelovým predmetom záujmu ochrany či pretvárania krajiny. Charakteristický vzhľad krajiny sa prejavuje súborom charakteristických znakov (črt), ktoré danú krajinu odlišujú od akejkoľvek inej. Charakteristický vzhľad krajiny vytvára kontext a súvis termínov krajinný obraz a krajinný ráz.

Charakteristické črty krajiny (Európsky dohovor o krajine, r. 2000) sú jednotlivé znaky reprezentujúce krajinu a spoluvytvárajúce charakteristický vzhľad krajiny. Vo vzťahu k obyvateľom môžu byť súčasťou identity územia. Charakteristické črty vnímame ako to, čo krajinu prezentuje a špecifikuje.

Krajinný ráz je v medzinárodnom kontexte definovaný ako prírodná, kultúrna a historická hodnota krajiny. Predstavuje hodnotu toho, čo v krajinnom obraze vnímame ako významné zložky (prvky, črty) krajiny. Krajinný ráz je hodnotením vzácného a významného v obsahu krajiny. Predstavuje syntézu a synergický súbor vizuálnych, obsahových a významových atribútov reprezentatívnych znakov krajiny.

Kultúrna krajina - ucelená časť krajiny, ktorá predstavuje kombinované dielo prírody a človeka alebo rozmanitosť prejavov interakcie medzi ľudstvom a jeho prírodným prostredím. Má svoju špecifickú štruktúru, priestorové usporiadanie a pôsobenie na vnemy človeka a je výsledkom dlhodobého pôsobenia človeka na pôvodnú, prírodnú krajinu. V jej výslednom charaktere, štruktúre a obraze sa prejavuje pôvodná, prírodná krajina, ktorá tvorila prvotný životný priestor človeka, ale aj dôsledky dlhobodej ľudskej činnosti. Kultúrna krajina je preto dvojzložkovým, hybridným systémom, ktorý obsahuje prírodné a humánne prvky. Ich pomer v systéme a intenzita vizuálneho prejavu závisí od koncentrovanosti a charakteru pôsobenia človeka.

Autenticitu kultúrnych krajín treba chrániť pred závažnými zmenami pri využívaní pôdy a pred výstavbou rozsiahlych verejných a súkromných projektov požiadavkou, aby sa vykonali enviromentálne štúdie, čo povedie k zmierneniu negatívneho dopadu na krajinu a jej tradičné hodnoty.

Ochrana krajiny (Európsky dohovor o krajine, r. 2000) znamená činnosti smerujúce k zachovaniu a udržaniu významných alebo charakteristických črt krajiny vyplývajúcich z jej historického dedičstva a prírodného usporiadania a/alebo ľudskej aktivity.

I. VŠEOBECNÉ ZÁVEREČNÉ USTANOVENIA

Spolupráca a účasť orgánov, organizácií a samosprávy na regenerácii pamiatkového územia

1. Za účelom zachovania, regenerácie a prezentácie Pamiatkovej zóny v Partizánskej Ľupči je nevyhnutná úzka súčinnosť a komplexná spolupráca orgánov štátnej správy, obecnej samosprávy a verejnej správy. Prioritný záujem na zachovaní pamiatkového fondu a regenerácii pamiatkovej zóny je kladený na miestne štruktúry – Obec Partizánska Ľupča v spolupráci s príslušnými odbornými Žilinského samosprávneho kraja, Regionálnej a rozvojovej agentúry, inými odbornými inštitúciami a občianskymi združeniami.

2. Najdôležitejšia a najzodpovednejšia úloha pri zachovaní a regenerácii pamiatkového fondu pamiatkového územia je v rukách vlastníkov národných kultúrnych pamiatok a ostatných nehnuteľností v pamiatkovom území – fyzických, resp. právnických osôb, ktorých spolupráca s príslušnými štátnymi orgánmi, organizáciami a samosprávou je základným predpokladom zachovania a regeneráciu pamiatkového fondu na území Pamiatkovej zóny v Partizánskej Ľupči

3. Úlohy Krajského pamiatkového úradu Žilina pri zabezpečovaní ochrany pamiatkového územia určuje zákon - č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu v znení neskorších predpisov. Krajský pamiatkový úrad je podľa § 11 ods. 1 v prvom stupni vecne príslušným správnym orgánom, ktorý rozhoduje o právach a povinnostiach právnických osôb a fyzických osôb na úseku ochrany pamiatkového fondu, archeologických nálezov a archeologických nálezísk . Krajský pamiatkový úrad ďalej podľa § 11 ods. 2:

a) vykonáva štátny pamiatkový dohľad nad stavom, využívaním a zabezpečením ochrany pamiatkového fondu, archeologických nálezov a archeologických nálezísk

b) vypracúva a vydáva zásady ochrany pamiatkového územia, vypracúva podklady súvisiace s obstarávaním územnoplánovacej dokumentácie pre príslušné orgány štátnej správy, spolupracuje s nimi v procese spracovania prípravnej, projektovej a reštaurátorskej dokumentácie na záchranu, obnovu a využitie kultúrnych pamiatok, pamiatkových území, archeologických nálezov a archeologických nálezísk

c) usmerňuje činnosti právnických osôb a fyzických osôb pri záchrane, obnove a využívaní pamiatkového fondu, archeologických nálezov a archeologických nálezísk a poskytuje im odbornú a metodickú pomoc,

d) rozhoduje podľa § 24, 30 až 33, 35, 36, 39, 42 a 43, vydáva záväzné stanoviská podľa § 30 a 32 a stanoviská podľa § 29

e) spolupracuje pri zabezpečení osobitnej ochrany kultúrnej pamiatky s orgánmi štátnej správy a orgánmi územnej samosprávy v období krízovej situácie alebo mimoriadnej situácie pri príprave opatrení na uvedené situácie,

f) zabezpečuje v období krízovej situácie, mimoriadnej situácie a podľa § 31 ods. 4 dočasnú odbornú úschovu hnutel'ných kultúrnych pamiatok,

g) poskytuje obci metodickú a odbornú pomoc pri evidovaní miestnych pamätihodností

h) dohliada na dodržovania tohto zákona a prijíma opatrenia na odstránenie nedostatkov pri ochrane pamiatkového fondu, archeologických nálezov a archeologických nálezísk,

i) ukladá pokuty podľa § 42 a 43

J. ZÁVER

Zásady ochrany pamiatkového územia Pamiatkovej zóny Partizánska Ľupča boli spracované na základe Usmernenia Pamiatkového úradu SR k spracovaniu výskumnej dokumentácie pamiatkových území transformovaného na dlhodobo uplatňovaný a zaužívaný osobitný prístup orgánu ochrany pamiatkového fondu v Pamiatkovej zóne Partizánska Ľupča .

Zásady sú podľa § 29 pamiatkového zákona súčasťou predmetu ochrany kultúrnych hodnôt územia, ktorý je podkladom na spracovanie územno-plánovacej dokumentácie podľa osobitného predpisu. Územie Pamiatkovej zóny Partizánska Ľupča je z hľadiska vyhodnotenia pamiatkových hodnôt diferencované a preto je potrebné uplatňovať diferencovanú ochranu a mieru posudzovania zamýšľaných a plánovaných stavebných aktivít.

Zásady ochrany pamiatkového územia sú odborným dokumentom na vykonávanie základnej ochrany pamiatkového územia, ktorými orgány štátnej správy a orgány územnej samosprávy v spolupráci s vlastníkmi nehnuteľností zabezpečia zachovanie pamiatkových hodnôt v území, ich dobrý technický, prevádzkový a estetický stav, ako aj vhodný spôsob využitia jednotlivých stavieb, skupín stavieb a urbanistických súborov a vhodné technické vybavenie pamiatkového územia.

Prírodné danosti územia obce Partizánska Ľupča sa stali predpokladom vytvorenia pre vznik sídelnej štruktúry, ktorá vďaka svojim špecifickým hodnotám bola dôvodom pre vyhlásenie časti jej územia za pamiatkovú zónu. Pamiatkové hodnoty vytvárajú jedinečný integrálny celok, v ktorom každá zo špecifikovaných hodnôt - okrem svojej osobitnej hodnoty – spolupôsobí a má nezastupiteľné miesto v jedinečnom a pre Partizánsku Ľupču charakteristickom vzhľade a výraze.

Predmetné zásady definujú účel a predmet pamiatkovej ochrany, územný rozsah pamiatkového územia a požiadavky na zachovanie a ochranu jeho hodnôt. Sú súčasťou územného predmetu ochrany kultúrnych hodnôt územia, ktorý je podkladom na spracovanie územno-plánovacej dokumentácie podľa osobitného predpisu.

Zásady ochrany pamiatkového územia sú predpokladom na dlhodobé a systémové zabezpečenie ochrany kultúrno-historických hodnôt územia, spoluprácu orgánov štátnej správy a územnej samosprávy, odborných organizácií, odborníkov špecializovaných vied, neziskových organizácií, laickej verejnosti a predovšetkým vlastníkov nehnuteľností .

K. AKTUALIZÁCIA ZÁSAD PAMIATKOVEJ STAROSTLIVOSTI

Zásady ochrany pamiatkového územia Pamiatková zóna Partizánska Ľupča budú aktualizované:

- v prípade, ak v praxi dôjde k nejasnostiam v zásadných metodických prístupoch k ochrane pamiatkového fondu na území pamiatkovej zóny,
- na základe zásadného rozšírenia poznania a zvýšenia úrovne vedeckých disciplín týkajúcich sa ochrany pamiatkového fondu,
- v prípade zásadných urbanistických, architektonických, funkčných a iných zmien územia.

Zásady ochrany Pamiatkovej zóny Partizánska Ľupča je potrebné aktualizovať s optimálnou periodicitou a v potrebnom rozsahu, najmenej však raz za desať rokov.

L. GRAFICKÁ ČASŤ ZÁSAD OCHRANY PAMIATKOVEJ ZÓNY V PARTIZÁNSKEJ ĽUPČI

Zoznam výkresov:

- 01.** Základný výkres M 1:1500
- 02.** Širšie vzťahy M 1:10 000, 1:20 000,
- 03.** Historické mapy
- 04.** Slohová analýza objektov M 1:1500
- 05.** Analýza stavebno-technického stavu M 1:1500
- 06.** Zásady ochrany pamiatkového územia PZ Partizánska Ľupča M 1:1500